

การศึกษา ทัศนคติ และค่านิยมของสตรีไทยเกี่ยวกับการสมรส
A Study of Thai Women's Attitudes Toward
and Values of Marriage

ภัสสร ลิมานนท์
สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ธันวาคม 2529

ด้วยฉันทินพจนาน
จาก

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

306.8
1138907

- 4 ส.ค. 2530

038454

คำขอบอณ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณผู้มีรายนามต่อไปนี้ซึ่งช่วยให้โครงการศึกษาทัศนคติ
และค่านิยมของสตรีไทยเกี่ยวกับการสมรส สำเร็จได้ด้วยดี

- ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 1,004 ท่าน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในหน่วย
ราชการ องค์การรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานเอกชน 23 แห่ง ในเขตกรุงเทพ
มหานคร

- คุณอรัญญา ศิลปบุตร นักวิจัยผู้ช่วยประจำโครงการ ช่วยเหลือใน
การเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

- อาจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน และ คุณศิริวรรณ ศิริบุญ ช่วยเหลือ
ด้านเทคนิคคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล

- คุณพรทิพย์ โสภณ ผู้จัดการพิมพ์รายงานการวิจัยครั้งนี้

สถาบันวิจัยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
2	คุณลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร	21
3	ทัศนคติ และค่านิยมที่มีต่อการสมัคร	
	ก. ส่วนที่หนึ่ง และตารางประกอบ	38
	ข. ส่วนที่สอง และตารางประกอบ	61
4	ทัศนคติที่มีต่อการเลือกคู่ และการสมัคร และตารางประกอบ	82
5	ทัศนคติที่มีต่อบทบาทของเพศ และสถานภาพสตรี	
	และตารางประกอบ	103
6	บทสรุป และข้อเสนอแนะ	130
7	เอกสารอ้างอิง	140
8	ภาคผนวก	
	ก. ชื่อหน่วยงานที่เลือกเป็นตัวอย่าง	146
	ข. แบบสอบถาม	151

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษา ทัศนคติ และค่านิยมของสตรีไทย เกี่ยวกับการสมรส

สถิติทางประชากรในรอบ 30 ปีที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและพฤติกรรมการสมรสของประชากรไทย โดยเฉพาะในกลุ่มประชากรสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร คือ มีอายุแรกสมรสที่เพิ่มขึ้น มีสัดส่วนของสตรีที่ครองโสดมากขึ้น และมีอัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น ทำให้เป็นที่สนใจว่า นอกเหนือจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมที่มีลักษณะพิเศษของกรุงเทพมหานครแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นใดบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้องต่อการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ และค่านิยมของสตรีในกรุงเทพมหานคร จนมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและพฤติกรรมการสมรสดังกล่าวแล้ว

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเก็บรวบรวมจากสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 1,004 คนที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานทีราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานในเขตกรุงเทพมหานคร ในช่วงระยะเวลาเดือนมีนาคม-เดือนเมษายน 2529 พอจะสรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบส่วนใหญ่ ยกเว้นผู้ที่แต่งงานแล้ว มีแนวโน้มที่ยอมรับว่า การอยู่เป็นโสดในปัจจุบันน่าจะดีกว่าการแต่งงาน แต่หากหญิงโสดหรือหญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้ว ประารณานี้จะแต่งงานก็อาจจะกระทำได้โดยไม่ควรมีการจำกัดว่าเป็นอายุเท่าใดที่ควรเลิกคิดถึงการแต่งงาน และผู้ตอบที่มีการศึกษาสูงกว่า ถือว่า การที่มีหญิงโสดมากขึ้นในสังคมนั้นก็น่าจะมีปัญหาสำหรับสังคมแต่อย่างใด

จากคำถามหลายคำถามทำให้พอจะประเมินผลได้ว่า ผู้ตอบจำนวนไม่น้อยมีความคิดว่า ผู้หญิงสมัยนี้ไม่จำเป็นต้องแต่งงานก็ได้ และมองเห็นว่าสถานการณ์ชีวิตปัจจุบัน ทำให้คำว่า "แต่งงาน" สูญเสียความหมายที่แท้จริง รวมทั้งรู้สึกว่

การแต่งงานและการมีครอบครัวในปัจจุบัน เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดภาวะที่สำคัญคือ ผู้
ตอบส่วนใหญ่ยอมรับว่าคงไม่ใช่เรื่องแปลก หากหญิงและชายจะครอง โสดตลอดไป

สำหรับผู้ตอบที่เป็น โสดได้ระบุสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนยังครอง โสดจนถึง
ปัจจุบัน ว่าเป็นเพราะต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ต้องการอยู่คนเดียว
เป็นอิสระ ไม่ต้องการมีภาระจากการมีครอบครัว หรือการดูแลบุตร รวมทั้งไม่ผู้จะ
มีความกังวลเท่าใดนักกับสถานภาพการเป็น โสดของตน ซึ่งนับว่าค่อนข้างแตกต่าง
จากค่านิยมแบบเก่าที่ถือว่า เป็นผู้หญิงก็ควรแต่งงาน

สาเหตุเหล่านี้เองทำให้ผู้วิจัย สรุปว่าเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงในรูปแบบและพฤติกรรมการสมรสของสตรียุคใหม่ในเขตเมือง

ตัวแปรสำคัญที่พบว่า มีอิทธิพลค่อนข้างมากต่อความคิดของผู้ตอบ คือ
ระดับการศึกษาที่ต่างกัน จนมีผลทำให้ทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อ เรื่องต่างๆแตกต่างกัน
มาก การประเมินผลโดยทั่วไปจากการวิเคราะห์ข้อมูลทุกส่วน พบว่าผู้ตอบที่มีระดับ
การศึกษาน้อยกว่า (คือ กลุ่มที่จบการศึกษต่ำกว่าระดับปริญญาตรี) มีทัศนคติที่มักยึด
เอาประเพณีนิยมเกี่ยวกับการสมรสและครอบครัวแบบเก่าค่อนข้างมากในขณะที่ผู้ตอบ
ที่มีการศึกษาสูงกว่า (เช่น ระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอก) มีทัศนคติที่ค่อนข้าง
เปิดกว้างและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเพณีนิยมมากกว่า

ความแตกต่างในความคิดของผู้ที่มีการศึกษาต่างกัน ยิ่งเห็นได้ชัดเจน
มากในส่วนของการวิเคราะห์เกี่ยวกับทัศนคติต่อบทบาทของเพศ และสถานภาพสตรี
กล่าวคือ ผู้ที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่ามีแนวโน้มที่จะยอมรับบทบาทของชายและหญิง
ที่สังคมแบบเก่ากำหนดไว้ เช่น การที่ชายต้องเป็นผู้นำ ชายต้องรับบทบาทสำคัญนอก
บ้าน ชายเป็นผู้ตัดสินใจในปัญหาสำคัญของครอบครัว ไม่ต้องมีส่วนรับผิดชอบงานบ้าน
เพราะเป็นหน้าที่ของภรรยา และชายอาจมีอิสระในการเที่ยวนอกบ้านอย่างเสรี แต่
ค่านิยมที่กล่าวนี้ พบว่าไม่ผู้เป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ตอบที่มีการศึกษาสูงกว่า ซึ่งค่านิยม
และทัศนคติที่ต่างออกไปในทิศทางใหม่เช่นนี้ เชื่อว่า ส่วนหนึ่งมาจากอิทธิพลของการ
ศึกษาระดับสูงที่ทำให้ผู้ตอบมองฐานะตนเองในสังคมดีกว่า และเห็นศักยภาพของตน
เองในอันที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมมากกว่าที่สังคมในอดีต
เคยเปิดโอกาสให้กับสตรี

บทที่ 1

บทนำ

✓ ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย:

ภาวะสมรส (Nuptiality) โดยเฉพาะอย่างยิ่งอายุแรกสมรสนับว่ามีบทบาทอย่างสำคัญในฐานะที่เป็นปัจจัยหนึ่ง ซึ่งกำหนดระดับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี อิทธิพลของอายุแรกสมรสที่มีต่อระดับเจริญพันธุ์จะมีมากโดยเฉพาะในสังคมด้อยพัฒนา หรือสังคมกำลังพัฒนาที่ซึ่งการให้บริการ หรือความนิยมในการใช้อุปกรณ์ป้องกันการปฏิสนธิยังไม่เป็นที่แพร่หลายในหมู่ประชากรของสังคมดังกล่าว ระดับการเจริญพันธุ์ในสังคมนี้จะสูงหรือต่ำก็จะถูกกำหนดโดยตรงด้วยอายุแรกสมรส และระยะเวลาที่ทำการสมรสแต่เพียงปัจจัยเดียว

อย่างไรก็ตามเท่าที่ผ่านมา ปรากฏว่าโครงการวางแผนครอบครัวและการรณรงค์ให้มีการใช้อุปกรณ์คุมกำเนิดได้ เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการลดระดับภาวะเจริญพันธุ์ให้ต่ำลงในประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมาก ปรากฏการณ์นี้ทำให้การศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรส และภาวะเจริญพันธุ์ด้วยความสำคัญและถูกจำกัดอยู่ในวงแคบกว่าที่ควรจะเป็น

จากหลักฐานที่ได้จากการศึกษาวิจัยของนักประชากรในระหะหลังแสดงให้เห็นและยืนยันว่า แม้โครงการวางแผนครอบครัวจะมีบทบาทในการลดระดับการเจริญพันธุ์ของสตรีมากก็จริง แต่หากประเทศใดก็ตาม ต้องการลดอัตราการเพิ่มประชากรให้ได้อย่างแท้จริงแล้ว จำเป็นที่ประชากรภายในประเทศนั้นต้องทำการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการสมรสด้วย ซึ่งอาจจะเป็นการชะลอการสมรส หรือการอยู่เป็นโสดอย่างถาวร เป็นต้น (Lesthaghe, 1971) และในระหะไม่นานมานี้เอง นักประชากรได้เริ่มให้ความสนใจพัฒนาแนวความคิดใหม่ ศึกษาเรื่องภาวะสมรสรวมทั้งประเทศกำลังพัฒนาจำนวนไม่น้อยได้ให้ความสำคัญก่อนโยบายการชะลอการสมรส และเพิ่มอายุแรกสมรสโดยเฉพาะในกลุ่มสตรี เพื่อให้เป็นมาตรการลดอัตราเพิ่มประชากรนอกเหนือไปจากโครงการวางแผนครอบครัว

สำหรับประเทศไทย แม้จะมีหลักฐานปรากฏชัดว่าโครงการวางแผนครอบครัวมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการลดอัตราเพิ่มของประชากรตั้งแต่ได้มีการประกาศนโยบายประชากรของประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมาก็ตาม นโยบายประชากรในส่วนที่เกี่ยวกับการชะลอการสมรสก็ไม่ควรจะได้รับกรมองข้าม เพราะการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในเรื่องอายุแรกสมรส ย่อมมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับการเจริญพันธุ์ อย่างไรก็ตาม การจะสร้างนโยบายหรือมาตรการให้ประชากรชะลอการสมรส มิได้กระทำได้ง่ายเพียงออกกฎหมายกำหนดอายุแรกสมรสขั้นต่ำเท่านั้น หากแต่ต้องศึกษาให้ละเอียดรอบคอบว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เป็นตัวกำหนดทำให้เกิดความแตกต่างในอายุแรกสมรสของสตรีต่างกลุ่มต่างฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจ หากเข้าใจลึกซึ้งถึงหน้าที่และบทบาทของปัจจัยแต่ละตัว ก็จะทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงแบบแผนการสมรสได้ง่ายขึ้น และตรงเป้าหมาย

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวและการสมรสในประเทศไทย ได้มีมานานแล้ว แต่โดยส่วนใหญ่มักเป็นไปในรูปของการจัดบันทึกเพื่อเล่าเหตุการณ์หรือเป็นงานวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยวิธีการเฝ้าสังเกตในเขตพื้นที่เล็กๆ เช่น หมู่บ้านที่ตกเป็นตัวอย่างของการศึกษาเฉพาะแหล่ง เฉพาะภูมิภาค ซึ่งผลที่ได้รับจากการวิจัยเฉพาะที่นั้นยากต่อการนำมาอธิบายสำหรับปรากฏการณ์ทั่วไปของทั้งประเทศได้

ส่วนการวิจัยทางด้านประชากรศาสตร์ ในส่วนที่เกี่ยวกับการสมรสนั้น ส่วนใหญ่เป็นการใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากร ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่มีขอบเขตจำกัดมากในการนำมาวิเคราะห์ให้เข้าใจลึกซึ้งถึงพฤติกรรมของประชากรในเรื่องดังกล่าว ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับการสมรสที่ได้จากการสำรวจทางประชากรในระยะแรกๆ เช่น โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร (2512-2515) แม้จะเป็นการสำรวจที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างระดับประเทศก็ตาม แต่โครงการสำรวจเหล่านี้ ก็มีได้ให้ความสนใจที่จะศึกษาแบบแผนการสมรสของประชากรอย่างจริงจังหรือมากเท่าที่ควร ด้วยเหตุผลที่ว่าในระยะแรกประเทศไทยมีความรีบด่วนที่จะต้องลดอัตราเพิ่มประชากรให้อยู่ในระดับที่วางแผนเอาไว้ ความสนใจเกี่ยว

ทั้งหมดของนักประชากร จึงตกอยู่กับเรื่องภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัว ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการสมรสที่ดำเนินการไปในระยะนั้น จึงครอบคลุมเฉพาะหัวข้อ กว้างๆ เช่น อายุแรกสมรส สัดส่วนผู้ที่ทำการสมรสหรือผู้เป็นโสด ความสัมพันธ์ ระหว่างอายุแรกสมรสและระดับเจริญพันธุ์ เป็นต้น ความจำกัดของข้อมูลดังกล่าวนี้ ทำให้ไม่สามารถที่จะวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ หรืออิทธิพลของตัวแปรทางสังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยา วัฒนธรรม ที่มีต่อความแตกต่างในอายุแรกสมรสของสตรีซึ่งมีภูมิหลังต่างกันได้ดีหรือลึกซึ้ง

จากสถิติเกี่ยวกับการสมรสของไทยที่รวบรวมได้ตั้งแต่ต้น จนถึงปัจจุบัน แม้ไม่อาจจะยืนยันได้แน่นอนตรงกันเสียทีเดียว เนื่องจากความแตกต่างในลักษณะ ของข้อมูลแต่ละแหล่งก็ตาม แต่ได้แสดงให้เห็นว่าสตรีไทยรุ่นหลังๆ มีอายุแรกสมรส สูงขึ้นกว่าสตรีรุ่นก่อนๆ รวมทั้งสัดส่วนของผู้ที่ครองชีวิตโสดเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม แบบแผนการสมรสดังกล่าวนี้ สันนิษฐานว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและ สังคมจากระบบเกษตรกรรมเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม สตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีการเข้าร่วมตลาดแรงงาน สามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ เป็นต้น และสิ่ง หนึ่งที่น่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคม ก็คือ ค่านิยมและทัศนคติของสตรีรุ่นใหม่ที่มีต่อการสมรส และการตั้งครอบครัวภายหลังการ สมรส ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังมีได้มีผู้ใดทำการศึกษามาก่อนเลยว่า ทัศนคติและค่านิยมใน เรื่องนี้เป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปจากของคนรุ่นก่อนอย่างไร หรือเปลี่ยนไป ในทิศทางใด ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติและค่านิยมดังกล่าวย่อมมีผล อย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการสมรสของประชากร ทัศนคติในเรื่อง เหล่านี้ อาจใช้เป็นเครื่องมือชี้แนะและคาดประมาณถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงทาง ประชากรของประเทศไทยในอนาคตได้ด้วย การศึกษา เรื่องดังกล่าวจึงเป็นความจำเป็น และมีความสำคัญที่นักสังคมวิทยาซึ่งงานวิจัยทางด้านประชากรต้องเรียนรู้ และหา แนวทางที่จะให้ทราบได้ถึง การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ในเรื่องดังกล่าวข้างต้น โดยมีกลุ่มประชากร เป้าหมายคือ สตรีในเขตกรุงเทพมหานคร ด้วยเหตุผลซึ่งได้ชี้แจงรายละเอียดในส่วนถัดไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ

ก. เพื่อศึกษาทัศนคติ และค่านิยมของสตรีไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการสมรสและการสร้างครอบครัวว่าเป็นอย่างไร เปลี่ยนแปลงจากเดิม(ตามหลักฐานเท่าที่มีปรากฏ) หรือไม่ หากเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทางใด

ข. เก็บข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องการสมรสในแง่อื่นๆ ที่ยังขาดอยู่จากการศึกษาที่ผ่านมา มา

ค. เก็บข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องบทบาทของเพศ (Sex Roles) และสถานภาพสตรี (Status of Women) เพื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของโครงการอื่นๆ ที่ดำเนินการแล้วในอดีต

ง. เพื่อจะได้ใช้ข้อมูลที่ได้รวบรวมจากโครงการนี้เป็นพื้นฐานในการศึกษาเปรียบเทียบในอนาคตกับประเทศอื่นที่มีลักษณะ หรือโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมใกล้เคียงกับของประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

ก. ในแง่ของประชากรศาสตร์ - ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และค่านิยมเกี่ยวกับการสมรส โดยเฉพาะการชะลอการสมรสของสตรีสามารถนำมาใช้เป็นข้อชี้แนะอย่างสำคัญประการหนึ่งในการวางแผน หรือคาดประมาณการเปลี่ยนแปลงในขนาดของประชากรได้ในอนาคต

ข. ในแง่ของสังคมวิทยา - ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นี้ ทำให้ผู้ที่สนใจในเรื่องสถาบันครอบครัวและการสมรสได้ทราบถึงแบบแผน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแบบแผนสมรสของประชากรในสังคมไทย

ค. โครงการนี้ จะช่วยเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับแบบแผนการสมรสโดยทั่วไปของไทย รวมทั้งทัศนคติของสตรีไทยที่มีต่อเรื่องดังกล่าว

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากข้อมูลหลายแหล่งที่เก็บรวบรวมมาตั้งแต่อดีต ได้แสดงให้เห็นว่า โดยทั่วไปแล้ว อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของประชากรสตรีในประเทศไทย มิได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนเกินไป แม้มีแนวโน้มว่าอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยนั้นจะเพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิม (ตารางที่ 1.1) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของประชากรสตรีในพื้นที่ที่แคบลงมา เช่น ระดับภาค หรือเขตเมือง และเขตชนบท ก็พบการเปลี่ยนแปลง และความแตกต่างระหว่างกันอยู่ค่อนข้างมาก กล่าวคือ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีในเขตเมือง มักสูงกว่าของสตรีในเขตชนบท และอายุแรกสมรสของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉลี่ยสูงกว่าของสตรีในภาคอื่น ๆ ทั่วประเทศ (ตารางที่ 1.2) ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาคุณสมบัติเกี่ยวกับอัตราส่วนการเป็นโสดของสตรีตามกลุ่มอายุต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร (หรือกรุงเทพและธนบุรี เมื่อก่อนปี พ.ศ.2515) แล้ว จะเห็นได้ชัดว่า อัตราส่วนของสตรีที่เป็นโสดในทุกกลุ่มอายุในพื้นที่ดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2503-2523 ได้มีการเลื่อนการสมรสออกไปด้วยอายุที่สูงขึ้นกว่าเดิม¹ รวมทั้งอัตราส่วนของผู้ที่อยู่เป็นโสดเมื่ออายุประมาณ 50-54 ปี² ได้เพิ่มขึ้นในระดับที่ค่อนข้างสูง (ตารางที่ 1.3)

สถิติอีกชุดหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการสมรสของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครก็คือ มีการหย่าร้างในอัตราที่สูงกว่าของประชากรในภูมิภาคต่างๆ (ตารางที่ 1.4) กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2518 จำนวนการหย่าร้างของทั้ง

¹ ดูได้จากค่าเฉลี่ยอายุแรกสมรส หรือค่า Singulate Mean Age at First Marriage (SMAM)

² เป็นอายุที่ถือว่ามีโอกาสสูงที่จะอยู่เป็นโสดถาวร (Permanent Celibacy)

ประเทศมี 5.6 คู่ : 100 คู่สมรส ในกรุงเทพมหานครจังหวัดเดี่ยวอัตราการหย่าร้าง 10.5 คู่ และในปี พ.ศ.2521 จำนวนการหย่าร้างของทั้งประเทศเพิ่มเป็น 7.3 คู่ ในขณะที่เขตกรุงเทพมหานครอัตราการหย่าร้างสูงถึง 16.9 ตัวเลขดังกล่าวอาจจะใช้เป็นดัชนีปฏิเสธข้อคิดเห็นดั้งเดิมที่ว่าชีวิตคู่เป็นสิ่งที่หึงหวงและชายโดยทั่วไปต่างปรารถนาที่จะมี เพื่อเป็นหลักประกันทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2528)

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1.1 อายุเฉลี่ยเมื่อสมรสครั้งแรก (SMAM) ของสตรีไทยจำแนกตามกลุ่มอายุและแหล่งข้อมูล

กลุ่มอายุ	สำมะโนประชากร 2503 ¹		สำมะโน ¹ ประชากร 2513	SOFT ²	SPC ³	CPS ³	สำมะโน ⁴ ประชากร 2523
	อายุที่ รายงาน	อายุที่ ปรับแล้ว					
	15-19	.862	.830	.810	.846	.786	.814
20-24	.387	.352	.379	.415	.359	.357	.434
25-29	.141	.126	.156	.192	.156	.138	.208
30-34	.067	.062	.081	.101	.081	.074	.117
35-39	.042	.040	.053	.064	.048	.032	.073
40-44	.031	.030	.039	.039	.032	.028	.052
45-49	.026	.026	.030	.033	.015	.029	.041
อายุเฉลี่ยเมื่อ สมรสครั้งแรก (SMAM)	22.1	21.6	22.0	22.5	22.0	21.5	22.8

แหล่งข้อมูล: (1) Apichat Chamrathirong, Thai Marriage Pattern: An Analysis of the 1970 Census Data. (Bangkok: Institute for Population and Social Research, Mahidol University), 1978.

(แหล่งข้อมูล-ต่อ)

- (2) The Survey of Fertility in Thailand: Country Report Vol.1, No.1, (Bangkok: Institute of Population Studies, Chulalongkorn University and the Division of Population Survey, N.S.O.), 1975.
- (3) The National Research Council, Bangkok. Panel on Thailand, 1980 and John Knodel, Nibhon Debavalya and Peerasit Kamnuansilp, "Thailand's Continuing Fertility Decline." Manuscript, 1980.
- (4) Apichat Chamrathirong and Chintana Pejaranonda, Nuptiality: 1980 Population and Housing Census. (Bangkok: National Statistical Office, Office of the Prime Minister), 1985.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1.2 อายุเฉลี่ยเมื่อแรกสมรส (SMAM) ของสตรีไทย จำแนกตามเขตเมือง-ชนบท และภาค (ปี พ.ศ. 2503 2513 และ 2523)

เขต	สำมะโนประชากร		
	(1)	(1)	(2)
	2503	2513	2523
พระราชอาณาจักร	21.6	21.9	22.8
เขตเทศบาล	-	24.7	25.5
นอกเขตเทศบาล	-	21.4	22.0
กรุงเทพมหานคร	23.4	25.0	25.9
ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	22.2	22.7	23.4
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21.5	21.2	21.7
ภาคเหนือ	21.0	21.1	22.0
ภาคใต้	21.0	21.3	22.2

แหล่งข้อมูล (1) Apichat Chamrathirong, Thai Marriage Pattern: An Analysis of the 1970 Census Data (Bangkok: Institute for Population and Social Research, Mahidol University), 1978

(2) Apichat Chamrathirong and Chintana Pejarononda Nuptiality: 1980 Population and Housing Census (Bangkok: National Statistical Office, Office of the Prime Minister), 1985.

ตารางที่ 1.3 สัดส่วนการเป็นโสดของสตรีไทยในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามกลุ่มอายุ
(ปี พ.ศ. 2503 2513 และ 2523)

สัดส่วนการเป็นโสด (Proportion Single)

กลุ่มอายุ	2503		2513		2523
	กท.	ธนบุรี	กท.	ธนบุรี	กทม.*
15-19	.915	.909	.903	.891	.898
20-24	.548	.528	.633	.587	.658
25-29	.250	.244	.337	.299	.405
30-34	.117	.123	.177	.163	.250
35-39	.073	.085	.105	.104	.154
40-44	.051	.060	.076	.075	.107
45-49	.043	.050	.055	.060	.081
50-54	.036	.042	.044	.045	.066
อายุเฉลี่ยแรกสมรส (SMAM)	23.94	23.14	25.18	24.54	25.98

*มีการประกาศรวมเขตกรุงเทพและธนบุรี เป็นกรุงเทพมหานครเมื่อปีพุทธศักราช 2515

แหล่งข้อมูล สามะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2503 2513 และ 2523 กรุงเทพ
มหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตร

ตารางที่ 1.4 อัตราการหย่าร้างของประชากรไทยหัวราชอาณาจักรและรวมภาคจากการจดทะเบียนสมรส และทะเบียนการหย่าในช่วงปี พ.ศ.2512-2521

ปี พ.ศ.	หัวราช อาณาจักร	กรุงเทพ- มหานคร	ภาคกลาง (ไม่รวม กทม)	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคตะวันออก ภาคใต้
2512	5.6	10.5	4.3	7.0	4.5	3.1
2513	4.3	12.1	2.5	3.5	3.4	4.4
2514	5.7	14.0	3.8	5.2	4.1	4.6
2515	5.2	12.0	4.7	5.1	2.6	3.4
2516	6.7	14.8	5.4	6.4	3.9	5.6
2517	6.3	14.9	4.9	6.0	3.8	4.8
2518	5.6	14.6	4.0	4.6	4.6	4.4
2519	5.9	15.4	4.8	4.9	3.4	5.1
2520	6.6	18.9	5.5	5.6	3.6	5.2
2521	7.3	16.9	8.4	5.5	4.1	7.9
รวม	6.1	14.8	5.0	5.3	3.8	5.0

แหล่งข้อมูล วันทนา กลิ่นงาม, ภาวะการหย่าร้างของประชากรไทยระหว่างปี พ.ศ.2512-2521: การศึกษาจากทะเบียนการหย่า. ใน ประชากรและการพัฒนา ฉบับที่ 5 ปีที่ 5 (มิถุนายน - กรกฎาคม 2528) สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

จากสถิติที่แสดงเกี่ยวกับอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย สัดส่วนที่เพิ่มขึ้นของสตรีที่ครองโสด และการเพิ่มขึ้นของอัตราการหย่าร้างเหล่านี้ ทำให้คิดว่าน่าจะเป็นที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสถาบันครอบครัวและการสมรสในสังคมไทย เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นแล้วในสังคมตะวันตก และสังคมที่พัฒนาแล้ว เช่น ในยุโรป ค่านิยมของไทยที่มีมาแต่โบราณเกี่ยวกับการแต่งงาน โดยเฉพาะค่านิยมในบรรดาพ่อแม่ไทยที่มีว่า "จำจะคิดปลูกฝังเสียยังแล้ว ให้ลูกแก้วมีคู่เส่นหา" คือหญิงนั้นเมื่อถึงวัยอันควร ก็จะต้องแต่งงานเพื่อรับบทบาทและหน้าที่ของการเป็นภรรยาและมารดา ปรากฏให้เห็นได้จากข้อเขียนและบันทึกจากที่ต่างๆ อาทิ

"(ในสมัยสุโขทัย) การแบ่งงานในครอบครัวและการอบรมเรียนรู้นั้น ได้แบ่งออกไปตามบทบาททางเพศ เป็นต้นว่า บุตรชายต้องทำงานหนักในไร่นา เรียนรู้เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว ส่วนบุตรสาวจะต้องเรียนรู้วิชากรบ้าน การเรือน เย็บปักถักร้อยเพื่อเตรียมตัวเป็นแม่บ้าน เมื่อถึงเวลาสมควรที่จะแต่งงานได้ บุตรสาวของครอบครัวสุโขทัย ไม่ว่าจะ เป็นบุตรสาวครอบครัวคนธรรมดาทั่วไป หรือครอบครัวชั้นสูง ก็จะไปเข้าพิธีแต่งงานเมื่ออายุยังน้อย ทั้งสิ้นและก็เปลี่ยนแปลงสถานภาพ และบทบาทเป็นภรรยาและมารดาต่อไป" (บุญเดิม ไพเราะ, 2519:47)

ส่วนพจน์ อัยราชวงษ์ (2521) ซึ่งทำการวิเคราะห์สภาพทัศนคติของค่างลอน ได้สรุปคตินิยมและสถานภาพสตรีในส่วนของงานแต่งงานและอิสรภาพในการมีชีวิตอยู่ของสตรีไทยในยุครัตนโกสินทร์ว่า

"แทบจะกล่าวได้ว่า ผู้หญิงสมัยนั้นไม่มีอิสรภาพในการที่จะเลือกมีชีวิตอยู่ตามลำพังตนเองได้เลย เพราะจุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดของการเกิดมาเป็นหญิงคือ การได้แต่งงานกับผู้ชาย ดีๆ สักคนหนึ่ง"

"เมื่ออย่างเข้าสู่วัยสมควรจะมีคู่จะมีผู้ชายมาหาคู่ และคู่ขอ ผู้หญิงมีโอกาสที่จะเลือกก็เฉพาะในช่วงนี้เท่านั้น แม้แต่การเลือกก็จำกัดวงให้ผู้หญิงอย่างแคบมาก เพราะผู้หญิงจะต้องเลือกชายคนใดคนหนึ่งเป็นสามีเท่านั้นจะเลือกมากกว่านั้นหรือไม่เลือกเลยก็ไม่ได้ การเลือกมีสามีมากกว่า ๑ คน สังคมจะตราหน้าว่าเป็นคนชั่ว การไม่เลือกใครเป็นสามีเลย แทนที่จะพิจารณาในแง่ว่าไม่มีชายใดเหมาะสม หรือยังไม่อยากมีสามี หญิงนั้นกลับถูกเยาะเย้ยว่าเป็นหญิงที่ไม่มีใครต้องการ เพราะสังคมยึดถือว่า ชีวิตหญิงต้องผ่านการแต่งงานจึงจะเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ หญิงใดไม่แต่งงานเปรียบเสมือนดวงมณีที่ไร้เรือนทองรองรับ (การเปรียบเทียบในรามเกียรติ์) ฉะนั้น ผู้หญิงจึงต้องหาวิธีเรียกร้องความสนใจอย่างแยบคายที่สุดเพื่อให้มีผู้ชายมาคู่ขอไปเป็นภรรยา " (2521:109)

จากข้อเขียนของ Ernest Young เมื่อปี พ.ศ. 2441 ได้เล่าถึงการเกี่ยวพาราณสี และการสมรสของคนไทยเมื่อเกือบ 100 ปีที่ผ่านมาว่า ปกติแล้วเด็กหญิงไทยจะแต่งงานได้ หลังจากผ่านพิธีโกนผมจุก (ซึ่งถือว่าเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์แล้ว) ซึ่งจะมีอายุในช่วง 14 - 15 ปี จากการสังเกตของ Young นั้นเห็นว่า สตรีไทยเกือบทุกคนแต่งงานไม่ช้าก็เร็ว ดังนั้น ผู้หญิงที่เรียกกันว่า สาว ทันทีก แทบจะไม่ปรากฏให้เห็น

พระยาอนุমানราชธนะ ได้เล่าถึงคตินิยมของคนไทยที่มีต่อการแต่งงานว่า ในขณะที่สังคมมีค่าเรียกผู้ชายที่ครองโสดจนอายุมากกว่า "คนค้าง" อันหมายถึงการที่ยังไม่เป็นคนอย่างสมบูรณ์ ซึ่งทำให้สังคมไม่สู้จะยอมรับ และทำให้มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิตโดยทั่วไป สังคมก็มีค่าอุปมาอุปมัยสำหรับสตรีที่แต่งงานแล้วนั้นเปรียบเสมือนว่าได้ "เป็นฝั่งเป็นฝา" หรือได้ "เป็นเหย้าเป็นเรือน" หรือได้ "เป็นเนื้อเป็นตัว" ซึ่งรวมความแล้ว หมายถึงว่า การแต่งงานทำให้ผู้หญิงเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ ภายใต้อุปการปกป้องดูแลของผู้เป็นสามี (1957:8)

อย่างไรก็ตาม ทัศนคติที่มีต่อการสมรสดังกล่าวของสังคมไทย ก็เริ่มเบี่ยงเบนไปจากแบบที่เป็นมาตั้งแต่ดั้งเดิม ด้วยปรากฏการณ์ของการเลื่อนการสมรส การอยู่เป็นโสดหรือแม้แต่การอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา แต่มิได้ทำการแต่งงานกัน รวมทั้งการหย่าร้างที่เกิดขึ้นโดยง่าย ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น มนัสวี (2529) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ ไว้ในบทความชื่อ "หญิงยุคใหม่" กับการแต่งงานว่า

ในสมัยก่อนของไทยเรานั้น บรรดาพ่อแม่ที่มีลูกเป็นผู้หญิงจะมีความกังวลเหมือนกันหมด คือการหาผู้ครองที่เหมาะสมให้กับลูกสาว ถ้าหากว่าสาวใดถึงวัยที่ควรจะมีผู้ที่จะแต่งงานแต่งงานการ มีเหย้ามีเรือนได้แล้ว แต่ปรากฏว่ายังไม่ได้แต่ง ผู้ที่จะเดือดร้อนเป็นทุกข์ใจมากที่สุดก็คือผู้เป็นพ่อแม่และตัวของลูกสาว

เรื่องการแต่งงาน จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับสาวในสมัยก่อน ถึงกับมีคำค่อนแคะสาวๆ ที่อยู่ตัวคนเดียวโดยไม่มีสามีว่าเป็น "สาวหินทีก" บ้าง หรือ "ขี้คนาน" บ้าง รวมทั้งได้รับการขูขบขินินทาจากเพื่อนบ้าน คนรู้จักไปในทางเสียๆ หายๆ

แต่ในปัจจุบัน จะเห็นว่าจำนวนผู้หญิงที่เป็นโสด โดยไม่ได้แต่งงานนับวันจะมีเปอร์เซ็นต์สูงขึ้น ทั้งนี้เพราะค่านิยมเรื่องการแต่งงานเปลี่ยนไป มันไม่ใช่เรื่องสำคัญหรือเป็นเป้าหมายที่สูงสุดในชีวิตของผู้หญิงอีกต่อไปแล้ว

ผู้หญิงไทยทุกวันนี้มีความรู้ ความสามารถที่จะหาเลี้ยงตัวเองได้อย่างสบาย โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งผู้ชายให้หาเลี้ยงเหมือนก่อน สามารถที่จะยืนหยัดอยู่บนลำแข้งของตัวเองได้อย่างภาคภูมิใจ มีชีวิตที่มีเกียรติและมีค่าด้วยตัวเอง และได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม

ผู้หญิงที่ไม่ได้แต่งงานในความหมายและความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้น ส่วนมาก คือผู้หญิงโสดที่อยู่ตัวคนเดียว ต่างจากผู้หญิงในตะวันตกที่ถึงวัยแต่งงานแล้วไม่ได้แต่ง แต่ใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนชาย โดยไม่มีอะไรผูกมัดต่อกัน ซึ่งผู้หญิงฝรั่งเหล่านี้ มีเหตุผลและความเชื่อในเรื่องการแต่งงานที่ในบางเรื่องบางเหตุผล วัฒนธรรมและประเพณีของไทยยังยอมรับไม่ได้

ส่วนเหตุผลของผู้หญิงไทยและฝรั่งที่เหมือนๆ กันจนทำให้ที่อยู่เป็นโสดนั้น ก็อย่างเช่นยังไม่พบชายที่ถูกใจหรือคู่ควรกับตน มีความรู้ความสามารถที่จะหาเลี้ยงตัวเองได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งผู้ชาย ไม่ต้องการจะเอาชีวิตทิ้งชีวิตไปผูกพันกับใครและอื่นๆ อีกหลายประการ (มนัสวี, 2529)

แนวความคิดดังกล่าว คล้ายคลึงกับของ Davis และ van den Oever (1982) ในบทความชื่อ Demographic Foundation of New Sex Roles ซึ่งวิเคราะห์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการสมรส ว่าเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากร และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือ อายุขัยเฉลี่ยของประชากรในสังคมโดยทั่วไปมีความยืนยาวมากขึ้น ทำให้ประชากรหญิงซึ่งปกติจะมีอายุขัยเฉลี่ยมากกว่าของประชากรชาย ยิ่งมีจำนวนมากกว่าประชากรชายในอัตราส่วนค่อนข้างมาก รวมทั้งเมื่อมีการแทรกแซงทางสังคมนานาประการ ความไม่สมดุลในอัตราส่วนทางเพศของประชากรเมื่อแรกเกิด และมีการคัดเลือกทางอายุ (age selection หรือ age choice) คือ ชายไม่ว่าจะเป็นโสดหม้าย หรือหย่าร้าง มักจะแต่งงานกับหญิงที่มีอายุน้อยกว่า ยิ่งทำให้เกิดความไม่สมดุลในอัตราส่วนทางเพศมากขึ้น กล่าวคือจะทำให้สตรีในกลุ่มอายุที่สูงขึ้นไป มีโอกาสแต่งงานน้อยลงไปอีก ดังนั้น Davis และ van den Oever จึงสรุปว่าการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการสมรสรวม

ทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทระหว่างเพศ (Sex Roles) กล่าวคือด้วยลักษณะ
 การเปลี่ยนแปลงด้านประชากรดังกล่าว ทำให้สตรีจำนวนไม่น้อยที่เริ่มเบนความ
 สนใจจากการแต่งงานมาเป็นการทำงานทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพา
 ผู้ชายอีกต่อไป ในขณะที่เดียวกันผู้ชายก็เริ่มคิดคำนวณทั้งในแง่ประโยชน์และค่าใช้จ่าย
 ที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจแต่งงาน การหย่าร้างก็เกิดขึ้นง่ายมาก จนทำให้คำว่า
 "การแต่งงาน" สูญเสียความหมาย และคุณค่าที่มีมาแต่ดั้งเดิม ทั้งหญิงและชายเกิด
 ความไม่ต้องการบริการะผูกพันที่เกิดขึ้นจากการแต่งงาน ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการ
 การสมรสในปัจจุบัน ก็คือ การเลื่อนการแต่งงาน หรือไม่แต่งงานเสียเลยประการหนึ่ง
 และอีกประการหนึ่งเมื่อมีการสมรสแล้ว การแตกแยกหย่าร้างก็เกิดขึ้นง่ายค้าย
 Davis และ van den Oever เห็นว่า ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองทำให้ไม่น่าแปลกใจ
 ว่าทำไมอัตราส่วนของผู้ที่โสด จึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกลุ่ม
 ประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 45 ปี และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใหม่ได้แก่
 การที่ชายและหญิงอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาโดยไม่ได้แต่งงานมีจำนวนมากขึ้น สิ่งทำ
 ให้เกิดภาพลวงว่าจำนวนประชากรที่ครองโสดมีมากขึ้น การอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา
 โดยไม่ได้แต่งงาน ทำให้คู่ชายหญิงขาดความผูกพันซึ่งกันและกัน รวมทั้งได้บิเคราะห์
 ในการมีบุตร ซึ่งจะมียผลโยงไปถึงการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ และทำให้มีสตรี
 จำนวนมากเริ่มออกทำงานนอกบ้านหาเงินเป็นอิสระแก่ตนเอง ความคิดเห็นดังกล่าว
 นี้ก็ไม่ได้แตกต่างไปจากที่ Westoff, C. (1978) ได้เคยวิเคราะห์ไว้เมื่อเกือบ
 10 ปีที่ผ่านมา เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัว และการสมรส
 ในสังคมชาวอเมริกัน คือ อัตราการสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยการยอม
 รับของสังคมลดลง แต่การที่ชายและหญิงอยู่กินกันเฉยๆ มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น
 สำหรับพฤติกรรมกรรมการสมรสของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีความ
 แตกต่างไปจากของสตรีในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศนั้น สันนิษฐานว่า เป็นผลเนื่อง
 มาจากการที่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงนั้น มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจและ
 สังคมที่เป็น "สังคมเมือง" และมีระดับของ "ความทันสมัย" สูงมาก

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับอิทธิพลของ "ความเป็นเมือง" และ "ความทันสมัย"
 ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและทัศนคติเกี่ยวกับการสมรสของ

สตรีในเขตกรุงเทพมหานครนั้น ได้รับการยืนยันจากงานวิจัยเกี่ยวกับการสมรสในประเทศไทยที่ดำเนินการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่า ปัจจัยต่างๆ เช่น ความเป็นสังคมเมือง ระบบอุตสาหกรรม การบริหาร ฯลฯ มีส่วนอย่างสำคัญในการที่ทำให้สตรีตัดสินใจแต่งงานช้า หรือไม่แต่งงานเลย ซึ่งสตรีที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครในอัตราส่วนค่อนข้างสูงที่มีคุณลักษณะดังกล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งอาจมีผลเนื่องจากการที่ทำให้อายุเฉลี่ยเมื่อแรกสมรส และสัดส่วนของผู้ที่เป็นโสดตามกลุ่มอายุในเขตพื้นที่นี้ สูงขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา (Chamratrithirong, 1978; Limanonda, 1983; Chamratrithirong and Pejaranonda, 1985)

ด้วยเหตุนี้เอง ที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะทำการวิเคราะห์พฤติกรรมและทัศนคติของสตรีไทยในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการสมรส และศึกษาว่ามีปัจจัยใดที่จะบ่งบอกได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญ ที่ทำให้พฤติกรรมสมรสของสตรีในเขตนี้แตกต่างจากของสตรีทั่วประเทศ

ระเบียบวิธีวิจัย และการเลือกตัวอย่าง:

วิธีการคัดเลือกตัวอย่าง:

ก. ก่อนการส่งแบบสอบถามออกไปนั้น ผู้วิจัยได้ติดต่อหน่วยราชการ องค์การรัฐวิสาหกิจ มหาวิทยาลัย และหน่วยงานเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 23 แห่ง¹ เพื่อขอรายชื่อพนักงานสตรีที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานนั้นๆ มาคัดเลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษา

ข. เมื่อได้รับรายชื่อข้าราชการ และพนักงานสตรีจากหน่วยงานทั้ง 23 แห่งแล้ว นักวิจัยได้แยกรายชื่อออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ตามสถานภาพสมรส (โสด และสมรส) แล้วจึงนำจำนวนของแต่ละกลุ่มมาคำนวณเพื่อหาอัตราส่วนของตัวอย่างที่

¹ ประกอบด้วยหน่วยราชการ 13 แห่ง รัฐวิสาหกิจ 6 แห่ง และหน่วยงานเอกชน 4 แห่ง หน่วยงานที่ตกเป็นตัวอย่างนี้คัดเลือกด้วยพื้นฐานที่ว่า ควรมีข้าราชการ หรือพนักงานสตรีจำนวนมากพอที่จะนำมาคัดเลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษาได้

จะเลือกมาศึกษาทั้งหมดประมาณ 1,200 ราย โดยจงใจที่จะให้ได้จำนวนของสตรีที่เป็นโสดมีจำนวนมากกว่าสตรีที่สมรสแล้วอยู่จำนวนหนึ่ง ด้วยวิธีการและเจตนาที่สมควร ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการคัดเลือกสตรีตัวอย่างตามรายชื่อที่มีอยู่ดังนี้

สำหรับผู้ที่สมรสแล้วใช้อัตราส่วน 3:1 (คือ เว้น 3 คน เลือกมา 1 คน จากบัญชีรายชื่อเฉพาะกลุ่มผู้ที่สมรสแล้ว)

สำหรับผู้ที่ เป็นโสด ใช้อัตราส่วน 2:1 (คือ เว้น 2 คน เลือกมา 1 คน จากบัญชีรายชื่อเฉพาะกลุ่มผู้ที่ยังเป็นโสด)

ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ ทำให้ได้ตัวอย่างมาทั้งสิ้น 1,161 ราย คือ สตรีที่สมรสแล้ว 543 ราย และสตรีที่เป็นโสด 618 ราย ภายหลังได้ส่งแบบสอบถามไปยังหน่วยงานเอกชนที่เลือกเพิ่มเติมขึ้นมาอีก 1 แห่ง² อีก 50 ฉบับ รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้นที่ส่งออก 1,211 ฉบับ (ดูรายละเอียดภาคผนวก ก.)

การเก็บรวบรวมข้อมูล:

ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการส่งแบบสอบถามให้ผู้ตอบกรอกข้อมูลเองด้วยเหตุผลหลายประการ คือ โดยเหตุที่การศึกษารังนี้ มีขอบเขตจำกัด เฉพาะสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ตามหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ สถานศึกษา และหน่วยงานเอกชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาในระดับใกล้เคียงกัน สามารถที่จะกรอกแบบสอบถามได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้การใช้พนักงานสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลเหล่านี้ในเวลาปฏิบัติราชการ หรือในเวลาทำงานอาจจะทำได้ลำบากประกอบด้วยความจำกัดของงบประมาณ จึงไม่อาจส่งนักสัมภาษณ์คอยติดตามสตรีที่เลือกมาเป็นตัวอย่างนี้ได้ อีกประการหนึ่งคำถามที่ปรากฏในแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับทัศนคติ และมีระดับความเป็นส่วนตัวค่อนข้างสูง การใช้พนักงานสัมภาษณ์ อาจทำให้คุณภาพของข้อมูลเบี่ยงเบนจากที่ควรจะเป็น

² คือธนาคารกรุงเทพ สุรวงศ์ แต่มิได้มีรายชื่อระบุสถานภาพสมรสของพนักงานมาให้แก่ผู้วิจัย จึงไม่อาจจะบูรรวมในรายงานได้แน่นอน

เป็นจริงได้ ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังสตรีตัวอย่าง เพื่อตอบคำถามด้วยตนเองจำนวน 1,211 ราย

เพื่อเป็นการประกันการได้แบบสอบถามคืนมาให้มีจำนวนมากพอสำหรับการวิเคราะห์ หลังจากให้เวลาผู้ตอบประมาณ 2 อาทิตย์ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งแยกการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน 2 วิธีด้วยกัน คือ

1) ส่งนักวิจัยผู้ช่วยออกเก็บแบบสอบถามคืน ณ จุดที่ส่งไปถึง จำนวน 874 ราย

2) ขอให้สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่เหลืออีก 337 ราย ส่งแบบสอบถามคืนทางไปรษณีย์

ปรากฏว่าแบบสอบถามที่นักวิจัยผู้ช่วยออกไปเก็บรวบรวมด้วยตนเองได้คืนมา 739 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.5 และจำนวนที่ส่งคืนทางไปรษณีย์ได้คืนมา 266 ราย คิดเป็นร้อยละ 78.9 โดยสรุปได้แบบสอบถามคืนมาทั้งสิ้นเป็นจำนวน 1,005¹ ราย คิดเป็นร้อยละ 83 ของแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งออกไป

แบบสอบถาม: (ภาคผนวก ข.)

มีความยาวทั้งสิ้น 13 หน้า คำถามได้ครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้ตอบ
- ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของครอบครัวผู้ตอบ
- ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ และค่านิยมที่มีต่อการสมรส
- ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ เรื่องบทบาทของเพศ และสถานภาพสตรี
- ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ตอบที่มีต่อการสมรส (ถามเฉพาะคนโสดเท่านั้น)

1. ปรากฏภายหลังว่า 1 รายในจำนวนนี้ส่งแบบสอบถามคืนโดยไม่ไดกรอกข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีเพียง 1004 ราย สำหรับการวิเคราะห์

คำจำกัดความ:

ในการศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยไม่ได้ให้คำจำกัดความสำหรับคำว่า "การสมรส" แต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะได้ตระหนักถึงข้อเท็จจริงว่าในสังคมไทยนั้น แม้จะมีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 (มาตรา 1457) ระบุไว้ว่า การสมรสจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนแล้ว อย่างไรก็ตามหากหญิงและชายอยู่กินกันฉันท์สามีภริยา โดยไม่จดทะเบียนสมรสก็ไม่ถือว่าเป็นความผิด คนไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะที่อยู่ในเขตชนบทมักจะไม่ได้ทำการจดทะเบียนสมรส เพราะการคมนาคมไม่สะดวกที่จะไปทำการจดทะเบียนที่อำเภอ ดังนั้นการอยู่กินฉันท์สามีภริยาจึงมักจะเป็นไปโดยการยอมรับของสังคมหรือชุมชนนั้นก็ถือว่าเป็นการแต่งงาน เช่นเดียวกับการแต่งงานที่ได้จดทะเบียนโดยถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งพิธีแต่งงานนั้น อาจจะมีหรือไม่มีพิธีทางศาสนาหรืองานเลี้ยงฉลองก็เป็นได้ อีกทั้งกฎหมายเปิดช่องให้มีการจดทะเบียนรับรองบุตร และยังสามารถทำให้เด็กเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้โดยการสมรสภายหลังของบิดามารดา (มาตรา 1547 และ มาตรา 1548) (คำจริง ชรรมรักษ์ และคณะ, 2523:49)

ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย: 1 ปี (ตุลาคม 2528 - กันยายน 2529)

งบประมาณ

งบประมาณแผ่นดินประจำปี 2529

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

คุณลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร

บทนี้นำเสนอข้อมูลพื้นฐาน¹ เกี่ยวกับคุณลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของทั้งสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ (ในส่วนตัวต่อไปจะใช้ คำเรียกว่า "ผู้ตอบ" แทน) และของครอบครัวซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับบิดามารดา และ พี่น้อง ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ใช้ข้อมูลพื้นฐานทั้งหมดที่รวบรวมได้ เชื่อมโยงไปถึงการ วิเคราะห์ในส่วนอื่นตามความจำเป็นต่อไป

ก. คุณลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้ตอบ:

อายุ ผู้ตอบเกือบร้อยละ 50 มีอายุอยู่ในช่วง 30-40 ปี เท่าที่ปรากฏ ในรายละเอียดของข้อมูล (ซึ่งมิได้เสนอในที่นี้) พบว่า มีผู้ตอบจำนวน 2 รายที่มี อายุน้อยที่สุด คือ 20 ปี ส่วนกลุ่มอายุอื่นนั้นมีการกระจายตัวที่ค่อนข้างจะใกล้เคียง กัน ทั้งนี้เพราะกลุ่มสตรีตัวอย่างที่เลือกมาขึ้นเป็น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และเอกชน ซึ่งจะมีกฎเกณฑ์ในเรื่องอายุค่อนข้างใกล้เคียงกันในตัวอย่างของการ ศึกษาครั้งนี้ มีเพียงร้อยละ 11 ที่อายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป (ตารางที่ 2.1)

สถานที่เกิด ผู้ตอบจำนวนกว่าครึ่ง (ร้อยละ 52.8) เกิดในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 28 เกิดในเขตเทศบาลจังหวัดอื่น และร้อยละ 18 ที่เกิดนอกเขตเทศบาล หรือเขตที่กำหนดเป็นเขตชนบท (ตาราง 2.2)

¹ค่าแจกแจงความถี่ร้อยละ (percentage distribution)

อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบที่มีสถานที่เกิดนอกเขตกรุงเทพมหานครนั้น กว่าร้อยละ 70 ที่รายงานว่าตนได้อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ มาจนถึงกว่า 10 ปี (และมีอีกจำนวนหนึ่งซึ่งอาศัยมานานกว่า 30 ปี) ข้อมูลเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นว่า สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างของการศึกษารังนี้ อาจมีลักษณะของความเป็น "คนเมือง" ค่อนข้างมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องของพฤติกรรม หรือทัศนคติที่มีต่อเรื่องต่างๆ ด้วย (ตาราง 2.3)

สถานภาพสมรส: ด้วยจุดประสงค์พิเศษของการเลือกตัวอย่างที่ต้องการให้สตรีสถานภาพโสดมีจำนวนมากกว่าสตรีที่แต่งงานแล้ว ในศึกษารังนี้จึงมีผู้ที่เป็นโสดร้อยละ 52.6 ผู้ที่สมรสแล้วร้อยละ 42.9 ผู้ที่เป็นหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ ร้อยละ 4.3 เมื่อจำแนกออกตามอายุปัจจุบัน ได้พบว่าผู้ตอบที่มีอายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป จำนวนมากกว่าร้อยละ 40 ยังเป็นโสด และร้อยละ 45 ของกลุ่มอายุ 30-39 ปีที่ยังเป็นโสด (ตารางที่ 2.4)

สำหรับผู้ที่สมรสแล้ว อายุ 40 ปีขึ้นไป ร้อยละ 5.4 ทำการสมรสเมื่ออายุยังไม่ถึง 20 ปี ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 3.8 ของผู้ตอบอายุต่ำกว่า 30 ปี สมรสเมื่ออายุยังไม่ถึง 20 ปี อย่างไรก็ตามพบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่จะทำการสมรสอยู่ในช่วง 21-30 ปี อันเป็นช่วงของอายุที่สตรีไทยส่วนใหญ่ทำการสมรส (ตาราง 2.5)

ระดับการศึกษา ผู้ตอบประมาณเกือบครึ่ง (ร้อยละ 49.5) มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 38 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 10.6 สำเร็จระดับปริญญาโท และไม่ถึงร้อยละ 1 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (ตารางที่ 2.6)

เป็นที่น่าสนใจว่า ผู้ตอบที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี จนถึงปริญญาเอก มีส่วนใหญ่อยังคงสถานภาพการเป็นโสด เช่น ร้อยละ 58.1 ของผู้ตอบที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ยังเป็นโสดในขณะที่มีเพียงร้อยละ 38.5 ของกลุ่มการศึกษาเดียวกันที่สมรสแล้ว และร้อยละ 57.5 ของผู้ที่มีการศึกษาปริญญาโทเป็นโสด ร้อยละ 41.5 สมรส ในกลุ่มผู้ตอบที่สำเร็จการศึกษาด้านต่ำกว่าปริญญาตรีมีสัดส่วนเท่า

กันระหว่างผู้ที่ยังเป็นโสด และผู้ที่สมรสแล้ว คือ ร้อยละ 47.5 และ 47.1 ตามลำดับ รวมทั้งมีส่วนร้อยละของผู้ที่หย่าร้าง หรือหม้ายสูงกว่าของกลุ่มผู้ตอบที่มีการศึกษาระดับอื่น (ตาราง 2.7)

ตารางที่ 2.8 2.9 และ 2.10 นำเสนอข้อมูลในรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตอบโดยจำแนกตามสถานที่ทำงาน (หน่วยราชการ องค์การรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานเอกชน) ตำแหน่งและประเภทของงาน รวมทั้งรายได้ประจำเดือน ซึ่งเป็นรายได้ประจำที่มีระดับค่อนข้างตายตัวตามอัตรา และตำแหน่งงานที่แต่ละหน่วยงานกำหนดไว้ตามระเบียบ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้สอบถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับการมีรายได้พิเศษในแต่ละเดือนของผู้ตอบ ปรากฏว่าผู้ตอบส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 73.4 ไม่มีรายได้พิเศษอย่างอื่น นอกเหนือจากรายได้ที่เกิดจากงานประจำ ร้อยละ 13.6 มีรายได้พิเศษเดือนละประมาณ 1,000-2,000 บาท และไม่ถึงร้อยละ 10 ของผู้ตอบที่มีรายได้พิเศษเดือนละมากกว่า 2,500 บาทขึ้นไป

ข. คุณลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของครอบครัว

ในส่วนที่สองนี้ เป็นการเสนอข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัวอันประกอบด้วย พ่อแม่ และพี่น้องของผู้ตอบ

ข้อมูลในตาราง 2.11 แสดงสถานที่เกิดของบิดามารดาของผู้ตอบ ซึ่งปรากฏว่ามีสัดส่วนใกล้เคียงกันระหว่างบิดามารดาที่เกิดในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ที่เกิดในเขตเทศบาลของจังหวัดอื่น และผู้ที่เกิดนอกเขตเทศบาล กล่าวคือ ประมาณร้อยละ 30 และมีเพียงไม่ถึงร้อยละ 5 ที่มีสถานที่เกิดในต่างประเทศ

จากข้อมูลในตาราง 2.12 นั้นเป็นที่น่าสังเกตว่า บิดาของผู้ตอบส่วนใหญ่โดยเฉลี่ยมีระดับการศึกษาสูงกว่าของมารดา กล่าวคือ เพียงร้อยละ 9.2 ของบิดาไม่มีการศึกษา แต่มารดาถึงร้อยละ 16.6 ที่ไม่ได้รับการศึกษา ระดับการศึกษาของบิดาผู้ตอบส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 30) คือมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 รองลงมา คือ

ร้อยละ 24.4 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาชั้นบังคับ (ป.1-ป.4) มีเพียงร้อยละไม่ถึง 10 ที่จบระดับอุดมศึกษา ส่วนมารดาของผู้ตอบนั้นร้อยละ 40.4 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือร้อยละ 22.2 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพียงร้อยละ 2.2 ที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผู้ตอบประมาณร้อยละ 31 รายงานว่า บิดาของตนมีอาชีพรับราชการ ในขณะที่เพียงร้อยละ 5.9 ของมารดารับราชการ กลุ่มอาชีพของบิดามารดาที่มีส่วนร้อยละจำนวนรองลงมาคือ เป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพค้าขาย คือมีประมาณร้อยละ 25.7 และอีกกลุ่มอาชีพหนึ่งของบิดาผู้ตอบที่มีจำนวนร้อยละไม่น้อยนักคือ กลุ่มลูกจ้าง สำหรับมารดานั้น นอกจากการประกอบกิจการของตนเองแล้ว มีจำนวนน้อยมากที่จะประกอบอาชีพอย่างอื่น สิ่งนี้ทำให้เห็นถึงความแตกต่างค่อนข้างมากในการหางานนอกบ้านระหว่างสตรีไทยสองรุ่น คือระหว่างกลุ่มมารดาซึ่งเป็นสตรีรุ่นเก่า และกลุ่มผู้ตอบซึ่งเป็นสตรีรุ่นใหม่ (ตาราง 2.13)

ตาราง 2.14 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการจัดประเภทที่อยู่อาศัยร่วมกัน (co-residence) ระหว่างผู้ตอบและบิดามารดา ในกลุ่มของผู้ตอบอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไปนั้นส่วนใหญ่บิดาหรือมารดาถึงแก่กรรมไปแล้ว โดยมีร้อยละของบิดาเสียชีวิตสูงกว่าของมารดามาก (คือร้อยละ 62.9 ของผู้ตอบที่บิดาเสียชีวิต ขณะที่เพียงร้อยละ 34.4 ของผู้ตอบที่มารดาเสียชีวิต) ซึ่งแบบแผนของภาวะการตายที่พบในตารางนี้ก็ตรงกับข้อเท็จจริงทางประชากรที่ว่า ผู้ชายมักมีอายุขัยโดยเฉลี่ยน้อยกว่าผู้หญิง ในทางตรงข้าม ผู้ตอบที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปีนั้น ส่วนใหญ่คือร้อยละ 43.1 และร้อยละ 52.4 ยังอาศัยอยู่กับบิดาและมารดาตามลำดับ ซึ่งส่วนร้อยละของผู้ตอบที่อาศัยอยู่กับบิดามารดาค่อยลดลงตามลำดับในกลุ่มของผู้ตอบที่สูงอายุขึ้น สำหรับส่วนร้อยละของผู้ตอบที่ตอบว่าไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดานั้น มีสัดส่วนใกล้เคียงกันในกลุ่มผู้ตอบอายุต่ำกว่า 30 ปี และกลุ่มผู้ตอบอายุ 30-39 ปี

ผู้ตอบจำนวนร้อยละเกือบ 20 ที่มีพี่น้องร่วมมารดาเดียวกันจำนวนมากกว่า 7 คนขึ้นไป และมีส่วนร้อยละเกือบกันที่มีพี่น้อง 3-4 หรือ 5 คนขึ้นไป คือประมาณร้อยละ 14-16 ข้อมูลเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงการมีครอบครัวขนาดใหญ่ของสตรีไทยรุ่นก่อนที่จะได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐ จากการสนับสนุนการเกิด มาเป็นการลดอัตราเพิ่มของประชากรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา (ตาราง 2.15)

นอกจากการอยู่ร่วมกันกับบิดามารดาแล้ว ผู้วิจัยยังได้รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ตอบและพี่น้อง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของครอบครัวไทย ในแง่ของความผูกพันระหว่างเครือญาติ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความผูกพันกันทางสายโลหิต ปรากฏว่าในกลุ่มของผู้ตอบที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปีนั้น มีจำนวนร้อยละกว่า 60 ที่ยังอยู่ร่วมกันกับพี่น้อง แต่ส่วนร้อยละของการอยู่ร่วมกันในบรรดาพี่น้องก็ค่อยลดลงตามลำดับในกลุ่มผู้ตอบที่สูงอายุขึ้นไป และในทางกลับกันร้อยละของผู้ตอบที่ไม่ได้อยู่ร่วมกับพี่น้องมีประมาณร้อยละ 64.3 ในกลุ่มของผู้ที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป ขณะที่เพียงร้อยละ 36.5 ของผู้ตอบที่อายุต่ำกว่า 30 ปี ตอบว่าไม่ได้อยู่ร่วมกับพี่น้อง ส่วนร้อยละที่ปรากฏในตารางนี้ นับว่าเป็นปรากฏการณ์ปกติ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบที่มีอายุสูงขึ้นไป มีครอบครัวเป็นของตนเอง และมีที่จะแยกอยู่เป็นอิสระตามที่มักปฏิบัติกันในกลุ่มคนไทยหลังจากการสมรส (ตาราง 2.16)

ในส่วนสุดท้ายของคำถามชุดนี้ ผู้วิจัยได้ถามถึงระดับความสำคัญของรายได้ของผู้ตอบเมื่อ 5 ปีที่แล้ว กับรายได้ปัจจุบันในการช่วยเหลือจุนเจือครอบครัว คือ พ่อแม่ หรือพี่น้อง ปรากฏว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่รายงานว่าไม่จำเป็นต้องนำรายได้ของตนไม่ว่าจะเมื่อ 5 ปีที่แล้ว หรือรายได้ปัจจุบันมาช่วยเหลือจุนเจือครอบครัวแต่ประการใด ร้อยละ 46.5 ของผู้ตอบที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ตอบว่าคนยังไม่มียาได้เลยเมื่อ 5 ปีที่แล้ว อย่างไรก็ตามในกลุ่มผู้ตอบที่มีความจำเป็นจะต้องช่วยเหลือครอบครัวอันประกอบด้วยพ่อแม่ หรือพี่น้องนั้น มีส่วนร้อยละค่อนข้างสูง (ร้อยละ 43.8) ในกลุ่มผู้ตอบที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ที่ตอบว่ารายได้ปัจจุบันของตนมีความสำคัญพอควร

ต่อครอบครัว มากกว่าที่เคยเป็นมาเมื่อ 5 ปีที่แล้ว สำหรับกลุ่มผู้ตอบอายุ 40 ปีขึ้นไปนั้น มีส่วนร้อยละที่สูงกว่า (คือร้อยละ 21.4) ที่ตอบว่ารายได้ของตนเมื่อ 5 ปีก่อนมีความสำคัญมากต่อครอบครัว คือ พ่อแม่และพี่น้อง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ตอบกลุ่มเดียวกันเพียงร้อยละ 15.2 ที่ตอบว่า รายได้ปัจจุบันของตนมีความสำคัญมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ผู้ตอบในกลุ่มอายุนี้ได้สมรสและแยกครอบครัวไปมีภาระของตนเอง หรือพี่น้องอาจจะสำเร็จการศึกษาหรือมีงานทำแล้ว จึงไม่ต้องพึ่งพารายได้ปัจจุบันของผู้ตอบ เมื่อเทียบกับภาระทางการเงินเมื่อ 5 ปีที่แล้ว

ตารางที่ 2.1 ร้อยละของผู้ตอบ จำแนกตามอายุปัจจุบัน

อายุ	ร้อยละ
20 - 25	9.3
26 - 30	25.8
31 - 35	26.8
36 - 40	16.7
41 - 45	9.4
46+	11.1
ไม่ตอบ	.9
รวม	100.0(1004)

ตารางที่ 2.2 ร้อยละของผู้ตอบ จำแนกตามสถานที่เกิด

สถานที่เกิด	ร้อยละ
กรุงเทพมหานคร	52.8
เขตเทศบาลอื่น	28.0
นอกเขตเทศบาล	18.2
ต่างประเทศ	.2
ไม่ตอบ	.8
รวม	100.0(1004)

ตารางที่ 2.3 ร้อยละของผู้ตอบที่ย้ายมาจากเขตอื่นๆ ที่มีใช้กรุงเทพมหานคร จำแนกตามจำนวนปีที่ย้ายเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ

จำนวนปีที่ย้ายเข้ามา กทม.	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10 ปี	25.0
10 ปี - 20 ปี	37.7
21 ปี - 30 ปี	22.2
31 ปีขึ้นไป	8.5
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	6.6
รวม	100.0(472)

ตารางที่ 2.4 สถานภาพสมรสของผู้ตอบ จำแนกตามอายุปัจจุบัน

สถานภาพสมรส	อายุปัจจุบัน		
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป
โสด	72.8	45.3	42.0
สมรส	24.4	50.7	51.3
หม้าย/หย่า/แยก	2.8	4.0	6.7
รวม	100.0(287)	100.0(481)	100.0(224)

ตารางที่ 2.5 อายุแรกสมรสของผู้ตอบจำแนกตามอายุปัจจุบัน

อายุแรกสมรส	อายุปัจจุบัน		
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป
ต่ำกว่า 20	3.8	5.3	5.4
21 - 25	63.3	33.0	23.1
26 - 30	27.8	45.5	47.7
31 - 35	-	10.6	14.6
36 ปีขึ้นไป	-	1.9	6.2
ไม่ตอบ	5.1	3.8	3.1
รวม	100.0(79)	100.0(264)	100.0(130)

ตารางที่ 2.6 ร้อยละของผู้ตอบ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	49.5
ปริญญาตรี	38.0
ปริญญาโท	10.6
ปริญญาเอก	.5
ไม่ตอบ	1.4
รวม	100.0(1004)

ตารางที่ 2.7 ร้อยละของผู้ตอบ จำแนกตามระดับการศึกษา และสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	ระดับการศึกษา			
	ต่ำกว่า	ตรี	โท	เอก
	ปริญญาตรี			
โสด	47.5	58.1	57.5	60.0
สมรส	47.1	38.5	41.5	40.0
หม้าย/หย่า/แยก	5.4	3.4	.9	-
รวม	100.0(497)	100.0(382)	100.0(106)	100.0(5)

ตารางที่ 2.8 ร้อยละของผู้ตอบ จำแนกตามสถานที่ทำงาน

กลุ่มอาชีพ	ร้อยละ
ข้าราชการ	50.1
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	35.8
หน่วยงานเอกชน	13.3
ไม่ระบุ	.8
รวม	100.0(1004)

ตารางที่ 2.9 ร้อยละของผู้ตอบ จำแนกตามตำแหน่งและประเภทของงาน

ตำแหน่ง	ร้อยละ
เสมียน/พนักงาน	43.0
เจ้าหน้าที่ประจำ	39.5
หัวหน้าหน่วย/หัวหน้าฝ่าย	7.3
ผู้บริหาร/ผู้จัดการ/ผู้อำนวยการ	1.8
อื่นๆ	2.3
ไม่ตอบ	6.1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.10 ร้อยละของผู้ตอบจำแนกตามรายได้ประจำเดือน
และรายได้พิเศษประจำเดือน

รายได้	ร้อยละ
<u>ประจำเดือน : บาท</u>	
ต่ำกว่า 3,000	14.3
3,000 - 5,000	35.2
5,001 - 7,000	24.9
7,001 - 9,000	12.7
9,001 - 15,000	11.4
15,000 ขึ้นไป	1.1
ไม่ตอบ	.4
รวม	100.0(1004)
<u>รายได้พิเศษ : เดือน : บาท</u>	
ไม่มีรายได้	73.4
1,000 - 2,000	13.6
2,500 - 5,000	4.6
5,000 ขึ้นไป	3.1
ไม่ตอบ	5.3
รวม	100.0(1004)

ตารางที่ 2.11 ร้อยละของบิดา และมารดาผู้ตอบ จำแนกตามสถานที่เกิด

สถานที่เกิด	บิดา	มารดา
กรุงเทพมหานคร	31.5	31.5
เขตเทศบาลจังหวัดอื่น	30.0	31.6
นอกเขตเทศบาล	32.3	33.0
ที่อื่น (ต่างประเทศ)	3.5	1.4
ไม่ทราบ	2.8	2.6
รวม	100.0(1004)	100.0(1004)

ตารางที่ 2.12 ร้อยละของบิดามารดาผู้ตอบ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	บิดา	มารดา
ไม่มีการศึกษา	9.2	16.6
ประถมศึกษา (1-4)	24.4	40.4
มัธยมศึกษา (1-6)	30.0	22.2
มหาวิทยาลัย	9.3	2.2
วิชาชีพ	9.3	3.6
อื่นๆ	3.5	2.5
ไม่ตอบ	14.4	12.5
รวม	100.0(1004)	100.0(1004)

ตารางที่ 2.13 ร้อยละของบิดา มารดาผู้ตอบ จำแนกตามอาชีพปัจจุบัน
หรืออาชีพสุดท้ายก่อนถึงแก่กรรม

อาชีพ	บิดา	มารดา
เกษตรกรรม	7.8	6.7
รับราชการ	31.0	5.9
กิจการของตนเอง	25.7	22.1
ลูกจ้าง	11.2	2.5
แรงงาน/รับจ้าง	9.5	3.1
ช่างฝีมือ	.5	.1
อื่นๆ	2.1	35.3
ไม่ตอบ	12.4	24.4
รวม	100.0(1004)	100.0(1004)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.14 ร้อยละของบิดา มารดาผู้ตอบ จำแนกตามประเภทการจัดที่อยู่อาศัย และอายุของผู้ตอบ

ประเภทการจัดที่อยู่อาศัย	อายุผู้ตอบ					
	ต่ำกว่า 30		30 - 39		40 ขึ้นไป	
	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่
ผู้ตอบมีอาศัยร่วมกับ พ่อ/แม่	43.1	52.4	29.0	45.4	12.9	32.6
ผู้ตอบไม่ได้อาศัยร่วมกับ พ่อ/แม่	39.9	42.0	38.8	42.1	23.7	32.6
พ่อ/แม่ ถึงแก่กรรม	17.0	5.6	31.3	11.6	62.9	34.4
ไม่ตอบ	-	-	.8	.8	.4	.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	(288)	(288)	(482)	(482)	(224)	(224)

ตารางที่ 2.15 ร้อยละของผู้ตอบ จำแนกตามจำนวนพี่น้องร่วมมารดา

จำนวนพี่น้องร่วมมารดา	ร้อยละ
1	7.4
2	13.5
3	16.0
4	16.0
5	14.8
6	11.7
7 ขึ้นไป	17.6
ถูกคนเดียว	2.3
ไม่ตอบ	.7
รวม	100.0(1004)

ตารางที่ 2.16 ร้อยละของผู้ตอบ จำแนกตามประเภทการอยู่อาศัยกับพี่น้อง และอายุปัจจุบัน

ประเภทการอยู่อาศัย กับพี่น้อง	อายุปัจจุบัน		
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป
ไม่มีพี่น้อง	1.7	2.3	3.6
อยู่รวมกัน	61.8	49.2	31.3
ไม่ได้อยู่รวมกัน	36.5	48.3	64.3
ไม่ตอบ	-	.2	.9
รวม	100.0(288)	100.0(482)	100.0(224)

ตารางที่ 2.17 ร้อยละของผู้ตอบจำแนกตามอายุปัจจุบัน และระดับ
 ความสำคัญของรายได้ปัจจุบัน และรายได้เมื่อ 5 ปีก่อน
 ของผู้ตอบในการช่วยเหลือเงิน เจือ ครอบครัวของบิดา
 มารดา/พี่น้อง

ความสำคัญของรายได้ของ ผู้ตอบในการช่วยเหลือพ่อแม่ และพี่น้อง	อายุปัจจุบัน		
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป
รายได้ปัจจุบัน			
สำคัญมาก	11.8	13.1	15.2
สำคัญพอควร	43.8	35.7	37.5
ไม่จำเป็นต้องช่วย	44.1	50.8	46.0
ไม่ตอบ	.3	.4	1.3
รวม	100.0(288)	100.0(482)	100.0(224)
รายได้เมื่อ 5 ปีที่แล้ว			
สำคัญมาก	7.6	15.4	21.4
สำคัญพอควร	18.4	30.1	33.9
ไม่ต้องช่วยเหลือ	24.3	48.5	41.5
ยังไม่มีรายได้	46.5	3.7	-
ไม่ตอบ	3.1	2.3	3.1
รวม	100.0(288)	100.0(482)	100.0(224)

บทที่ 3

ทัศนคติ และค่านิยมที่มีต่อการสมรส

บทที่ 3: ส่วนที่หนึ่ง

ในส่วนแรกนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ตอบที่มีต่อเรื่องการสมรสของคนไทยโดยทั่วไป อายุแรกสมรสที่เหมาะสม การเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรสของผู้หญิง เช่น การอยู่เป็นโสด การแต่งงาน หรือแม้แต่การหย่าร้าง โดยที่ความคิดเห็นของผู้ตอบในเรื่องเหล่านี้ได้ถูกจำแนกออกตามกลุ่มอายุและระดับการศึกษา ซึ่งเป็นตัวแปรที่คาดว่าอาจมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในทัศนคติของผู้ตอบต่างกลุ่มกัน

ข้อมูลในตารางที่ 3.1 และ 3.2 แสดงทัศนคติของผู้ตอบทั้งที่เป็นโสดและสมรสแล้วเกี่ยวกับอายุแต่งงานที่คิดว่าเหมาะสมของทั้งชายและหญิง โดยที่ผู้วิจัยตั้งคำถามว่า "ท่านคิดว่า ผู้ชาย-ผู้หญิง ควรแต่งงานเมื่ออายุเท่าใด?" ปรากฏว่าผู้ตอบทั้งสามกลุ่มระดับการศึกษาคือ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จนถึงปริญญาโทส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 60 และกว่าร้อยละ 60 เห็นว่าอายุแต่งงานที่เหมาะสมของชาย ควรอยู่ในช่วง 26-30 ปี และกลุ่มใหญ่รองลงไป (โดยที่มีจำนวนร้อยละที่สูงกว่าของผู้ที่จบปริญญาตรีขึ้นไป) คือ กลุ่มที่เห็นว่าอายุช่วง 31-35 ปี น่าจะเป็นอายุแต่งงานที่เหมาะสมสำหรับชาย

ส่วนอายุแต่งงานที่เหมาะสมสำหรับหญิง นั้น มีผู้ให้ความเห็นที่แตกต่างกันออกไปบ้าง ตามระดับการศึกษา กล่าวคือ ขณะที่ส่วนใหญ่ของผู้ตอบที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 59.5) เห็นว่าอายุช่วง 21-25 ปี น่าจะเหมาะสม ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 50 เห็นว่า อายุแต่งงานของผู้หญิงน่าจะเป็นช่วง 26-30 ปี มากกว่า ซึ่งความแตกต่างนี้ คาดว่าน่าจะเกิดจากอิทธิพลของระดับการศึกษาที่สูงกว่า ทำให้เห็นว่าผู้หญิงไม่ควรแต่งงานเมื่ออายุยังน้อย อย่างไรก็ตามเท่าที่สังเกตพบว่ามีผู้ตอบทั้งหมดมีความคิดเห็นค่อนข้างจะแน่นอนในเรื่อง

ดังกล่าว เพราะมีจำนวนน้อยมากที่ให้คำตอบว่า "เมื่อใดก็ได้ ที่พร้อม" การศึกษาในเรื่องทัศนคติเกี่ยวกับอายุแต่งงานที่เหมาะสมนั้น ได้เคยมีผู้รวบรวมข้อมูลมาครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ.2520 โดยสัมภาษณ์นักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่าง จำนวน 1,035 คน พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีแนวความคิดว่า ผู้หญิงควรแต่งงานครั้งแรกเมื่ออายุ 21-22 ปี และผู้ชายควรแต่งงานเมื่ออายุ 25-26 ปี (อุทิศ เชาวลิต, 2521) จะเห็นได้ว่าแม้เวลาที่ผ่านมาการวิจัยของทั้งสองโครงการจะห่างกันเกือบ 10 ปี แต่พบว่าแนวความคิดในเรื่องดังกล่าวก็ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ซึ่งน่าที่จะถือได้ว่าอายุแรกสมรสที่เป็นค่านิยมของคนไทยนั้นอยู่ในช่วงอายุที่ระบุกันไว้ข้างต้น

ตารางที่ 3.3 ได้นำเสนอข้อมูลแบบร้อยละในรายละเอียด เกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมายไทยของผู้ตอบในเรื่องอายุแรกสมรส ที่อนุญาตให้ชายและหญิงแต่งงานได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ปรากฏว่าผู้ตอบจำนวนร้อยละเกือบครึ่งที่ตอบว่าอายุ 20 สำหรับหญิง และกว่าครึ่งที่ตอบว่า "อายุ 20" สำหรับชาย ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นอายุที่กฎหมายถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ มีผู้ตอบเพียงร้อยละ 20 ที่ตอบว่า "อายุ 17 สำหรับชาย" และเพียงร้อยละ 15.7 ที่ตอบว่า "อายุ 17 สำหรับหญิง" ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มเดียวที่ให้คำตอบที่ถูกต้อง¹ ข้อมูลที่ได้

¹ เดิมกฎหมายกำหนดให้อายุแต่งงานชาย 17 ปี และหญิงอายุ 15 ปี ต่อมาเมื่อมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 มาตรา 28 วรรคสองที่บัญญัติว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จึงได้แก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เสียใหม่เมื่อ พ.ศ.2519 ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยระบุว่า "ชายหญิงจะทำการสมรสกันได้ก็ต่อเมื่อมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนหน้านั้น" - ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2526)

มานี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าวเท่าที่ควรจะเป็น ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุผลที่ว่า อายุสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมือง มักจะสูงกว่าอายุขั้นต่ำที่กำหนดไว้โดยกฎหมายอยู่แล้ว ในสังคมไทยสมัยก่อน โอกาสที่หนุ่มหรือสาวจะพบเพื่อนต่างเพศมีอยู่อย่างจำกัด โดยที่อาจพบกันในงานวัดหรือช่วงเวลา "ลงแขก" ในฤดูเก็บเกี่ยว งานบุญประจำปี ฯลฯ การพบปะกันตามสถานที่และตามโอกาสเหล่านี้ ช่วยให้หนุ่มสาวได้หมายตาเลือกคู่โดยอิสระ ซึ่งส่วนใหญ่จะนำไปสู่การตัดสินใจแต่งงานและการตั้งครัวเรือนภายหลัง

พร้อมๆกับเวลาและโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนไป ระบบการเลือกคู่และรูปแบบของการพบปะเพื่อนต่างเพศก็เริ่มเปลี่ยนไปตามแบบของชาวตะวันตก ที่ชายหญิงมีโอกาสและอิสระมากกว่าเดิม ในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกันก่อนตัดสินใจแต่งงาน อย่างไรก็ตามในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของวัฒนธรรมดังกล่าว คนอาจเกิดความรู้สึกสับสนในการปฏิบัติตนเพราะอยู่ระหว่างประเพณีปฏิบัติแบบเก่า และบัณฑิตฐานทางสังคมแบบใหม่ Graham (1964) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาฝึกหัดครู และนักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวนเกือบ 3,000 คน สอบถามทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกคู่และการเกี่ยวพาราสีในสังคมไทยยุคนั้น พบว่าแม้นักศึกษาส่วนใหญ่จะมีความมั่นใจว่า ตนจะเป็นผู้เลือกคู่สมรสเอง แต่ก็ยังมีความรู้สึกขัดแย้งค่อนข้างมากในบัณฑิตฐานทางสังคมแบบใหม่ที่ไม่ได้ให้โอกาส และไม่ได้สร้างวิธีทางที่เปิดกว้างพอในการเลือกคู่หรือพบปะเพศตรงข้าม รวมทั้งนักศึกษาเองยังรู้สึกสับสนว่าจะปฏิบัติตนอย่างไรในสังคมแบบใหม่ เพราะเมื่อถูกถามว่า มีวิธีการนัดพบเพื่อนต่างเพศอย่างไร นักศึกษาส่วนใหญ่โดยเฉพาะนักศึกษาหญิงตอบว่า การนัดพบตามลำพังไม่ควรจะมี แต่หากจะมีก็ควรจะเป็นไปตามแบบที่มีมาในสมัยก่อน คือ ต้องหมั่นหมายกันแล้ว หรือไม่ก็ควรจะต้องมีญาติ หรือเพื่อน หรือใครก็ได้ที่เต็มใจไปด้วยในการพบปะเพื่อนต่างเพศแต่ละครั้ง

จากเวลานั้นถึงปัจจุบันนับเป็นเวลา 20 กว่าปี พบว่าแบบแผนของการสร้างความสัมพันธ์ของหนุ่มสาวก่อนการแต่งงานเปลี่ยนไปมาก เพราะสาเหตุหลายประการ เช่น การเปลี่ยนค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่ยอมรับการคบเพื่อนต่างเพศอย่าง

อิสระ การมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม ที่ทั้งสองเพศมีโอกาสร่วมกระทำกันได้มากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้สร้างคำถามหนึ่งขึ้นมาเพื่อจะดูว่า ค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อพฤติกรรมดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร โดยถามคำถามว่า "ท่านคิดว่า เด็กวัยรุ่นปัจจุบันนี้ มีอิสระมากเกินไปหรือไม่ในการคบเพื่อนต่างเพศ?" ปรากฏว่าทุกกลุ่มการศึกษาและทุกกลุ่มอายุประมาณร้อยละ 60-90 ตอบว่า "มีอิสระมากเกินไป" และมีเพียงร้อยละต่ำกว่า 35 ของกลุ่มผู้ตอบที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท ที่เห็นว่า "กำลังพอดี" ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะกลุ่มนี้มีความคิดเห็นที่เป็นอิสระมากกว่ากลุ่มผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าก็เป็นได้ (ตาราง 3.4) จากข้อมูลนี้เราอาจจะประเมินได้ว่าคนรุ่นนี้ก็ยังไม่อาจยอมรับการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมดังกล่าวได้ แม้สังคมจะมีการเปลี่ยนไปค่อนข้างมากแล้วก็ตาม

เรื่องของการแต่งงานและการสร้างครอบครัว ซึ่งหมายรวมเอาตั้งแต่การเริ่มมีครรภ์ การเลือกคู่ จนถึงการตัดสินใจแต่งงานนั้น ในสังคมไทยเช่นเดียวกับในอีกหลายสังคมยังคงมีค่านิยมกันว่า "ผู้ใหญ่" ซึ่งมักจะหมายถึง บิดา มารดา หรือญาติผู้ใหญ่ของทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายควรจะต้องเข้ามาดูแล เพราะ "อาบน้ำร้อน" มาก่อน อาจให้คำปรึกษาที่เป็นคุณประโยชน์ต่อหนุ่มสาวในการครองเรือน รวมทั้งการยอมรับของผู้ใหญ่ต่อการตัดสินใจของหนุ่มสาวที่จะแต่งงานกัน นับว่ายังมีความสำคัญต่อความราบรื่นในชีวิตสมรสไม่น้อยทีเดียว สิ่งนี้ได้รับการยืนยันจากงานวิจัยหลายโครงการที่เก็บรวบรวมมาในอดีต (Graham, 1959; Guskin, 1964; กัสตร ลิมานนท์, 2516, 2519; อุทิศ เชาวลิต, 2521) ผู้วิจัยจึงได้นำเอาคำถาม 2 คำถามเพื่อวัดทัศนคติในเรื่องดังกล่าวมาถามอีกครั้งในการวิจัยครั้งนี้

สำหรับคำถามแรก คือ "ท่านคิดว่า การที่หญิงหรือชายมีคนรัก พ่อแม่ควรรับรู้ และมีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่? นั้น ปรากฏว่า เกือบร้อยละ 60 ของผู้ตอบที่จบการศึกษาดำกว่าปริญญาตรี ตอบว่า ควรรับรู้และเกี่ยวข้อง แต่ผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปส่วนมาก โดยเฉพาะผู้ที่จบปริญญาโทและมีอายุต่ำกว่า

30 ปี ร้อยละ 82 และร้อยละ 80 ของผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก¹ มีความเห็นว่า พ่อแม่ควรรับรู้ แต่ไม่ควรเกี่ยวข้อง จนกว่าจะตัดสินใจแต่งงาน มีเพียงร้อยละไม่ถึง 1 ยกเว้นกลุ่มผู้ตอบที่จบปริญญาโท อายุ 40 ปีขึ้นไป ที่ตอบว่า พ่อแม่ไม่จำเป็นต้องรับรู้ เรื่องการมีคนรักของตน (ตาราง 3.5) ผลที่ได้จากการศึกษารังนี้ค่อนข้างจะต่างจากที่ อูทิส เซาวลิต ได้รายงานไว้เมื่อปี พ.ศ.2521 ว่านักศึกษาชายโรงเรียนสารพัดช่างที่ตกเป็นตัวอย่างร้อยละ 84.6 มีความเห็นว่า บิดามารดาควรรับรู้การมีคนรักของตน แต่นักศึกษาหญิงจำนวนร้อยละ 95.6 เห็นว่าการที่ตนจะมีคนรักนั้น บิดามารดาควรรับรู้เป็นอย่างยิ่ง เพราะฝ่ายหญิงอาจได้รับความเสียหายมากกว่าชายหากเกิดการครหานินทาขึ้น รวมทั้งบิดามารดาจะได้เป็นที่ปรึกษาหาวิธีใน เรื่องต่างๆให้แก่อนุได้ดีกว่าผู้อื่น และนักศึกษาที่มีอายุสูงขึ้นก็จะยิ่งเห็นความสำคัญของการปรึกษา รวมทั้งให้พ่อแม่รับรู้มากกว่ากลุ่มนักศึกษาที่อายุน้อยกว่า

คำถามที่สองที่ถามต่อไปคือ "การที่ชายและหญิงจะแต่งงานกัน ควรให้พ่อแม่ของแต่ละฝ่ายยอมรับหรือไม่?" ปรากฏว่าทุกกลุ่มการศึกษาและทุกกลุ่มอายุกว่าร้อยละ 80 (และมีถึงร้อยละ 90 ของกลุ่มผู้ตอบที่มีอายุมากกว่า) ตอบว่าต้องให้พ่อแม่ยอมรับ และมีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 20 ของผู้ที่จบปริญญาตรีและปริญญาโท และเพียงร้อยละ 5 ของกลุ่มผู้ตอบอายุ 40 ปีขึ้นไปที่มีการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี ที่ตอบว่า "พ่อแม่ไม่จำเป็นต้องยอมรับ เพราะเป็นเรื่องของคนสองคน" ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ก็ยังคงยืนยันถึงข้อเท็จจริงที่ว่า การยอมรับของพ่อแม่ในการตัดสินใจแต่งงานของหนุ่มสาว ยังคงมีความสำคัญและไม่เปลี่ยนแปลงไปกว่าที่เป็นมาในอดีตเท่าใดนัก (ตาราง 3.6)

¹ ผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอกมีเพียง 5 คนเท่านั้น ผู้วิจัยพยายามที่จะไม่ตีความหมายจากตัวเลขร้อยละที่ได้ แต่แสดงค่าการกระจายร้อยละไว้ในทุกตาราง

ผู้ตอบถูกถามต่อไปว่า "สมมติว่าท่านคอกอยู่ในสถานการณ์ที่พ่อแม่ของท่าน หรือของคนรักไม่ยอมรับ ท่านคิดว่าจะทำอย่างไร?" ผู้ตอบจำนวนกว่าร้อยละ 70-80 ของทุกกลุ่มอายุ และกลุ่มการศึกษาตอบว่า จะรอเวลาจนกว่าสถานการณ์จะดีขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นกรณีปกติเมื่อคำตอบในลักษณะนี้มีไว้ให้ในแบบสอบถาม อย่างไรก็ตาม สำหรับกลุ่มที่เหลือนั้นเป็นที่น่าสนใจว่า กลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท โดยส่วนรวมมีอัตราร้อยละสูงสุด (คือร้อยละ 14.3) ที่ตอบว่า 'จะแต่งงานโดยไม่ฟังคำคัดค้าน' แต่เมื่อพิจารณาจากความแตกต่างจากกลุ่มอายุ พบว่า ผู้ตอบที่มีอายุน้อยคือต่ำกว่า 30 ปี ของทุกกลุ่มการศึกษามีร้อยละที่สูงกว่ากลุ่มที่มีอายุสูงกว่า ตอบว่า จะแต่งงานโดยไม่ฟังคำคัดค้าน และมีเพียงร้อยละไม่ถึง 10 ของกลุ่มอายุเดียวกันที่ตอบว่า "ไม่แต่งงาน" ซึ่งคำตอบหลังนี้พบมากกว่าในกลุ่มของผู้ตอบที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในการตัดสินใจแก้ปัญหาดังกล่าวของคนต่างรุ่นกัน ได้ดีพอสมควร (ตาราง 3.7)

เพื่อที่จะวัดทัศนคติเกี่ยวกับการสมรสในอีกแง่หนึ่ง นอกเหนือจากเรื่องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เตรียมคำถามอีกชุดหนึ่งสำหรับผู้ตอบว่า มีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับผู้หญิงที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน โดยที่ถามว่า "ผู้หญิงบางคนเลือกที่จะครองตนเป็นโสดตลอดไป ท่านคิดว่าผู้หญิงเหล่านี้โดยทั่วไป คิดว่า หรือเสียเปรียบกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว?" กว่าร้อยละ 40 ของทุกกลุ่มอายุและกลุ่มการศึกษา (สูงถึงร้อยละ 52 ในกลุ่มผู้ตอบที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท) มีความเห็นว่า จะอยู่เป็นโสดหรือแต่งงานก็ไม่ต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบที่เหลือส่วนใหญ่คือ กลุ่มที่มีสัดส่วนเกือบเท่ากับกลุ่มแรก (คือร้อยละเกือบ 40 ในกลุ่มที่จบการศึกษาดำกว่าปริญญาตรี และร้อยละ 23.5 ของกลุ่มที่จบปริญญาโท และมีอายุต่ำกว่า 30 ปี) มีแนวโน้มที่จะตอบว่า ผู้หญิงที่ครองโสดน่าจะดีกว่าผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว และกลุ่มสุดท้ายที่ตอบว่า ผู้หญิงที่แต่งงานน่าจะดีกว่า นั้น มีส่วนร้อยละที่ใกล้เคียงกันในทุกกลุ่มการศึกษา คือ ประมาณร้อยละ 20 (ตาราง 3.8)

คำถามเดียวกันนี้ได้นำมาวิเคราะห์อีกครั้ง โดยใช้สถานภาพสมรสเป็นตัวแปรควบคุมแทนระดับการศึกษา เพื่อที่จะดูว่าผู้ตอบที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อคำถามดังกล่าวต่างกันหรือไม่ ปรากฏว่า ร้อยละเกือบ 45 ของผู้

ตอบที่โสดและแต่งงานแล้ว ตอบว่า จะอยู่เป็นโสด หรือแต่งงานก็ไม่ต่างกันมากนัก สำหรับผู้ที่ตอบว่า ผู้หญิงที่ครองโสดน่าจะดีกว่านั้นพบมากในกลุ่มผู้ตอบที่ยังเป็นโสด (ร้อยละ 39.8) และกลุ่มของผู้ตอบที่หย่าร้าง/หม้าย หรือแยกกันอยู่ (ร้อยละ 43.9) ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์การใช้ชีวิตที่ไม่ดีนัก จึงปรากฏว่าเป็นกลุ่มที่มีส่วนร้อยก่อนข้างสูงที่นิยมการอยู่เป็นโสด ในกลุ่มผู้ตอบที่เห็นว่าผู้หญิงที่แต่งงานน่าจะดีกว่านั้น มีร้อยละสูงที่สุดในกลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว (คือร้อยละ 28.3) จากข้อมูลที่ปรากฏในตารางนี้ เห็นได้ชัดเจนว่าสถานภาพสมรสในปัจจุบันของผู้ตอบมีส่วนค่อนข้างมากในการกำหนดคำตอบเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว (ตาราง 3.9)

คำถามต่อไปในชุดเดียวกันนี้ ก็คือ "ท่านคิดว่าโดยทั่วไปผู้หญิงโสดควรเลิกคิดถึงงานแต่งงาน เมื่ออายุประมาณเท่าใด?" ผู้ตอบส่วนใหญ่ทุกกลุ่มอายุ และทุกกลุ่มการศึกษา ตอบว่า ไม่ควรมีการจำกัดอายุ คือ จะแต่งงานเมื่อใดก็ได้หากมีโอกาส และไม่ควรถือว่าอายุเป็นอุปสรรคขัดกั้นการแต่งงาน อย่างไรก็ตาม มีผู้ตอบจำนวนไม่น้อยที่ระบุอายุที่ผู้หญิงโสด ไม่ควรคิดถึงงานแต่งงานอีก โดยแยกเป็นกลุ่มได้ดังนี้ คือ ผู้ตอบที่จบการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี ประมาณร้อยละ 22.4 ที่ตอบว่าควรหยุดคิดเรื่องแต่งงาน เมื่ออายุอยู่ในช่วง 30-35 ปี รองลงมาในกลุ่มการศึกษาเดียวกันคือ "ไม่ควรเกินอายุ 40 ปี" ซึ่งส่วนร้อยของคำตอบนี้มีสัดส่วนใกล้เคียงกับของผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อย่างไรก็ตามในกลุ่มผู้ตอบระดับปริญญาโท (โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป) มีความเห็นว่า อายุในช่วงไม่เกิน 40 ปีนั้นไม่ขยับว่าสูงวัยจนเกินกว่าที่ผู้หญิงโสดจะคิดแต่งงานในสถานภาพของสังคมปัจจุบัน สำหรับความคิดในเรื่องนี้นั้นว่าระดับการศึกษาของผู้ตอบมีอิทธิพลต่อทัศนคติไม่น้อยทีเดียว (ตาราง 3.10)

สิ่งที่น่าสนใจสำหรับคำถามต่อไปนี้คือ ผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้ว ควรแต่งงานอีกหรือไม่ั้น พบว่า แม้ส่วนใหญ่ของทุกกลุ่มอายุและกลุ่มการศึกษา (ตั้งแต่ประมาณร้อยละ 60-80) จะตอบว่า "ควรแต่งได้อีก หากมีโอกาส" ก็ตาม แต่ยังมีกลุ่มผู้ตอบที่ยังลังเล และไม่แน่ใจจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะผู้ที่จบการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี และมีอายุต่ำกว่า 30 ปี (ร้อยละ 36.3) ที่ไม่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามนี้ ซึ่งอาจแสดงให้เห็นถึงความไม่แน่ใจว่า ควรหรือไม่ควรที่ผู้หญิงหย่าร้างจะ

แต่งงานอีก และเช่นเดียวกันที่พบว่า กลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 10 เห็นว่า ผู้หญิงที่หย่าร้าง ไม่ควรแต่งงานอีก แต่มีเพียงร้อยละ 2 ของผู้ตอบระดับปริญญาโท ที่แสดงความคิดเห็นดังกล่าว (ตาราง 3.11)

การยอมรับให้ผู้หญิงที่เป็นหม้าย หรือผ่านการหย่าร้างมาแล้วแต่งงานใหม่นั้น อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ระดับการศึกษา ค่านิยมแบบใหม่ ที่สทนคติที่ "เปิดกว้าง" ของคนเมืองยอมรับการเปลี่ยนแปลงในเรื่องดังกล่าว ข้อสรุปนี้มีหลักฐานสนับสนุนจากการศึกษาของ Yap (1985) ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลของ โครงการ Asian Marriage Survey ปี พ.ศ.2523 โดยการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่สมรสแล้วจำนวน 898 คนในเขตกรุงเทพมหานคร เขตสลัมของกรุงเทพฯ และเขตชนบทในจังหวัดอ่างทอง พบว่าผู้ตอบส่วนใหญ่ในเขตเมืองยอมรับว่า ผู้หญิงหม้าย หรือหย่าควรแต่งงานใหม่ได้ แต่ผู้ตอบในเขตชนบทมีแนวโน้มจะไม่ยอมรับการแต่งงานใหม่ของผู้หญิง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า เนื่องจากผู้ตอบในชนบทอยู่ห่างไกลจากสังคมสมัยใหม่ คือ สังคมเมือง จึงไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น รวมทั้งผู้หญิงชนบทอาจพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ จึงมองไม่เห็นความจำเป็นที่ว่าทำไมผู้หญิงจึงต้องแต่งงานใหม่

ส่วนความคิดเห็นที่ได้จากคำถามที่ว่า "โดยทั่วไปหญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้ว ควรเลิกคิดถึงการแต่งงานเมื่ออายุประมาณเท่าใด?" นั้น ผลค่อนข้างคล้ายคลึงกับความคิดเห็นที่มีต่อเรื่องอายุและการแต่งงานของผู้หญิงโสด (ในตารางที่ 3.10) คือร้อยละ 60.2 ของผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 69.6 ของผู้ตอบระดับปริญญาตรี และร้อยละ 79 ของผู้ตอบระดับปริญญาโท เห็นพ้องต้องกันว่า ไม่ควรจำกัดอายุที่จะแต่งงานใหม่ กลุ่มผู้ตอบที่มีจำนวนมากรองลงมาคือ กลุ่มที่เห็นว่า ผู้หญิงที่หย่าร้างควรเลิกคิดถึงการแต่งงานก่อนอายุ 50 ปี ซึ่งอายุนี้น่าตามค่านิยมของคนไทย ถือว่าเป็นอายุที่นับได้ว่า เป็นรุ่นผู้สูงอายุที่ไม่ควรจะต้องคิดถึงการแต่งงานอีก ซึ่งน่าสังเกตว่า ผู้ที่มีความคิดเห็นดังกล่าวอยู่ในกลุ่มผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีค่อนข้างมาก และน้อยที่สุดอยู่ในกลุ่มผู้จบการศึกษาระดับปริญญาโท ซึ่งโดยทั่วไปมักมีทัศนคติในระดับที่ค่อนข้าง "เปิดกว้าง" และยอมรับการเปลี่ยนแปลงในประเพณีปฏิบัติต่างๆ มากกว่า (ตาราง 3.12)

เมื่อผู้ตอบถูกถามว่า "ท่านคิดหรือไม่ว่า ผู้หญิงกรุงเทพฯ ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่ครองตนเป็นโสดมากขึ้น?" ร้อยละกว่า 60 ของผู้ตอบที่มีการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี และกว่าร้อยละ 80 ของผู้ตอบที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท ที่ตอบว่า คิดว่าผู้หญิงกรุงเทพฯ ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่ครองตนเป็นโสดมากขึ้นกว่าเดิม ความแตกต่างค่อนข้างมากของอัตราส่วนร้อยละในบรรดาผู้ที่ตอบรับในเรื่องนี้ ระหว่างผู้ที่มีการศึกษาค่ากันนั้น สันนิษฐานว่าอาจเกิดจากประสบการณ์ของตนเป็นหลัก เพราะจากข้อมูลพื้นฐานที่แสดงไว้ในบทที่ 2 นั้น ชี้ให้เห็นว่า ผู้ตอบที่จบการศึกษาค่ากว่าระดับปริญญาตรีสมรสแล้วในอัตราส่วนร้อยละที่มากกว่าผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท ทำให้ไม่คิดว่าผู้หญิงปัจจุบันอยู่เป็นโสดมากขึ้น อย่างไรก็ตามมีผู้ตอบของทุกกลุ่มการศึกษาและทุกกลุ่มอายุในจำนวนร้อยละค่อนข้างสูงที่ตอบว่า "ไม่แน่ใจ" สำหรับปรากฏการณ์ดังกล่าว และมีผู้ตอบที่จบการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรีร้อยละประมาณ 14-15 ที่ตอบว่า คิดว่าไม่ใช่ (ตาราง 3.13)

ในส่วนสุดท้ายของคำถามชุดนี้ ผู้วิจัยได้ให้ผู้ตอบประเมินผลและแสดงทัศนคติต่อคำถามที่ว่า "ท่านคิดว่า การที่ผู้หญิงอยู่เป็นโสดมากขึ้นในปัจจุบันนั้น เป็นปัญหาทางสังคมหรือไม่?" ผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.2) ที่แสดงทัศนคติว่าไม่น่าจะมีปัญหาอะไรที่มีคนโสดมากขึ้นในสังคม ส่วนร้อยละแสดงความเห็นด้วยนี้ค่อยลดลงตามกลุ่มระดับการศึกษาที่ต่ำลง และในทางกลับกันปรากฏว่า ร้อยละของผู้ตอบที่คิดว่า "น่าจะมีปัญหาหากผู้หญิงที่เป็นโสด มีจำนวนมากขึ้นในสังคม" นั้นมีมากที่สุดในกลุ่มของผู้ที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 14.2) และน้อยที่สุดในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 6.8)

ตารางที่ 3.1 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอายุแต่งงาน ที่เหมาะสม ของชาย
จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	อายุแต่งงานที่เหมาะสมสำหรับผู้ชาย						รวม
	15-20	21-25	26-30	31-35	36+	ไม่กรั้ม	
ต่ำกว่าปริญญาตรี							
ต่ำกว่า 30 ปี	2.7	11.3	66.7	17.3	2.0	-	100.0(150)
30 - 39 ปี	-	9.0	59.7	28.4	2.8	-	100.0(211)
40 ปีขึ้นไป	2.6	12.8	65.0	17.1	2.6	-	100.0(117)
รวม	1.5(7)	10.7(51)	63.2(302)	22.2(106)	2.5(12)	-	100.0(478)
ปริญญาตรี							
ต่ำกว่า 30 ปี	-	10.7	61.6	25.0	1.8	.9	100.0(112)
30 - 39 ปี	1.0	5.2	55.2	34.9	3.1	.5	100.0(192)
40 ปีขึ้นไป	-	13.0	60.9	24.6	1.4	-	100.0(69)
รวม	.5(2)	8.3(31)	58.2(217)	30.0(112)	2.4(9)	.5(2)	100.0(373)
ปริญญาโท							
ต่ำกว่า 30 ปี	-	11.8	58.8	29.4	-	-	100.0(17)
30 - 39 ปี	1.5	3.0	57.6	31.8	3.0	3.0	100.0(66)
40 ปีขึ้นไป	-	21.1	68.4	10.5	-	-	100.0(19)
รวม	1.0(1)	7.8(8)	59.8(61)	27.5(28)	20.0(2)	2.0(2)	100.0(102)
ปริญญาเอก							
30 - 39 ปี	-	-	40.0	40.0	-	20.0	100.0(5)
รวม	-	-	40.0(2)	40.0(2)	-	20.0(1)	100.0(5)

ตารางที่ 3.2 ร้อยละของผุ้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอายุแต่งงาน ที่เหมาะสม ของหญิง
จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	อายุแต่งงานที่เหมาะสมสำหรับหญิง						รวม
	15-20	21-25	26-30	31-35	36+	เมื่อรวม	
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>							
ต่ำกว่า 30 ปี	5.8	64.7	28.2	1.3	-	-	100.0(156)
30 - 39 ปี	8.0	54.7	36.3	.9	-	-	100.0(212)
40 ปีขึ้นไป	12.1	61.2	25.9	.9	-	-	100.0(116)
รวม	8.3(40)	59.5(288)	31.2(151)	1.0(5)	-	-	100.0(484)
<u>ปริญญาตรี</u>							
ต่ำกว่า 30 ปี	2.7	43.8	51.8	.9	-	.9	100.0(112)
30 - 39 ปี	4.2	44.3	50.0	1.0	-	.5	100.0(192)
40 ปีขึ้นไป	4.3	68.1	24.6	2.9	-	-	100.0(69)
รวม	3.8(14)	48.5(181)	45.8(171)	1.3(5)	-	.5(2)	100.0(373)
<u>ปริญญาโท</u>							
ต่ำกว่า 30 ปี	-	70.6	29.4	-	-	-	100.0(17)
30 - 39 ปี	1.5	36.4	56.1	3.0	-	3.0	100.0(66)
40 ปีขึ้นไป	-	52.6	47.4	-	-	-	100.0(19)
รวม	1.0(1)	45.1(46)	50.0(51)	2.0(2)	-	2.0(2)	100.0(102)
<u>ปริญญาเอก</u>							
30 - 39 ปี	-	60.0	20.0	-	-	20.0	100.0(5)
รวม	-	60.0(3)	20.0(1)	-	-	20.0(1)	100.0(5)

ตารางที่ 3.3 ร้อยละของผู้ตอบที่ตอบคำถาม เกี่ยวกับอายุสมัครที่กฎหมายไทยอนุญาตให้ชายและหญิง
แต่งงานได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากพ่อแม่

อายุแต่งงานที่ถูกต้องตามกฎหมายไทย	สำหรับชาย	สำหรับหญิง
13	-	.3
14	-	.2
15	1.6	10.8
16	.1	1.3
17	20.0	15.9
18	7.6	10.0
20	52.5	47.1
21	3.5	2.1
22	.2	-
24	.1	-
25	1.5	1.1
28	.1	-
30	.7	.1
35	.2	-
ไม่ทราบ	12.0	11.2
รวม	100.0(1004)	100.0(1004)

ตารางที่ 3.4 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ท่านคิดว่าเด็กวัยรุ่นปัจจุบันมีอิสระ
มากเกินไปหรือไม่ในการคบเพื่อนต่างเพศ?" จำแนกตามอายุและระดับการศึกษา

อายุและการศึกษา	"วัยรุ่นมีอิสระในการคบเพื่อนต่างเพศมากเกินไป?"			
	มีมากเกินไป	กำลังพอดี	ไม่สนใจ	รวม
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	78.3	19.1	2.5	100.0(157)
30 - 39 ปี	91.5	7.5	.9	100.0(212)
40 ปีขึ้นไป	87.3	11.9	.8	100.0(118)
<u>รวม</u>	86.2(420)	12.3(60)	1.4(7)	100.0(487)
<u>ปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	68.8	30.4	.9	100.0(112)
30 - 39 ปี	81.7	16.8	1.6	100.0(191)
40 ปีขึ้นไป	80.8	15.1	4.1	100.0(73)
<u>รวม</u>	77.7(292)	20.5(77)	1.9(7)	100.0(376)
<u>ปริญญาโท</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	76.5	23.5	-	100.0(17)
30 - 39 ปี	57.6	31.8	10.6	100.0(66)
40 ปีขึ้นไป	60.0	35.0	5.0	100.0(20)
<u>รวม</u>	61.2(63)	31.1(32)	7.8(8)	100.0(103)
<u>ปริญญาเอก</u>				
30 - 39 ปี	40.0	60.0	-	100.0(5)
<u>รวม</u>	40.0(2)	60.0(4)	-	100.0(5)

ตารางที่ 3.5 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ท่านคิดว่าการที่หญิงหรือชายมีครรภ์ก่อนวัย ควรรับรู้นและมีค่าเกี่ยวข้องกับหรือไม่ ?" จำแนกตามอายุและระดับการศึกษา

อายุและการศึกษา	ก่อนวัย ควรรับรู้นหรือเกี่ยวข้องกับกับการมีครรภ์หรือไม่ ?				รวม
	ควรรับรู้นและ เกี่ยวข้องกับ	ควรรับรู้นแต่ไม่ เกี่ยวข้อง	ไม่จำเป็น ต้องรับรู้น	ไม่มี ความเห็น	
ต่ำกว่าปริญญาตรี					
ต่ำกว่า 30 ปี	56.1	42.7	1.3	-	100.0(157)
30 - 39 ปี	55.1	43.9	.5	.5	100.0(214)
40 ปีขึ้นไป	56.7	42.5	.8	-	100.0(120)
รวม	55.8(274)	43.2(212)	.8(4)	.2(1)	100.0(491)
ปริญญาตรี					
ต่ำกว่า 30 ปี	39.8	58.4	.9	.9	100.0(113)
30 - 39 ปี	42.9	54.5	1.6	1.0	100.0(191)
40 ปีขึ้นไป	51.4	48.6	-	-	100.0(72)
รวม	43.6(164)	54.5(205)	1.1(4)	.8(3)	100.0(376)
ปริญญาโท					
ต่ำกว่า 30 ปี	17.6	82.4	-	-	100.0(17)
30 - 39 ปี	49.3	50.7	-	-	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	42.9	52.4	4.8	-	100.0(21)
รวม	42.9(45)	56.2(59)	1.0(1)	-	100.0(105)
ปริญญาเอก					
30 - 39 ปี	20.0	80.0	-	-	100.0(5)
รวม	20.0(1)	80.0(4)	-	-	100.0(5)

ตารางที่ 3.6 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความเห็นต่อคำถามที่ว่า "การที่หญิงและชายจะแต่งงานกัน ควรให้พ่อแม่ของแต่ละฝ่ายยอมรับหรือไม่?" จำแนกตามอายุและระดับการศึกษา

อายุและการศึกษา	พ่อแม่ควรยอมรับการตัดสินใจแต่งงานหรือไม่ ?			
	ควรให้การยอมรับ	ไม่จำเป็น	ไม่มีความเห็น	รวม
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	87.8	10.3	1.9	100.0(156)
30 - 39 ปี	86.9	10.3	2.8	100.0(214)
40 ปีขึ้นไป	93.3	5.0	1.7	100.0(120)
<u>รวม</u>	88.8(435)	9.0(44)	2.2(11)	100.0(490)
<u>ปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	80.5	15.0	4.4	100.0(113)
30 - 39 ปี	80.7	17.7	1.6	100.0(192)
40 ปีขึ้นไป	89.0	11.0	-	100.0(73)
<u>รวม</u>	82.3(311)	15.6(59)	2.1(8)	100.0(378)
<u>ปริญญาโท</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	82.4	17.6	-	100.0(17)
30 - 39 ปี	85.1	11.9	3.0	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	81.0	19.0	-	100.0(21)
<u>รวม</u>	83.8(88)	14.3(15)	1.9(2)	100.0(105)
<u>ปริญญาเอก</u>				
30 - 39 ปี	60.0	40.0	-	100.0(5)
<u>รวม</u>	60.0(3)	40.0(2)	-	100.0(5)

ตารางที่ 3.7 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "สมมติว่าท่านตกอยู่ในสถานการณ์ที่
ก่อนแม่ของท่านหรือของคนที่รักไม่ยอมรับ ท่านคิดว่าจะทำอย่างไร?" จำแนกตามอายุ
และระดับการศึกษา

หากก่อนแม่ไม่ยอมรับ ท่านจะทำอย่างไร ?

อายุและการศึกษา

ระยะเวลาสั้นกว่า

ไม่แต่งงาน ไม่ทิ้งคำคัดค้าน สถานการณ์
ระดับ

รวม

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ต่ำกว่า 30 ปี	8.3	12.8	78.8	100.0(156)
30 - 39 ปี	12.7	8.9	78.4	100.0(213)
40 ปีขึ้นไป	9.3	9.3	81.4	100.0(118)
รวม	10.5(51)	10.3(50)	79.3(386)	100.0(487)

ปริญญาตรี

ต่ำกว่า 30 ปี	9.7	13.3	77.0	100.0(113)
30 - 39 ปี	10.5	8.4	81.1	100.0(190)
40 ปีขึ้นไป	16.7	8.3	75.0	100.0(72)
รวม	11.5(43)	9.9(37)	78.7(295)	100.0(375)

ปริญญาโท

ต่ำกว่า 30 ปี	-	17.6	82.4	100.0(17)
30 - 39 ปี	6.0	13.4	80.6	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	23.8	14.3	61.9	100.0(21)
รวม	8.6(9)	14.3(15)	77.1(81)	100.0(105)

ปริญญาเอก

30 - 39 ปี	-	20.0	80.0	100.0(5)
รวม	-	20.0(1)	80.0(4)	100.0(5)

ตารางที่ 3.8 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ผู้หญิงบางคนเลือกที่จะครองตนเป็น โสดตลอดไป ท่านคิดว่าผู้หญิงเหล่านี้โดยทั่วไป ดีกว่าหรือเลวเปรียบกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว?" จำแนกตามอายุและระดับการศึกษา

อายุและการศึกษา	ผู้หญิงโสด เมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่แต่งงาน			
	ผู้หญิงครองโสด น่าจะดีกว่า	ผู้หญิงแต่งงาน น่าจะดีกว่า	โสด/แต่งงาน ไม่ต่างกันมากนัก	รวม
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	36.3	19.1	44.6	100.0(157)
30 - 39 ปี	39.6	19.3	41.0	100.0(212)
40 ปีขึ้นไป	36.8	23.9	39.3	100.0(117)
<u>รวม</u>	37.9(184)	20.4(99)	41.8(203)	100.0(486)
<u>ปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	31.3	19.6	49.1	100.0(112)
30 - 39 ปี	32.5	20.4	47.1	100.0(191)
40 ปีขึ้นไป	38.4	23.3	38.4	100.0(73)
<u>รวม</u>	33.2(125)	20.7(78)	46.0(173)	100.0(376)
<u>ปริญญาโท</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	23.5	29.4	47.1	100.0(17)
30 - 39 ปี	20.9	23.9	55.2	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	38.1	14.3	47.6	100.0(21)
<u>รวม</u>	24.8(26)	22.9(24)	52.4(55)	100.0(105)
<u>ปริญญาเอก</u>				
30 - 39 ปี	-	20.0	80.0	100.0(5)
<u>รวม</u>	-	20.0(1)	80.0(4)	100.0(5)

ตารางที่ 3.9 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความเห็นต่อคำถามที่ว่า "ผู้หญิงบางคนเลือกที่จะครองตนเป็นโสดตลอดไป ท่านคิดว่าผู้หญิงเหล่านี้โดยทั่วไป ดีกว่าหรือเลวเปรียบกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว?" จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	ผู้หญิงโสด เมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่แต่งงาน			
	ผู้หญิงครองโสด น่าจะดีกว่า	ผู้หญิงที่แต่งงาน น่าจะดีกว่า	โสดหรือแต่งงาน ไม่ต่างกันมากนัก	รวม
<u>โสด</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	36.4	20.6	43.1	100.0(209)
30 - 39 ปี	38.9	13.9	47.2	100.0(216)
40 ปีขึ้นไป	50.0	4.3	45.7	100.0(92)
<u>รวม</u>	39.8(206)	14.9(77)	45.3(234)	100.0(517)
<u>สมรส</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	24.6	17.4	58.0	100.0(69)
30 - 39 ปี	26.9	27.3	45.9	100.0(242)
40 ปีขึ้นไป	28.6	37.5	33.9	100.0(112)
<u>รวม</u>	28.9(114)	28.3(120)	44.8(190)	100.0(424)
<u>หม้าย/หย่า/แยก</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	37.5	25.0	37.5	100.0(8)
30 - 39 ปี	57.9	5.3	36.8	100.0(19)
40 ปีขึ้นไป	28.6	28.6	42.9	100.0(14)
<u>รวม</u>	43.9(18)	17.1(7)	39.0(16)	100.0(41)

ตารางที่ 3.10 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ท่านคิดว่าโดยทั่วไป ผู้หญิงโสด ควร เลิกคิดถึงการแต่งงานเมื่ออายุประมาณเท่าใด?" จำแนกตามอายุและระดับการศึกษา

อายุและการศึกษา	ผู้หญิงโสดควรเลิกคิดถึงการแต่งงานเมื่อ					รวม
	ก่อนอายุ 30 ปี	30-35 ปี	36-40 ปี	40 ปีขึ้นไป	ไม่ควรมี การจำกัด อายุ	
ต่ำกว่าปริญญาตรี						
ต่ำกว่า 30 ปี	1.9	30.1	12.8	5.8	49.4	100.0(156)
30 - 39 ปี	-	18.9	19.3	11.8	50.0	100.0(212)
40 ปีขึ้นไป	.8	18.6	26.3	13.6	40.7	100.0(118)
รวม	.8(4)	22.4(109)	18.9(92)	10.3(50)	47.5(231)	100.0(486)
ปริญญาตรี						
ต่ำกว่า 30 ปี	-	19.5	13.3	8.0	59.3	100.0(113)
30 - 39 ปี	.5	12.1	17.9	8.4	61.1	100.0(190)
40 ปีขึ้นไป	-	12.5	16.7	9.7	61.1	100.0(72)
รวม	.3(1)	14.4(54)	16.3(61)	8.5(32)	60.5(227)	100.0(375)
ปริญญาโท						
ต่ำกว่า 30 ปี	-	17.6	11.8	11.8	58.8	100.0(10)
30 - 39 ปี	-	4.5	13.4	6.0	76.1	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	-	4.8	23.8	-	71.4	100.0(21)
รวม	-	6.7(7)	15.2(16)	5.7(6)	72.4(76)	100.0(105)
ปริญญาเอก						
30 - 39 ปี	-	20.0	-	-	80.0	100.0(5)
รวม	-	20.0(1)	-	-	80.0(4)	100.0(5)

ตารางที่ 3.11 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ท่านคิดว่าผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้ว ควรแต่งงานอีกหรือไม่?" จำแนกตามอายุและระดับการศึกษา

อายุและการศึกษา	ผู้หญิงที่หย่าร้างควรแต่งงานอีกหรือไม่			รวม
	ไม่ควรแต่งงานอีก	ควรมีโอกาส	ไม่มีความเห็น	
ต่ำกว่าปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	8.3	55.4	36.3	100.0(157)
30 - 39 ปี	8.9	66.7	24.4	100.0(213)
40 ปีขึ้นไป	14.4	61.9	23.7	100.0(118)
รวม	10.5(49)	61.9(302)	28.1(137)	100.0(488)
ปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	2.7	69.6	27.7	100.0(112)
30 - 39 ปี	6.3	72.3	21.5	100.0(191)
40 ปีขึ้นไป	11.0	69.9	19.2	100.0(73)
รวม	6.1(23)	71.0(267)	22.9(86)	100.0(376)
ปริญญาโท				
ต่ำกว่า 30 ปี	-	82.4	17.6	100.0(17)
30 - 39 ปี	-	74.6	25.4	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	9.5(2)	71.4	19.0	100.0(21)
รวม	1.9(2)	75.2(79)	22.9(24)	100.0(105)
ปริญญาเอก				
30 - 39 ปี	-	100.0	-	100.0(5)
รวม	-	100.0(5)	-	100.0(5)

ตารางที่ 3.12 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความเห็นต่อคำถามที่ว่า "ท่านคิดว่าโดยทั่วไปผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้ว ควรเลิกคิดถึงงานแต่งงานเมื่ออายุประมาณเท่าใด?" จำแนกตามอายุ และระดับการศึกษา

อายุและการศึกษา	อายุที่ผู้หญิงหย่าร้างไม่ควรคิดถึงงานแต่งงาน				รวม
	ก่อนอายุ 40	ก่อนอายุ 50	50 ปีขึ้นไป	ไม่ควรจำกัดอายุ	
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>					
ต่ำกว่า 30 ปี	9.0	27.1	5.2	58.7	100.0(155)
30 - 39 ปี	5.2	26.1	6.2	62.6	100.0(211)
40 ปีขึ้นไป	2.6	27.6	12.1	57.8	100.0(116)
รวม	5.8(28)	26.8(129)	7.3(35)	60.2(290)	100.0(482)
<u>ปริญญาตรี</u>					
ต่ำกว่า 30 ปี	4.4	23.0	7.1	65.5	100.0(113)
30 - 39 ปี	1.1	22.5	5.9	70.6	100.0(187)
40 ปีขึ้นไป	1.4	19.4	4.2	75.0	100.0(72)
รวม	2.2(8)	22.0(82)	5.9(22)	69.9(260)	100.0(372)
<u>ปริญญาโท</u>					
ต่ำกว่า 30 ปี	5.9	11.8	11.8	70.6	100.0(17)
30 - 39 ปี	-	13.4	4.5	82.1	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	-	23.8	-	76.2	100.0(21)
รวม	1.0(1)	15.2(16)	4.8(5)	79.0(83)	100.0(105)
<u>ปริญญาเอก</u>					
30 - 39 ปี	-	-	-	100.0	100.0(5)
รวม	-	-	-	100.0(5)	100.0(5)

ตารางที่ 3.13 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ท่านคิดหรือไม่ว่าผู้หญิงกรุงเทพฯ ในปีปัจจุบันมีแนวโน้มที่ครองตนเป็นโสดมากขึ้น?" จำแนกตามอายุและระดับการศึกษา

อายุและการศึกษา	"ผู้หญิงกรุงเทพฯปีปัจจุบันเป็นโสดมากขึ้น"			
	คิดว่าใช่	คิดว่าไม่ใช่	ไม่แน่ใจ	รวม
ต่ำกว่าปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	62.2	14.9	23.0	100.0(148)
30 - 39 ปี	69.2	13.1	17.7	100.0(198)
40 ปีขึ้นไป	67.0	15.1	17.9	100.0(106)
รวม	66.4(300)	14.2(64)	19.5(88)	100.0(452)
ปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	75.5	9.4	15.1	100.0(106)
30 - 39 ปี	71.5	12.8	15.6	100.0(179)
40 ปีขึ้นไป	50.7	16.9	32.4	100.0(71)
รวม	68.5(244)	12.6(45)	18.8(67)	100.0(356)
ปริญญาโท				
ต่ำกว่า 30 ปี	93.3	6.7	-	100.0(15)
30 - 39 ปี	78.1	6.3	15.6	100.0(64)
40 ปีขึ้นไป	83.3	-	16.7	100.0(18)
รวม	81.4(79)	5.2(5)	13.4(13)	100.0(97)
ปริญญาเอก				
30 - 39 ปี	40.0	40.0	20.0	100.0(1)
รวม	40.0(2)	40.0(2)	20.0(1)	100.0(5)

ตารางที่ 3.14. ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ท่านคิดว่าอาการที่ผู้หญิงอยู่เป็นโสดมากขึ้นในปัจจุบันนี้เป็นปัญหาทางสังคมหรือไม่?"

อายุและการศึกษา	"ผู้หญิงโสดเป็นปัญหาดังสังคมหรือไม่?"		
	ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร	คิดว่าเป็นปัญหา	รวม
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>			
ต่ำกว่า 30 ปี	83.2	16.8	100.0(143)
30 - 39 ปี	86.8	13.2	100.0(204)
40 ปีขึ้นไป	87.3	12.7	100.0(118)
<u>รวม</u>	85.8(399)	14.2(66)	100.0(465)
<u>ปริญญาตรี</u>			
ต่ำกว่า 30 ปี	88.5	11.5	100.0(13)
30 - 39 ปี	87.0	13.0	100.0(185)
40 ปีขึ้นไป	91.5	8.5	100.0(71)
<u>รวม</u>	88.3(326)	11.7(43)	100.0(369)
<u>ปริญญาโท</u>			
ต่ำกว่า 30 ปี	94.1	5.9	100.0(17)
30 - 39 ปี	92.4	7.6	100.0(66)
40 ปีขึ้นไป	95.0	5.0	100.0(20)
<u>รวม</u>	93.2(96)	6.8(7)	100.0(103)
<u>ปริญญาเอก</u>			
30 - 39 ปี	60.0	40.0	100.0(5)
<u>รวม</u>	60.0(3)	40.0(2)	100.0(5)

บทที่ 3: ส่วนที่สอง

ในการวิเคราะห์ส่วนที่สอง เรื่องทัศนคติที่มีต่อการสมรสอีกแห่งหนึ่งนั้น ผู้วิจัยได้ยกเอาข้อความต่างมาตามผู้ตอบ โดยที่ข้อความเหล่านั้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับการครองเรือน ประเพณีการแต่งงาน เหตุผลที่คาดว่าอาจมีส่วนทำให้ผู้หญิงแต่งงานช้าลง หรือไม่แต่งงานเลย ฯลฯ เหล่านี้ เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเพียงว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไรกับคำกล่าวนั้นๆ จากคำถามเหล่านี้ก็อาจใช้เป็นวิธีหนึ่งที่จะบอกได้ว่า ผู้ตอบมีทัศนคติต่อเรื่องเหล่านั้นอย่างไร

การวิเคราะห์ส่วนนี้ ผู้วิจัยได้ใช้อายุปัจจุบัน และสถานภาพสมรสของผู้ตอบ เป็นตัวแปรอิสระ และตัวแปรควบคุมตามลำดับ ทั้งนี้เพราะพิจารณาเห็นว่า คำถามส่วนใหญ่ในชุดนี้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นในเรื่องสถานภาพสมรสเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงคาดว่า สถานภาพสมรสปัจจุบันของผู้ตอบ น่าจะมีอิทธิพลต่อแนวความคิดและทัศนคติในเรื่องดังกล่าว

สำหรับความคิดที่ว่า "ผู้หญิงสมัยนี้ไม่จำเป็นต้องแต่งงาน เพราะพึ่งตัวเองได้ทั้งในทางสังคมและเศรษฐกิจ" นั้น ได้พบความแตกต่างค่อนข้างมากในกลุ่มผู้ตอบ ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน กล่าวคือ แม้ว่าส่วนใหญ่ของผู้ตอบทุกกลุ่มสถานภาพสมรส จะเห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวก็ตาม (โดยมีร้อยละสูงที่สุดในกลุ่มผู้ตอบที่มีสถานภาพหย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ คือร้อยละ 75.6) ปรากฏว่าในกลุ่มผู้ตอบที่แสดงความไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวพบมากที่สุดในกลุ่มของผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว โดยเฉพาะในกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี และกลุ่มที่มีส่วนร้อยละรองลงมาคือ กลุ่มผู้ตอบที่เป็นโสด ทั้งนี้ความแตกต่างของคำตอบที่ได้ขึ้นอาจเกิดจากประสบการณ์ในชีวิตสมรส และสถานภาพสมรสปัจจุบันของผู้ตอบก็เป็นได้ และการที่ผู้ตอบซึ่งเป็นโสดแสดงความไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวในอัตราส่วนร้อยละค่อนข้างใกล้เคียงกับของกลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้วโดยส่วนรวม อาจเกิดจากความไม่แน่ใจ ทั้งนี้เพราะคนยังมีโอกาสที่จะเข้าสู่ "ตลาดการสมรส" (Marriage Market) ได้ในอนาคต อย่างไรก็ตาม กลุ่มของผู้ตอบที่ไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้มีจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ตอบที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี (ตาราง 3.15)

คำถามที่สอง ซึ่งเป็นคำถามที่มีความเกี่ยวข้องกับคำถามแรกค่อนข้างมาก คือ "ผู้หญิงโสดในปัจจุบันได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้นกว่าแต่ก่อน" นั้น คำตอบที่ได้รับมีแนวโน้มที่คล้ายคลึงกับคำตอบแรก กล่าวคือผู้ตอบส่วนใหญ่ในทุกสถานภาพสมรส ยอมรับและเห็นด้วยกับคำกล่าวข้างต้น โดยมีร้อยละสูงที่สุดในกลุ่มผู้ตอบที่มีสถานภาพหย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ และมีส่วนร้อยละน้อยที่สุดในกลุ่มผู้ตอบที่ยังเป็นโสด แต่ข้อมูลที่ปรากฏในตารางนี้ ทำให้ไม่อาจกล่าวได้เต็มที่ว่า เกือบทุกคนเห็นด้วย แม้ว่าจะมีจำนวนผู้ตอบที่ไม่เห็นด้วยจากแต่ละกลุ่มสถานภาพสมรสไม่ถึงร้อยละ 10 ก็ตาม ทั้งนี้เพราะส่วนร้อยละของผู้ตอบที่ไม่ได้แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องดังกล่าว ก็มีอยู่ในระดับค่อนข้างสูงทีเดียวอันอาจแสดงให้เห็นถึงความไม่แน่ใจถึงการยอมรับของสังคมต่อการครองตนเป็นโสดของผู้หญิงเท่าใดนัก (ตาราง 3.16)

แนวความคิดที่ 3 ซึ่งนำมาขอความคิดเห็นจากผู้ตอบนั้น ถูกสร้างขึ้นให้มีเนื้อหาที่ตรงข้ามกับ 2 คำถามแรก เพื่อที่จะสังเกตดูว่าเมื่อคำถามได้เปลี่ยนไปในทางตรงข้ามทัศนคติของผู้ตอบจะผันแปรไปในทิศทางใด กล่าวคือ ผู้วิจัยได้ขอให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นกับคำกล่าวที่ว่า "ผู้หญิงยังจำเป็นต้องแต่งงาน แม้ว่าผู้หญิงจะพึ่งตนเองได้ในเกือบทุกด้านก็ตาม" ปรากฏว่าคำตอบที่ได้จากคำถามส่วนนี้ค่อนข้างกระจัดกระจายแต่อยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันมากคือ กลุ่มผู้ตอบที่มีร้อยละสูงที่สุดเห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว ได้แก่ กลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว (ร้อยละ 43.2) แต่ที่น่าแปลกใจคือ กลุ่มผู้ตอบที่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวในส่วนร้อยละรองลงมาคือกลุ่มผู้ตอบที่มีสถานภาพหย่าร้างฯ (ยกเว้นผู้มีอายุ 30-39 ปี ในกลุ่มสถานภาพสมรสเดียวกัน) คือประมาณร้อยละ 41.5 ทั้งๆ ที่ในส่วนของผู้ที่สนับสนุนความคิดที่ว่าผู้หญิงไม่จำเป็นต้องแต่งงานเพราะพึ่งตนเองได้นั้น ก็พบมากที่สุดในกลุ่มของผู้ตอบที่มีสถานภาพหย่าร้างฯ เช่นกัน (ข้อมูลในตาราง 3.14) และผู้ตอบที่ยังเป็นโสดมีส่วนร้อยละต่ำสุดที่ยอมรับว่า ผู้หญิงยังจำเป็นต้องแต่งงาน (ร้อยละ 33.2)

อย่างไรก็ดี หากจะเปรียบเทียบข้อมูลชุดนี้กับข้อมูลที่แสดงไว้ในตารางที่ 3.14 นั้น จะเห็นได้ว่า มีผู้ตอบที่แสดงความไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า ผู้หญิงยังจำเป็นต้องแต่งงานฯ ในอัตราส่วนร้อยละสูงกว่ามาก คือ เกือบร้อยละ 40 หรือกว่า 40 ของทุกกลุ่มสถานภาพสมรส (สูงที่สุดในกลุ่มผู้ตอบที่ยังเป็นโสด และมีอายุ 40 ปี

ขึ้นไป คือร้อยละ 47.8) จากผลที่ปรากฏในตารางนี้ ผู้วิจัยจึงยังอาจตีความได้ว่า ผู้ตอบคำถามในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่คิดว่า ผู้หญิงสมัยนี้อาจไม่จำเป็นต้องแต่งงาน เพราะพึ่งตนเองได้ ผู้ตอบส่วนที่เหลือ คือกลุ่มที่ไม่มีความเห็นในเรื่องดังกล่าว ซึ่งก็ยังคงพบอยู่มากในกลุ่มผู้ตอบทุกกลุ่มอายุที่ยังเป็นโสดอยู่ (คือประมาณร้อยละ 25)

จากการที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปแบบ และพฤติกรรมการสมรสของคนยุคใหม่ กล่าวคือ นอกจากมีการแต่งงานช้าลงแล้ว ยังมีการหย่าร้างในอัตราสูง รวมทั้งมีการอยู่กินกันเฉยๆ ระหว่างหญิงและชาย โดยไม่ต้องมีพันธะผูกพันซึ่งต่างกับการอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไป ผู้วิจัยจึงได้เสนอความคิดที่ว่า "สถานการณ์เกี่ยวกับชีวิตคู่ในปัจจุบันนี้ ทำให้คำว่า แต่งงานสูญเสียความหมายที่แท้จริง" เพื่อที่จะดูว่าทัศนคติของผู้ตอบที่มีต่อเรื่องดังกล่าวนี้เป็นอย่างไร ปรากฏว่า ร้อยละเกือบ 50 ของผู้ตอบที่เป็นโสดและแต่งงานแล้ว และร้อยละ 62.5 ของผู้ตอบที่หย่าร้างฯ เห็นด้วยกับคำกล่าวนี้ว่าเป็นจริง สำหรับผู้ตอบที่ไม่เห็นด้วยในอัตราส่วนร้อยละสูงสุดนั้น พบในกลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว คือร้อยละ 26.1 (และสูงถึงร้อยละ 30.9 ในกลุ่มผู้ตอบอายุต่ำกว่า 30 ปีที่แต่งงานแล้ว) รวมทั้งข้อมูลก็ปรากฏมาในลักษณะที่คาดหมายเอาไว้ คือ มีส่วนร้อยละสูงสุดในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นโสดไม่ได้แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องดังกล่าว (ร้อยละ 34.8) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ตอบยังไม่มีประสบการณ์ในการครองชีวิตคู่ก็เป็นได้ แต่ก็มีร้อยละที่ไม่น้อยเช่นกันในกลุ่มผู้ตอบที่สมรสแล้ว และผู้ตอบที่หย่าร้างซึ่งไม่มีความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว (ตาราง 3.18)

ในตารางที่ 3.19 ได้แสดงข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบต่อคำกล่าวที่ว่า "ความสัมพันธ์ทางเพศเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในชีวิตแต่งงาน" ปรากฏว่าความคิดเห็นในเรื่องนี้ค่อนข้างจะกระจัดกระจาย ไม่มีแบบแผนที่ชัดเจนว่าเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพราะส่วนร้อยละของผู้ตอบที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่มีความคิดเห็นนั้น ไม่ได้ต่างกันมาก แม้ส่วนใหญ่จะตอบว่า เห็นด้วยกับคำกล่าวนั้น โดยกลุ่มผู้ตอบที่หย่าร้างฯ มีส่วนร้อยละสูงสุด (ร้อยละ 55) ในขณะที่ผู้ตอบที่ยังเป็นโสดมีส่วนร้อยละเห็นด้วยน้อยที่สุด (ร้อยละ 44) รวมทั้งกลุ่มนี้ไม่แสดงความคิดเห็นในส่วนร้อยละ

ที่สูงที่สุด (ร้อยละ 33.8) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้ตอบกลุ่มอื่นๆ จากคำกล่าวนี้ กลุ่มผู้ตอบที่แสดงความไม่เห็นด้วยมากที่สุดได้แก่ ผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว โดยเฉพาะผู้ที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มซึ่งไม่อาจยอมรับว่าความล้มพันธ์ทางเพศมีความสำคัญกว่าองค์ประกอบอื่นๆ ที่ทำให้การครองเรือนดำเนินไปได้ด้วยความราบรื่น

ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่น่าสนใจและทำให้หน้าคิดว่า การที่สตรีไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครแต่งงานช้าลงกว่าเดิมนั้น ส่วนหนึ่งเพราะยังไม่ต้องการรับภาระอันเกิดจากการมีครอบครัว ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้วิจัยยกคำกล่าวที่ว่า "ในสถานการณ์ปัจจุบัน การแต่งงานและการมีครอบครัวเป็นเรื่องที่สร้างภาระค่อนข้างมาก" เพื่อขอความคิดเห็นจากผู้ตอบนั้น ปรากฏว่าผู้ตอบทุกกลุ่มอายุของทุกกลุ่มสถานภาพสมรส จำนวนตั้งแต่ร้อยละ 75 ขึ้นไป จนถึง 100.0 (ในกลุ่มผู้ตอบที่หย่าร้าง และมีอายุต่ำกว่า 30 ปี) ยอมรับว่า การแต่งงานและการมีครอบครัวนั้นเป็นภาระ แม้จะมีกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวบ้างแต่มีไม่ถึงร้อยละ 10 ยกเว้นกลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้วที่แสดงความไม่เห็นด้วยมีจำนวนประมาณร้อยละ 17.3 นอกจากนี้ มีผู้ตอบในจำนวนร้อยละที่ค่อนข้างมากที่ไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว

ลักษณะของความไม่ต้องการรับผิดชอบในภาระที่เกิดขึ้นจากการแต่งงานและการมีครอบครัว จนทำให้ผู้หญิงยุคใหม่จำนวนไม่น้อยยึดเวลาการสมรสออกไปอีกนั้น อาจพบได้ในอีกหลายสังคมที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งค่านิยมแบบเก่ามาเป็นแบบสมัยใหม่ จากการศึกษาของ Salaff (1976) พบว่า ผู้หญิงฮ่องกงจำนวนไม่น้อยที่ตัดสินใจเลื่อนการแต่งงานเพราะไม่ต้องการรับผิดชอบภาระอันเกิดจากการมีครอบครัว ดังเช่นสตรีตัวอย่างในการศึกษาคั้งนั้นรายหนึ่ง บอกว่า "หลังจากแต่งงานแล้ว ฉันก็ยังจะต้องออกหางานนอกบ้านต่อไป และยังคงทำงานบ้านเพิ่มขึ้นอีกด้วย รวมทั้งต้องคอยดูแลแม่สามีซึ่งอายุมากแล้ว เพราะฉะนั้นคงจะไม่เหมาะนักที่ฉันจะออกไปทำกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจอย่างอื่นหลังจากแต่งงานแล้ว รวมทั้งฉันยังต้องมีส่วนรับผิดชอบด้านการเงินในครอบครัวของฉันเองด้วย จึงคิดว่าเลื่อนแต่งงานเสียดีกว่า" อีกรายหนึ่งบอกว่า "อยู่ที่บ้านฉันเองแสนจะสะดวกสบาย แม้คอยดูแลเป็นธุระให้ทุกอย่าง กลับจากทำงานถึงบ้านก็มีมือเขียนรออยู่แล้ว แม่ช่วยซักเสื้อผ้า ซ่อมปะเสื้อผ้า... เรื่องอะไรจะต้องรีบแต่งงานให้สูญเสียความสะดวกสบายที่เคยมี" (Salaff, 1976:409)

คำตอบต่อไปในชุดนี้ก็คือ "ผู้หญิงส่วนหนึ่ง ทำงานนอกบ้านเพื่อเกียรติ และการยอมรับทางสังคมมากกว่า เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ" ผู้ตอบในทุกกลุ่มอายุ และกลุ่มสถานภาพสมรสส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับคำกล่าวข้างต้น โดยมีประมาณร้อยละ 49 ในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นโสด ร้อยละ 52.2 ในกลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว และสูงสุดคือ ร้อยละ 63.4 ในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นหม้าย/หย่าร้าง และในกลุ่มที่มีความคิดเห็นตรงข้าม คือ ไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่าผู้หญิงส่วนหนึ่งทำงานเพื่อเกียรติมากกว่าเพื่อเงินนั้น มีส่วนร้อยละสูงที่สุด (39.2) ในกลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว แล้วรองลงมาคือ กลุ่มผู้ตอบที่เป็นโสด (38.5) และกลุ่มที่เล็กที่สุดคือ กลุ่มผู้ตอบที่หย่าร้างๆ ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 36.6 ข้อมูลในตารางนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบจำนวนไม่น้อยทีเดียวที่มีความเชื่อว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่ยังคงต้องทำงาน เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจมากกว่า จะเป็นการทำงานเพื่อที่จะ "ให้ได้ออกนอกบ้าน" ดังที่หลายคนเชื่อกัน

เกี่ยวกับประเพณีปฏิบัติบางอย่างในการแต่งงาน เช่น การให้สินสอดทองหมั้น หรือการบวชเรียนของชายก่อนแต่งงานนั้น นับว่าเป็นเรื่องที่ยังอยู่ในความสนใจของผู้ที่ศึกษาริวิจัยเกี่ยวกับสถาบันการสมรสของไทยมานานพอสมควร ในการวิจัยโครงการนี้ก็ได้อธิบายเอาเรื่องดังกล่าวมาศึกษาอีกครั้ง เพื่อดูว่าทัศนคติของผู้ตอบที่มีต่อประเพณีปฏิบัติดังกล่าว เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ และอย่างไร

ประเพณีปฏิบัติแรกที่ยกมาถามในส่วนนี้ ก็คือ การให้สินสอดทองหมั้นนั้น ยังจำเป็นอยู่หรือไม่ในการแต่งงาน ทั้งนี้เพราะการให้สินสอดทองหมั้นซึ่งพบเห็นได้ในสังคมต่างๆ จำนวนไม่น้อย เป็นประเพณีปฏิบัติที่แสดงออกถึงความตั้งใจระหว่างสองตระกูล ในอันที่จะมีความสัมพันธ์กันต่อไป รวมทั้งสิ่งของหรือเงินทองที่ครอบครัวฝ่ายชายมอบให้แก่ฝ่ายหญิงนั้น เปรียบเสมือนสิ่งตอบแทนให้ "ค่าน้ำนม" ที่ครอบครัวฝ่ายหญิงได้เลี้ยงดูลูกสาวมาจนโต และต้องแยกตัวจากบิดามารดาไปภายหลังการแต่งงาน ในสังคมไทยนั้นได้ยึดถือประเพณีปฏิบัตินี้มาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน แม้ว่ารูปแบบของสิ่งของที่มอบให้กันและกันนั้น จะมีการเปลี่ยนรูปออกไปบ้างตามความนิยมของแต่ละยุคสมัย และตามฐานะของผู้ให้และผู้รับ

ผลจากการวิจัยของสถาบันประชากรศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2512 และ 2513 ปรากฏว่า ผู้ตอบผู้หญิงส่วนใหญ่รายงานว่า เมื่อตนแต่งงานนั้น ก็มีสินสอดทอง

หมั้น ซึ่งครอบครัวของเจ้าบ่าวและตัวเจ้าบ่าวเป็นผู้มอบให้ อย่างไรก็ตามก็ตี ปรากฏว่ามีจำนวนผู้ตอบผู้หญิงอายุอยู่ในช่วง 15-29 ปี ในเขตกรุงเทพฯ มีอัตราส่วนที่ได้รับสินสอดทองหมั้นน้อยกว่าผู้หญิงวัยเดียวกันในเขตเมืองอื่นและในเขตชนบท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการยึดถือประเพณีปฏิบัติดังกล่าวของประชากรในเขตเมืองใหญ่ ได้เสื่อมคลายลงมากกว่าเขตอื่น (Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1972)

ส่วนการวิจัยของอุทิศ เขาวลิต (2521) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของนักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่างที่มีต่อเรื่องควรมีสินสอดทองหมั้นในการแต่งงานหรือไม่ ปรากฏว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ตอบว่า ควรมี แต่เห็นว่า นักศึกษาหญิงมีความเห็นว่าควรมีสินสอดทองหมั้นในอัตราส่วนร้อยละมากกว่านักศึกษาชาย ทำให้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจจะเป็นเพราะฝ่ายชายต้องเป็นผู้ให้และหญิงเป็นฝ่ายรับ จึงทำให้นักศึกษาชายมีอัตราส่วนร้อยละที่น้อยกว่าที่แสดงความเห็นว่าควรมีสินสอดหรือของหมั้นในการแต่งงาน

ในการศึกษารังนี้ พบว่าผู้ตอบที่ยังเป็นโสดส่วนใหญ่ (ร้อยละ 54.5) โดยเฉพาะกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี เห็นด้วยว่า เมื่อแต่งงานควรมีสินสอดทองหมั้นตามประเพณี รองลงมาคือกลุ่มของผู้ตอบที่เป็นหม้าย/หย่าร้างฯ (ร้อยละ 48.8) โดยเฉพาะกลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไป เกือบร้อยละ 60 ที่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าผู้ที่ไม่เห็นด้วยในส่วนร้อยละสูงสุดคือ กลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว มีประมาณร้อยละ 34.8 ข้อมูลในตารางนี้มีที่น่าสนใจประการหนึ่งในกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยคือ ขณะที่ผู้ตอบที่ยังเป็นโสดและมีอายุ 40 ปีขึ้นไป มีอัตราส่วนถึงร้อยละ 39.3 ที่เห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีสินสอด โดยอาจจะเห็นว่าตนอายุมากแล้ว เรื่องสินสอดทองหมั้นอาจไม่จำเป็นมากนัก และกลุ่มผู้ตอบโสดที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี เพียงร้อยละ 17.2 ที่เห็นอย่างเดียวกัน ซึ่งอาจตีความได้ว่า แม้ในคนรุ่นใหม่ก็ยังมีความรู้สึกว่าการมีสินสอดทองหมั้น (จะมากหรือน้อยตามแต่ละฐานะ) ก็ยังคงควรจะมีอยู่ (ตาราง 3.22)

ประเพณีปฏิบัติอีกประการหนึ่งที่ยึดถือกันมานานในสังคมไทย ก็คือ การบวชเรียนเป็นพระของชายไทยก่อนการครองเรือน สังคมไทยโบราณนั้น นอกจากมีพิธีโกนจุกซึ่งประกาศความเป็นผู้ใหญ่ของเด็กชาย (หรือเด็กหญิง) เมื่ออายุ 7 ขวบ

(หรือ 9 ขวบ หรือ 11 ขวบ หรือ 13 ขวบ ซึ่งเป็นอายุเลขดี)¹ แล้ว ชายไทย
 ยังต้องทำการบรรพชาเมื่ออายุได้ประมาณ 20 ปี ก่อนที่จะเข้าพิธีแต่งงาน โดยปกติ
 แล้วมักจะบวชเรียนประมาณ 3 เดือนในช่วงเข้าพรรษา ผู้ชายที่บวชเรียนแล้วนั้น
 ถือว่าเป็น "คนสุก" เพราะได้รับการขัดเกลาทางจริยธรรมมาแล้วอย่างดี ซึ่งพ่อแม่
 ของฝ่ายหญิงก็มีความเต็มใจที่จะยกลูกสาวของตนให้เป็นภรรยา (Anuman Rajad-
 hon, 1954) และทางฝ่ายครอบครัวของชายเองก็เช่นกัน ที่เมื่อบิดามารดาเห็น
 ว่าบุตรชายของตนได้บวชเรียนแล้วก็สมควรแต่งงานได้ จึงสืบหาหญิงที่สมควรแก่
 ตระกูลของตนมาเป็นสะใภ้ (แปลก สนธิรักษ์ อ่างใน อุทิศ เชาวลิต, 2521)
 อย่างไรก็ตามด้วยสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปจากแบบเกษตรกรรมเป็น
 แบบอุตสาหกรรม ทำให้ประเพณีปฏิบัติดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะใน
 กลุ่มคนเมือง ความรู้สึกที่ว่าจำเป็นต้องบวชเรียนก่อนแต่งงานอาจลดน้อยถอยลง
 ผลจากการศึกษาทัศนคติของนักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่าง ที่มีต่อการบวชเรียนของ
 ผู้ชายก่อนแต่งงาน ปรากฏว่า โดยทั่วไป นักศึกษาชายร้อยละ 58.9 เห็นว่าเป็น
 สิ่งจำเป็นขณะที่ นักศึกษาหญิงร้อยละ 65.5 เห็นว่าผู้ชายควรบวชเรียนเสียก่อนการ
 ครองเรือน (อุทิศ เชาวลิต, 2521)

อย่างไรก็ตามความคิดเห็นที่ได้จากผู้ตอบในการวิจัยครั้งนี้ค่อนข้าง
 กระจัดกระจายและไม่มีแบบแผนชัดเจน ทั้งนี้เพราะในกลุ่มผู้ตอบที่ยังโสดนั้นสัดส่วน
 ของผู้ที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือไม่แสดงความเห็นในเรื่องที่ว่า ก่อนแต่งงานผู้ชาย
 จำเป็นต้องบวชเรียนเสียก่อนนั้น มีร้อยละไม่ต่างกันมากแม้ว่าร้อยละของผู้ตอบที่เห็น
 ด้วยจะมีมากที่สุด ในกลุ่มของผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว ก็มีแบบแผนของการแสดงความคิด
 เห็นคล้ายคลึงกันกับของกลุ่มแรก แต่มีร้อยละของผู้ที่ไม่เห็นด้วยสูงกว่าของกลุ่มแรก
 เล็กน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคู่สมรสของตนไม่ได้บวชเรียนก่อนมีการแต่งงาน จึง

¹Phya Anuman Rajadhon, Life and Rituals in Old Siam: Three Studies of Thai Life and Customs. William J. Gedney (trans. and ed.) New Haven: HRAF Press, 1961.

เห็นว่าไม่จำเป็นที่ต้องบวชเรียน อย่างไรก็ตามกว่าร้อยละ 50 ของผู้ตอบที่หย่าร้าง โดยเฉพาะเกือบร้อยละ 60 ของผู้ที่มีอายุกว่า 40 ปีขึ้นไป เห็นว่า ผู้ชายยังจำเป็นที่ต้องบวชเรียนก่อนแต่งงาน (ซึ่งคล้ายกับของกลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้วและอายุ 40 ปีขึ้นไป) มีเพียงร้อยละ 2.2 ของผู้ตอบกลุ่มเดียวกันที่ไม่เห็นด้วย (ตาราง 3.23)

สำหรับคำกล่าวที่ว่า "การแต่งงาน และการมีครอบครัวทำให้ชีวิตของบุคคลมีความหมายมากกว่าการอยู่เป็นโสด" นั้น กลุ่มผู้ตอบที่เห็นด้วย ในส่วนร้อยละที่สูงที่สุด (77.6) คือกลุ่มที่แต่งงานแล้ว รองลงมาคือ กลุ่มผู้ตอบที่หย่าร้าง (58.5) และกลุ่มที่เห็นด้วยน้อยที่สุดคือ ผู้ตอบที่ยังเป็นโสด (ร้อยละ 52) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ตอบโสดที่อายุ 40 ปีขึ้นไป ส่วนกลุ่มผู้ตอบที่เหลือทั้งสามสถานภาพสมรสมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันของผู้ที่ไม่เห็นด้วย และไม่แสดงความคิดเห็นในคำกล่าวข้างต้น (ตาราง 3.24) หากจะนำผลที่ปรากฏในตารางนี้ไปเปรียบเทียบกับผลของตารางที่ 3.17 ซึ่งเสนอความคิดที่ว่า "ผู้หญิงยังจำเป็นที่ต้องแต่งงาน แม้ว่าจะหึงตนเองได้ในเกือบทุกด้านก็ตาม" แล้วจะเห็นว่ามีส่วนใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ผู้ตอบที่แต่งงานแล้วกับผู้ตอบที่หย่าร้างฯ จะมีส่วนร้อยละเห็นด้วยกับคำกล่าวนี้มากกว่าผู้ตอบที่ยังเป็นโสดซึ่งมีความเห็นค่อนข้างไปในทางที่นิยมการครองตนเป็นโสดมากกว่า

สองความคิดเห็นสุดท้ายที่ผู้วิจัยรวมไว้ในชุดนี้ก็คือ หัสนคติของผู้ตอบที่มีต่อการครองโสดถาวร (permanent celibacy) ของชายและหญิง โดยที่ได้เสนอความคิดว่า "หากผู้ชายจะอยู่เป็นโสดตลอดไป ก็ไม่ใช่เรื่องผิดแปลกอะไร" (ตาราง 3.25) ได้พบข้อมูลที่น่าสนใจ คือ มีส่วนร้อยละน้อยมากของผู้ตอบทุกกลุ่ม สถานภาพสมรสที่คัดค้านความคิดดังกล่าว (สูงสุดเพียงร้อยละ 10 ในกลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว) โดยที่ส่วนใหญ่คือร้อยละ 75.3 ในกลุ่มผู้ตอบที่ยังโสด ร้อยละ 74.1 ในกลุ่มผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว และร้อยละ 68.3 ในกลุ่มผู้ตอบที่หย่าร้าง เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า หากผู้ชายจะอยู่เป็นโสดตลอดไปไม่ใช่เรื่องแปลกอะไร อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของผู้ตอบที่ไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวก็มีไม่น้อย จากข้อมูลในตารางนี้ แสดงให้เห็นว่าการอยู่เป็นโสดถาวรของชายในสมัยนี้ จะกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับกันมากกว่าสมัยหนึ่งซึ่งเคยมีคำเรียกชายที่ไม่แต่งงานว่า "คนค้าง" อันหมายถึงถึงชายผู้ซึ่งไม่เป็นที่ปรารถนาของหญิงสาว

สำหรับความเห็นที่มีต่อคำกล่าวที่ว่า "หากผู้หญิงจะอยู่เป็นโสดตลอดไป ก็ไม่ใช่เรื่องแปลกอะไร" นั้น ปรากฏว่าส่วนร้อยละของผู้ตอบที่เห็นด้วยกับความคิดนี้มีมากกว่าส่วนร้อยละที่ยอมรับว่าผู้ชายอยู่เป็นโสดได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือผู้ตอบให้ความยอมรับการเป็นโสดถาวรของหญิง มากกว่าให้การยอมรับการอยู่เป็นโสดถาวรของชาย กล่าวคือ ร้อยละ 84.5 ของผู้ตอบที่เป็นโสด ร้อยละ 80.9 ของผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว และร้อยละ 73.2 ของผู้ตอบที่หย่าร้างฯ เห็นด้วยสำหรับการอยู่เป็นโสดอย่างถาวรของหญิง มีส่วนร้อยละต่ำมากของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว และมีจำนวนไม่มากที่ไม่แสดงความเห็น (ตาราง 3.26)

เหตุผลที่ผู้ตอบยอมรับการอยู่เป็นโสดถาวรของหญิงมากกว่าของชายนั้น อาจจะอธิบายได้หลายแง่ด้วยกัน คือประการแรกนั้นอาจเนื่องจากรวมคาสามีที่ชายเกือบทุกคนมีโอกาสแต่งงาน ในขณะที่อาจเป็นเรื่องธรรมดาสามัญอีกเช่นกัน ที่หญิงอาจมีโอกาที่จะอยู่เป็นโสดได้มากกว่าชาย เพราะถูกจำกัดด้วยโอกาสหรือวัย หรือแม้แต่คุณสมบัติภายนอก คือ รูปร่าง หน้าตาฯ ซึ่งชายจะถูกจำกัดในเรื่องเหล่านี้น้อยกว่า ประการที่สอง ดังที่ได้กล่าวแล้วในบทต้นๆว่า เชื่อกันว่าสังคมสมัยใหม่ให้การยอมรับการอยู่เป็นโสดของหญิงมากขึ้น ไม่มีการครหานินทาหรือตราหน้าว่าเป็น "สาวหินทึบ" เช่นที่เคยผ่านมา ประการสุดท้าย ในส่วนตัวของผู้หญิงยุคใหม่นี้เอง อาจมีความรู้สึกที่ตนเองอาจอยู่เป็นโสดได้ตลอดไป โดยไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพิงชาย หรือสามีในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมเลย เช่นผู้หญิงในอดีต

ตารางที่ 3.15 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ผู้หญิงสมัยใหม่จำเป็นต้องแต่งงานเพราะทั้งตัวเองได้ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม" จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	"ผู้หญิงสมัยใหม่จำเป็นต้องแต่งงาน"			
	เห็นด้วย	เฉยๆ/ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
โสด				
ต่ำกว่า 30 ปี	58.9	24.9	16.3	100.0(209)
30 - 39 ปี	68.1	14.8	17.1	100.0(216)
40 ปีขึ้นไป	76.0	9.8	14.1	100.0(92)
รวม	65.8(340)	18.0(93)	16.2(84)	100.0(517)
สมรส				
ต่ำกว่า 30 ปี	64.3	12.9	22.9	100.0(70)
30 - 39 ปี	64.5	15.7	19.8	100.0(242)
40 ปีขึ้นไป	75.4	11.4	13.1	100.0(114)
รวม	67.4(287)	14.1(60)	18.5(79)	100.0(426)
หม้าย/หย่า/แยก				
ต่ำกว่า 30 ปี	62.5	25.0	12.5	100.0(8)
30 - 39 ปี	78.9	5.3	15.8	100.0(19)
40 ปีขึ้นไป	78.6	21.4	-	100.0(14)
รวม	75.6(31)	14.6(6)	9.8(4)	100.0(41)

ตารางที่ 3.16 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ผู้หญิงโสดในปีสลับปีได้รับ การยอมรับจากสังคมมากขึ้นกว่าแต่ก่อน" จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	"สังคมยอมรับผู้หญิงโสดมากขึ้น"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
โสด				
ต่ำกว่า 30 ปี	80.4	16.3	3.3	100.0(209)
30 - 39 ปี	80.0	16.7	3.3	100.0(215)
40 ปีขึ้นไป	74.4	20.0	5.6	100.0(90)
รวม	79.2(407)	17.1(88)	3.7(19)	100.0(514)
สมรส				
ต่ำกว่า 30 ปี	84.3	8.6	7.1	100.0(70)
30 - 39 ปี	81.4	13.6	5.0	100.0(242)
40 ปีขึ้นไป	84.0	12.4	3.5	100.0(113)
รวม	82.6(351)	12.5(53)	4.9(21)	100.0(425)
หม้าย/หย่า/แยก				
ต่ำกว่า 30 ปี	87.5	-	12.5	100.0(8)
30 - 39 ปี	78.9	15.8	5.3	100.0(19)
40 ปีขึ้นไป	92.9	-	7.1	100.0(14)
รวม	85.4(35)	7.3(3)	7.3(3)	100.0(41)

ตารางที่ 3.17. ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ผู้หญิงยังจำเป็นต่อแรงงาน แม้ว่าผู้หญิงจะทำงานเองได้ในเกือบทุกด้าน" จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	"ถึงอย่างไรผู้หญิงยังจำเป็นต่อแรงงาน"			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>โสด</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	38.8	25.8	35.4	100.0(209)
30 - 39 ปี	30.6	25.5	44.0	100.0(216)
40 ปีขึ้นไป	26.7	25.6	47.8	100.0(90)
<u>รวม</u>	33.2(171)	25.6(132)	41.2(212)	100.0(515)
<u>สมรส</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	42.0	18.8	39.1	100.0(69)
30 - 39 ปี	40.5	21.9	37.6	100.0(242)
40 ปีขึ้นไป	49.6	11.5	38.9	100.0(113)
<u>รวม</u>	43.2(183)	18.6(79)	38.2(162)	100.0(424)
<u>หม้าย/หย่า/แยก</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	50.0	12.5	37.5	100.0(8)
30 - 39 ปี	26.3	31.6	42.1	100.0(19)
40 ปีขึ้นไป	57.1	7.1	35.7	100.0(14)
<u>รวม</u>	41.5(17)	19.5(8)	39.0(16)	100.0(41)

ตารางที่ 3.18 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "สถานการณ์เกี่ยวกับชีวิตคู่ในปัจจุบันทำให้คำว่า "แต่งงาน" สูญเสียความหมายที่แท้จริง" จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	"คำว่า <u>แต่งงาน</u> สูญเสียความหมายที่แท้จริง"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>โสด</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	56.5	27.5	15.9	100.0(207)
30 - 39 ปี	46.5	40.4	13.1	100.0(213)
40 ปีขึ้นไป	32.6	38.2	29.2	100.0(89)
<u>รวม</u>	48.1(245)	34.8(177)	17.1(87)	100.0(509)
<u>สมรส</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	42.6	26.5	30.9	100.0(68)
30 - 39 ปี	47.3	28.2	24.5	100.0(241)
40 ปีขึ้นไป	44.6	28.6	26.8	100.0(112)
<u>รวม</u>	45.8(193)	28.0(118)	26.1(110)	100.0(421)
<u>หม้าย/หย่า/แยก</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	37.5	50.0	12.5	100.0(8)
30 - 39 ปี	83.3	16.7	-	100.0(18)
40 ปีขึ้นไป	50.0	7.1	42.9	100.0(14)
<u>รวม</u>	62.5(25)	20.0(8)	17.5(7)	100.0(40)

ตารางที่ 3.19 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำกล่าวที่ว่า "ความล้มเหลวทางเทคโนโลยีเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในชีวิตแต่งงาน" จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	"ความล้มเหลวทางเทคโนโลยีมีความหมายมาก"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>โสด</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	52.4	29.6	18.0	100.0(206)
30 - 39 ปี	41.4	35.3	23.3	100.0(215)
40 ปีขึ้นไป	34.1	39.8	26.1	100.0(88)
<u>รวม</u>	44.6(227)	33.8(172)	21.6(110)	100.0(509)
<u>สมรส</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	71.4	7.1	21.4	100.0(70)
30 - 39 ปี	50.6	17.8	31.5	100.0(241)
40 ปีขึ้นไป	45.5	16.1	38.4	100.0(112)
<u>รวม</u>	52.7(223)	15.6(66)	31.7(134)	100.2(423)
<u>หม้าย/หย่า/แยก</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	50.0	25.0	25.0	100.0(8)
30 - 39 ปี	57.9	21.1	21.1	100.0(19)
40 ปีขึ้นไป	53.8	15.4	30.8	100.0(13)
<u>รวม</u>	55.0(22)	20.0(8)	25.0(10)	100.0(40)

ตารางที่ 3.20 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ในสถานการณ์ปัจจุบัน การ
 แต่งงานและการมีครอบครัวเป็นเรื่องที่จำเป็นมาก" จำแนกตามอายุ
 และสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	"การแต่งงานและการมีครอบครัวเป็นภาระ"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
โสด				
ต่ำกว่า 30 ปี	83.7	7.2	9.1	100.0(208)
30 - 39 ปี	83.3	8.8	7.9	100.0(216)
40 ปีขึ้นไป	75.3	12.4	12.4	100.0(89)
รวม	82.1(421)	8.8(45)	9.2(47)	100.0(513)
สมรส				
ต่ำกว่า 30 ปี	80.0	7.1	12.9	100.0(70)
30 - 39 ปี	76.5	4.9	18.5	100.0(243)
40 ปีขึ้นไป	78.0	4.4	17.5	100.0(114)
รวม	77.5(331)	5.2(22)	17.3(74)	100.0(427)
หม้าย/หย่า/แยก				
ต่ำกว่า 30 ปี	100.0	-	-	100.0(8)
30 - 39 ปี	84.2	5.3	10.5	100.0(19)
40 ปีขึ้นไป	85.7	-	14.3	100.0(14)
รวม	87.8(36)	2.4(1)	9.8(4)	100.0(41)

ตารางที่ 3.21 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ผู้หญิงส่วนหนึ่ง ทำงานนอกบ้าน เกือบเกียรติและการยอมรับทางสังคมมากกว่าเธอเหตุผลทางเศรษฐกิจ" จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	"ผู้หญิงบางคนทำงานเกือบเกียรติไม่เท่าเงิน"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
โสด				
ต่ำกว่า 30 ปี	49.8	12.4	37.8	100.0(209)
30 - 39 ปี	50.9	12.5	36.6	100.0(216)
40 ปีขึ้นไป	42.7	12.4	44.9	100.0(89)
รวม	49.0(252)	12.5(64)	38.5(198)	100.0(514)
สมรส				
ต่ำกว่า 30 ปี	52.9	10.0	37.1	100.0(70)
30 - 39 ปี	49.8	9.5	40.7	100.0(241)
40 ปีขึ้นไป	57.1	5.4	37.5	100.0(112)
รวม	52.2(221)	8.5(36)	39.2(166)	100.0(423)
หม้าย/หย่า/แยก				
ต่ำกว่า 30 ปี	75.0	-	25.0	100.0(8)
30 - 39 ปี	68.4	-	31.6	100.0(19)
40 ปีขึ้นไป	50.0	-	50.0	100.0(14)
รวม	63.4(26)	-	36.6(15)	100.0(41)

ตารางที่ 3.22 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "เมื่อแต่งงานควรมีสินสอดทองหมั้นตามประเพณี" จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	"เมื่อแต่งงานควรมีสินสอดทองหมั้น"			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย
โสด				
ต่ำกว่า 30 ปี	59.8	23.0	17.2	100.0(209)
30 - 39 ปี	54.2	22.2	23.6	100.0(216)
40 ปีขึ้นไป	42.7	18.0	39.3	100.0(89)
รวม	54.5(280)	21.8(112)	23.7(122)	100.0(514)
สมรส				
ต่ำกว่า 30 ปี	44.3	24.3	31.4	100.0(70)
30 - 39 ปี	44.8	20.3	34.9	100.0(241)
40 ปีขึ้นไป	49.1	14.0	36.8	100.0(114)
รวม	45.9(195)	19.3(82)	34.8(148)	100.0(425)
หม้าย/หย่า/แยก				
ต่ำกว่า 30 ปี	50.0	25.0	25.0	100.0(8)
30 - 39 ปี	42.1	26.3	31.6	100.0(19)
40 ปีขึ้นไป	57.1	14.3	28.6	100.0(14)
รวม	48.8(20)	22.0(9)	29.3(12)	100.0(41)

ตารางที่ 3.23 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ก่อนแต่งงานผู้ชายจำเป็นต้อง
บวชเรียนเสียก่อน" จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	"ก่อนแต่งงานผู้ชายต้องบวชเรียนเสียก่อน"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>โสด</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	41.1	33.5	25.4	100.0(209)
30 - 39 ปี	31.5	38.0	30.6	100.0(216)
40 ปีขึ้นไป	37.1	32.6	30.3	100.0(89)
<u>รวม</u>	36.4(187)	35.2(181)	28.4(146)	100.0(514)
<u>สมรส</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	34.3	32.9	32.9	100.0(70)
30 - 39 ปี	33.6	32.4	34.0	100.0(241)
40 ปีขึ้นไป	52.6	12.3	35.1	100.0(114)
<u>รวม</u>	38.8(165)	27.1(115)	34.1(145)	100.0(425)
<u>หม้าย/หย่า/แยก</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	50.0	25.0	25.0	100.0(8)
30 - 39 ปี	47.4	21.1	31.6	100.0(19)
40 ปีขึ้นไป	57.1	35.7	7.1	100.0(14)
<u>รวม</u>	51.2(21)	26.8(11)	22.0(9)	100.0(41)

ตารางที่ 3.24 ร้อยละของผู้ตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "การแต่งงานและการมีครอบครัวทำให้ชีวิตของบุคคลมีความหมายมากกว่าการอยู่เป็นโสด" จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

อายุและสถานภาพสมรส	"การแต่งงานทำให้ชีวิตบุคคลมีความหมาย"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>โสด</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	55.5	22.5	22.0	100.0(209)
30 - 39 ปี	52.1	27.4	20.5	100.0(215)
40 ปีขึ้นไป	43.8	31.5	24.7	100.0(89)
<u>รวม</u>	52.0(267)	26.1(134)	21.8(112)	100.0(513)
<u>สมรส</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	75.7	12.9	11.4	100.0(70)
30 - 39 ปี	78.4	10.4	11.2	100.0(241)
40 ปีขึ้นไป	77.2	11.4	11.4	100.0(114)
<u>รวม</u>	77.6(330)	11.1(47)	11.3(48)	100.0(425)
<u>หม้าย/หย่า/แยก</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	62.5	12.5	25.0	100.0(8)
30 - 39 ปี	57.9	15.8	26.3	100.0(19)
40 ปีขึ้นไป	57.1	28.6	14.3	100.0(14)
<u>รวม</u>	58.5(24)	19.5(8)	22.0(9)	100.0(41)

บทที่ 4

ทัศนคติที่มีต่อการเลือกคู่และการสมรส

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การตัดสินใจของบุคคลไม่ว่าชายหรือหญิงว่าจะแต่งงานหรือไม่นั้น มีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง Dixon (1971) นักสังคมวิทยาได้เสนอแบบจำลองอธิบายให้เห็นว่า มีปัจจัย 3 กลุ่มด้วยกัน ที่ทำให้บุคคลตัดสินใจว่าจะแต่งงานหรือไม่ และปัจจัยเหล่านี้ก็มีผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการสมรส รวมทั้งอายุแรกสมรสของประชากรในสังคมนั้นๆ ด้วย

ปัจจัยประการแรก คือ การมีคู่ที่เหมาะสมกันให้เลือก (availability of mates) ซึ่งสิ่งนี้จะถูกกำหนดโดยอัตราส่วนทางเพศ (sex ratios) ในกลุ่มประชากรในวัยแต่งงาน รวมทั้งจะถูกกำหนดโดยวิธีการเลือกคู่ เช่น โดยสมัครใจ หรือโดยแบบคลุมถุงชน

ปัจจัยที่สอง คือ ความสะดวกและความเป็นไปได้ที่จะให้มีการแต่งงานเกิดขึ้น (feasibility of marriage) ซึ่งจะถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางการเงิน เช่น การต้องมีภาระรับผิดชอบด้านค่าใช้จ่ายของครอบครัว การจัดหาที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงาน รวมทั้งความคาดหวังของคนหนุ่มสาวที่จะมีชีวิตครอบครัวให้ดีกว่าเดิมหลังจากการแต่งงานแล้ว

ปัจจัยที่สาม คือ ความปรารถนาของบุคคลที่จะแต่งงาน (desirability of marriage) ซึ่งจะถูกกำหนดโดยการประเมินผลได้ผลเสียที่คนจะได้รับจากการแต่งงาน

แบบจำลองที่เสนอแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนี้ได้มีผู้นำไปศึกษากับกลุ่มสตรีในฮ่องกง ซึ่งเป็นสังคมพัฒนายุคใหม่ที่มีผู้หญิงออกทำงานนอกบ้านมากขึ้น (Salaff, 1976) พบว่า ปัจจัยทั้งสามประการนี้ อธิบายได้อย่างดีถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแต่งงานของสตรีฮ่องกง คือ มีจำนวนของผู้ที่แต่งงานช้าลงเพิ่มขึ้นมาก จากการศึกษาครั้งนี้ Salaff ได้วิเคราะห์พบว่ามีสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม

การสมรส หลายประการด้วยกัน เช่น ผู้หญิงมีความต้องการเลื่อนฐานะของตนเอง ให้ดีขึ้นภายหลังการแต่งงาน จึงชะลอเวลาตัดสินใจที่จะยังไม่แต่งงานขณะเดียวกัน ก็พยายามแสวงหาผู้ซึ่งมีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกับตน หรือที่คิดว่า บางครั้งผู้หญิงต้องเลื่อนการแต่งงานออกไป เพราะความไม่สมดุลง่ายในอัตราส่วนทางเพศ ในหมู่ผู้ที่อยู่ในวัยแต่งงาน อันเนื่องมาจากมีความเปลี่ยนแปลงในด้านประชากร โดยเฉพาะอัตราตายที่สูงกว่าของประชากรชาย ทำให้หญิงต้องอยู่เป็นโสดมากขึ้น รวมทั้งชายมักจะแต่งงานกับหญิงที่มีอายุน้อยกว่า สิ่งนี้ก็ยิ่งทำให้การแต่งงานเกิดยากขึ้นไปอีกในกลุ่มของผู้หญิงที่มีฐานะตำแหน่งการงานที่สูงขึ้น ซึ่งสิ่งนี้ก็เกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของวัยของผู้หญิงคนนั้นๆ ด้วย

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่นภาวะและความรับผิดชอบทางการเงินที่ผู้หญิงมีต่อครอบครัวของตน เมื่อสามารถออกหางานมีรายได้ เงินไขนี้อาจทำให้เกิดความไม่สะดวกในการจะแยกตนไปตั้งครอบครัวใหม่สักแห่งหนึ่ง เพราะผู้หญิงยังต้องแบ่งรายได้ที่ตนมีอยู่ไปให้กับครอบครัวเดิมของตนอีกด้วยนอกเหนือจากภาระใหม่ ซึ่งนับว่าเป็นภาระค่อนข้างหนัก จึงอาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงต้องเลื่อนการแต่งงานออกไป

ความต้องการของผู้หญิงที่จะมีชีวิตดีกว่าเดิมภายหลังการแต่งงานทำให้ต้องใช้เวลาระยะหนึ่งเก็บออมเงินเพื่อสร้างฐานะและมีบ้านเป็นของตนเอง ความต้องการนี้เองทำให้ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยต้องเลื่อนการแต่งงานออกไป ผู้หญิงยุคใหม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนเพื่ออนาคตมาก ดังเช่นผู้หญิงตัวอย่างในการศึกษารายหนึ่งของ Salaff บอกว่า "ตรงกันข้ามกับคนรุ่นเก่าที่ทุกอย่างเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และขาดแผน คนรุ่นเราต้องวางแผนว่าเมื่อไรเราจะแต่งงาน เมื่อไรจะมีลูกคนแรก หรือเมื่อไรจะมีลูกคนที่สอง ไม่เช่นนั้นแล้วเราคงไม่มีเงินใช้เพียงพอ" อีกรายหนึ่งบอกว่า "ฉันเลื่อนการแต่งงานมา 5 ปีแล้ว เพราะฉันต้องวางแผน ฉันต้องรอจนมีทุกอย่างที่ต้องการ และยังคงแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้กับครอบครัวเดิมของฉันด้วย เพราะฉะนั้นคงต้องใช้เวลาอีกนานทีเดียวที่จะออมเงินให้ได้เท่าที่ต้องการ"

ความต้องการเลือกให้ได้คู่ที่มีความเหมาะสม และไปด้วยกันได้ก็เป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงยุคใหม่ต้องใช้เวลาในการพิจารณา รวมทั้งการไม่ต้องการรับผิดชอบภาระอันเกิดจากการมีครอบครัว ดังเช่นได้กล่าวไว้ในตอนต้น รวมทั้งการได้รับโอกาสใหม่ในชีวิต เพราะการชะลอการสมรสของผู้หญิงยุคใหม่ในฮ่องกงเหล่านี้ ทำให้ Salaff สรุปว่าเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ผู้หญิงฮ่องกงจำนวนไม่น้อยแต่งงานช้าลงกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต

ในการศึกษาทัศนคติของสตรีไทยที่มีต่อการสมรสครั้งนี้ก็เช่นกัน ผู้วิจัยได้สร้างคำถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลมาอธิบายว่ามีปัจจัยใดเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจของผู้ตอบว่าจะแต่งงานหรือไม่ หรือมีปัจจัยใดบ้างที่เข้ามามีส่วนทำให้มีการเลื่อนเวลาแต่งงานออกไป ข้อมูลซึ่งใช้วิเคราะห์ในบทนี้ต่างจากในบทแรกๆ กล่าวคือเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากเฉพาะกลุ่มผู้ตอบที่ยังเป็นโสดเท่านั้น คำถามทั้งหมดในส่วนนี้จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว การคบเพื่อน แผนการสร้างครอบครัว เหตุผลที่ทำให้ตัดสินใจไม่แต่งงาน หรือเลื่อนการแต่งงาน ฯลฯ ปัจจัยทางประชากรที่นำเข้ามาศึกษาด้วยในที่นี้ นอกจากสถานภาพสมรส (คือคนโสดเท่านั้น) ก็คือ อายุปัจจุบันของผู้ตอบซึ่งคาดว่าจะช่วยให้เห็นความแตกต่างในทัศนคติที่มีต่อการเลือกคู่ และการสมรสของผู้หญิงต่างรุ่นกันด้วย

โดยทั่วไปแล้ว การที่ผู้หญิงได้มีอิสระในการใช้ชีวิตนอกบ้านก่อนการแต่งงาน การคบเพื่อน และความเข้มงวดของครอบครัวในระดับที่ต่างกันอาจจะมีผลกระทบมากน้อยต่างกันในกระบวนการเลือกคู่ และการตัดสินใจแต่งงานของผู้หญิงแต่ละคน คำถามแรกที่ผู้วิจัยได้เริ่มต้นในส่วนนี้ก็คือ "พ่อแม่ของท่านเข้มงวดมากน้อยขนาดไหนในการเลือกคบเพื่อนสนิท (ทั้งหญิงและชาย) เมื่อท่านยังเป็นวัยรุ่นและในปัจจุบัน?" คำตอบที่ได้จากคำถามดังกล่าวได้แสดงไว้ในตาราง 4.1

จากตารางนี้ปรากฏว่า ยกเว้นกลุ่มผู้ตอบที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ทั้งเมื่อตอนเป็นวัยรุ่นและในปัจจุบันแล้ว พบว่า กลุ่มผู้ตอบที่ตอบว่าพ่อแม่เข้มงวดมาก มีอัตราส่วนร้อยละต่ำสุด โดยกลุ่มผู้ตอบที่ตอบว่า พ่อแม่เข้มงวดมากเมื่อตอนยังเป็นวัยรุ่น ลดลงจากร้อยละ 14.1 เหลือเพียงร้อยละ 2.3 ที่พ่อแม่ยังคงระดับความเข้มงวดมากในปัจจุบัน ทั้งนี้ไม่พบว่า มีความแตกต่างกันมากในกลุ่มผู้ตอบที่ต่างอายุกัน มีผู้

ตอบประมาณร้อยละกว่า 70 ตอบว่า ในปัจจุบันนี้ พ่อแม่ปล่อยตามใจที่จะเลือกคบใครก็ได้ เพราะโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว และมีผู้ตอบเพียงประมาณร้อยละ 40 เท่านั้นที่ตอบว่า เมื่อสมัยตนยังเป็นวัยรุ่นพ่อแม่ตามใจที่จะคบกับใครก็ได้ ซึ่งอัตราส่วนร้อยละค่อนข้างใกล้เคียงกับของกลุ่มที่ตอบว่า พ่อแม่ค่อนข้างเข้มงวด เมื่อตนยังเป็นวัยรุ่น (ร้อยละ 38.7) และอัตราส่วนร้อยละของผู้ที่ตอบเช่นเดียวกันนี้ ลดลงมาเหลือเพียงประมาณร้อยละ 12.3 ที่พ่อแม่ยังคงค่อนข้างเข้มงวดในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าโดยทั่วไปนั้น ผู้ตอบจำนวนไม่น้อยต้องอยู่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิด ในระดับที่ผู้ตอบเรียกว่า "ค่อนข้างเข้มงวด" เมื่อตนยังเป็นวัยรุ่นอยู่ และระดับความเข้มงวดนั้นผ่อนคลายลงในปัจจุบัน เมื่อผู้ตอบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว

ในตาราง 4.2 เสนอข้อมูลเกี่ยวกับเพื่อนหญิงสนิทที่สุดของผู้ตอบ เพื่อจะพิจารณาว่า การดำเนินชีวิตของเพื่อน โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านการสมรสจะมีอิทธิพลต่อผู้ตอบบ้างหรือไม่สำหรับพฤติกรรมอย่างเดียวกัน (peer group influence) พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่ มีเพื่อนสนิทในกลุ่มอายุเดียวกัน หรือกลุ่มอายุใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ผู้ตอบที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 92.7 มีเพื่อนสนิทที่สุดอยู่ในกลุ่มอายุ 20-25 ปี และ 26-30 ปี ผู้ตอบที่มีอายุ 30-39 ปี มีเพื่อนสนิทอยู่ในกลุ่มอายุ 26-30 ปี และ 31-35 ปี ประมาณร้อยละ 80 และผู้ตอบที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ 94.4 มีเพื่อนสนิทในกลุ่มอายุ 36 ปีขึ้นไป จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า การคบเพื่อนต่างวัยของผู้หญิงไทยนั้นยังมีน้อยมาก ดังนั้นจึงคาดได้ว่าอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นน่าจะอยู่ในระดับสูงด้วย

จากผู้ตอบที่เป็นโสด จำนวน 500 กว่ารายในการศึกษาครั้งนี้ มีผู้ตอบจำนวน 303 ราย (หรือประมาณร้อยละเกือบ 60) รายงานว่า เพื่อนสนิทยังไม่ได้แต่งงาน และผู้ตอบจำนวนอีก 99 ราย ไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอายุแรกสมรสของเพื่อนสนิท สำหรับอายุแรกสมรสของเพื่อนสนิทของผู้ตอบได้แสดงไว้ในตาราง 4.2 แล้วเช่นกัน พบว่า ส่วนใหญ่ของเพื่อนสนิท (โดยเฉพาะของกลุ่มผู้ตอบที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป) จะแต่งงานในช่วงอายุ 26-30 ปี ซึ่งนับว่าเป็นอายุแต่งงานที่ค่อนข้างสูงทีเดียว และเป็นที่น่าสนใจเท่ากับในกลุ่มผู้ตอบวัย 30 ปีขึ้นไปมีจำนวนไม่น้อย (ร้อยละ 14.4 ของกลุ่มอายุ 30-39 ปี และร้อยละ 17 ของกลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไป) มี

เพื่อนสนิทแต่งงานเมื่ออายุ 30 ปีขึ้นไป เป็นที่คาดหมายได้ว่าพฤติกรรมการสมรสซ้ำของเพื่อนสนิท อาจจะมีผลกระทบไม่มากนักน้อยต่อการครองตนเป็นโสดของผู้ตอบด้วย

เงื่อนไขอีกประการหนึ่งที่ Salaff (1976) พบว่า เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ผู้หญิงยุคใหม่ของช่องกงแต่งงานช้าลงก็คือ ความคาดหวังของพ่อแม่ที่จะให้บุตรสาวโดยเฉพาะบุตรคนเล็กได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงกว่าที่เคยเป็นมา ซึ่งความคาดหวังเหล่านี้ได้กลายมาเป็นภาระของพี่สาวคนโตกว่าต้องรับผิดชอบ ส่งเสียน้องคนเล็ก ดังเช่นสตรีรายหนึ่งกล่าวว่า เธอต้องเลื่อนการแต่งงานออกไปเพราะรับปากกับมารดาว่า จะช่วยเหลือครอบครัวและน้องๆ หลังจากที่เธอจบการศึกษาแล้ว

อีกรายหนึ่ง บอกว่า เพราะพี่สาวคนโตของเธอเพิ่งแต่งงาน และเธอเป็นลูกคนที่สอง แม้ว่าเธอจะหมั้นหมายมาแล้วนานเป็นเวลา 5 ปี ทั้งนี้เพราะเธอยังต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว ซึ่งมีรายได้ไม่พอเพียงแม้จะได้ส่วนหนึ่งจากบุตรสาวคนโตที่แต่งงานมาจนเจือแล้วก็ตาม

ผลการศึกษาจากโครงการนี้พบว่า ผู้ตอบอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวนถึงร้อยละ 31.2 รายงานว่ารายได้ของคนเมื่อ 5 ปีที่แล้ว มีความสำคัญมากในการช่วยเหลือเงิน เจือพ่อแม่หรือพี่น้องของตน เมื่อเทียบกับความสำคัญของรายได้ปัจจุบัน ซึ่งมีเพียงร้อยละ 20.2 ของผู้ตอบกลุ่มอายุเดียวกันที่ยังต้องรับผิดชอบครอบครัวของตน อัตราส่วนร้อยละลดลงนี้อาจจะเป็นเพราะภาระรับผิดชอบที่ผู้ตอบกลุ่มนี้มีต่อครอบครัวลดน้อยลงในปัจจุบันอันเนื่องจากการเสียชีวิตของพ่อแม่ หรือน้องๆจบการศึกษาหรือมีงานทำไปแล้ว กลุ่มผู้ตอบจำนวนมากรองลงมา คือ กลุ่มที่บอกว่า เมื่อ 5 ปีที่แล้วคนไม่ต้องรับภาระในครอบครัว ส่วนกลุ่มผู้ตอบอายุ 30-40 ปีขึ้นไป จำนวนร้อยละค่อนข้างสูง รายงานว่า รายได้ของคนเมื่อ 5 ปีที่แล้วมีความสำคัญพอควรต่อการเงิน เจือพ่อแม่หรือพี่น้อง และเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ปัจจุบัน ปรากฏว่า ผู้ตอบในจำนวนร้อยละมากขึ้น (โดยเฉพาะในกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี มีจำนวนถึงครึ่ง) รายงานว่า รายได้ปัจจุบันของคนมีความสำคัญพอควรสำหรับพ่อแม่และพี่น้อง ที่เหลือนอกนั้นประมาณร้อยละเกือบ 40 และกว่า 40 ของทุกกลุ่มอายุ ตอบว่ารายได้ปัจจุบันของคนไม่จำเป็นต้องนำไปช่วยเหลือเงิน เจือครอบครัวอีกต่อไป จากการประเมินผลข้อมูลในตารางนี้อาจกล่าวได้ว่า ภาระทางการเงินอาจมิใช่ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ตอบต้องเลื่อนการแต่งงาน หรืออยู่เป็นโสดจนถึงปัจจุบัน (ตาราง 4.3)

เพื่อช่วยให้เข้าใจดียิ่งขึ้น เกี่ยวกับปัจจัยที่คาดว่าจะมีส่วนทำให้ผู้ตอบกลุ่มนี้ยังคงครองโสดในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้ถามถึง "การมีคนรัก" ของผู้ตอบ ข้อมูลในตาราง 4.4 แสดงให้เห็นว่า ประมาณร้อยละ 50 ของผู้ตอบที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี รายงานว่า ขณะนี้ตนมีคนรัก และอัตราส่วนร้อยละของผู้ตอบที่รายงานเช่นเดียวกันนี้ ลดลงตามลำดับในกลุ่มผู้ตอบซึ่งมีอายุสูงขึ้น (คือเหลือเพียงร้อยละ 32.2) ในทางกลับกัน ปรากฏว่ามีร้อยละสูงสุด (47.8) ในกลุ่มผู้ตอบที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป และส่วนร้อยละลดลงไปเหลือ 31.9 ในกลุ่มผู้ตอบอายุต่ำกว่า 30 ปี ที่รายงานว่า เคยมีคนรัก นอกจากนี้พบว่า มีอัตราร้อยละค่อนข้างสูงในกลุ่มของผู้ตอบอายุ 30-39 ปี (ร้อยละ 23.9) ที่ตอบว่าตนยังไม่เคยมีคนรักเลย รองลงมาที่ตอบเช่นเดียวกัน คือ กลุ่มผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไป (ตาราง 4.4)

คำถามต่อไปที่นำมาถาม คือ ผู้ตอบมีแผนการจะแต่งงานในระยะ 5 ปีข้างหน้าหรือไม่นั้น อัตราร้อยละกว่า 80 ของผู้ตอบอายุ 30-39 ปี และเกือบร้อยละ 95 ของผู้ตอบกลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไป ตอบว่า ไม่มีแผนการแต่งงานในระยะเวลาดังกล่าว เป็นที่น่าสนใจว่า แม้ในกลุ่มผู้ตอบอายุต่ำกว่า 30 ปี ก็มีจำนวนมากถึงร้อยละกว่า 65 ที่ตอบว่ายังไม่มีการแต่งงาน หากจะถือเอาค่าคอมดังกล่าวเป็นเครื่องแสดงแนวโน้มอายุแต่งงานของสตรีไทยในอนาคต ก็อาจกล่าวได้ว่า อายุแต่งงานของสตรีในเขตเมืองมีแนวโน้มสูงขึ้นได้อีกในอนาคต (ตาราง 4.5)

ข้อมูลในตารางเดียวกันนี้ ได้เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนปีที่ผู้ตอบจำนวน 114 ราย จาก 500 กว่าราย กะแผนการว่าจะมีการแต่งงานเกิดขึ้นพบว่า ประมาณร้อยละ 47.4 ของผู้ตอบอายุ 30-39 ปี ตอบว่า ตนมีแผนการจะแต่งงานแต่ยังไม่ได้กำหนดเวลาที่แน่นอนลงไป และร้อยละเกือบ 30 ของผู้ตอบวัยต่ำกว่า 30 ปี ตอบเช่นเดียวกันคือ ไม่ได้กำหนดเวลาแน่นอน ส่วนผู้ตอบอีกประมาณร้อยละ 50 ของทั้งหมดที่เหลือ คาดว่า ตนจะแต่งงานภายในระยะเวลาอีก 1-2 ปีข้างหน้า

สำหรับผู้ตอบที่ตอบว่า ยังไม่มีแผนการจะแต่งงานในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า นั้น ได้ถูกขอให้ตอบคำถามเกี่ยวกับเหตุผลที่มีส่วนในการตัดสินใจเลื่อนการแต่งงาน หรือตัดสินใจไม่แต่งงานเลย โดยผู้วิจัยได้จัดเตรียมเหตุผลไว้ 8 ประการ

ด้วยกัน ให้ผู้ตอบตอบทุกข้อว่าใช่หรือไม่ใช่เหตุผลดังกล่าว ที่ทำให้คนยัง เป็น โสค อยู่ ในปัจจุบัน เหตุผลต่าง ๆ มีดังนี้ คือ

ยังไม่อยากแต่งงานด้วยเหตุผลที่ว่า

1. ไม่มีโอกาส พบปะคนที่อยู่ในข่ายของความสนใจ
2. มีโอกาส พบปะเพศตรงข้าม แต่ก็ยังไม่พบคนที่ถูกใจ
3. ยังมีภาระที่ต้องดูแลพ่อแม่/หรือยังต้องส่งเสียพี่น้อง
4. ยังไม่มีบ้าน และที่ดินเป็นหลักฐาน
5. ห่วงใจที่จะอยู่เป็นอิสระ ตัวคนเดียว
6. ต้องการหาความก้าวหน้าในอาชีพการงานมากกว่าการใช้ชีวิตคู่
7. เคยมีประสบการณ์ไม่ดี/ผิดหวังกับคนรักเก่า
8. ไม่ต้องการมีภาระจากการมีครอบครัว หรือการดูแลบุตร

เมื่อดูคำตอบโดยส่วนรวมในตาราง 4.6 แล้ว พบว่าเหตุผลเด่นชัดที่สุดจากผู้ตอบส่วนใหญ่ คือ "มีโอกาสมพบปะเพศตรงข้าม แต่ก็ยังไม่พบคนที่ถูกใจ" เพราะมีจำนวนถึงร้อยละ 74.9 ที่ยอมรับเหตุผลดังกล่าว รองลงมาจำนวนประมาณ ร้อยละ 72.4 ระบุเหตุผลว่า "ห่วงใจที่จะอยู่เป็นอิสระ ตัวคนเดียว" ซึ่งผู้ตอบระบุเหตุผลนี้มีสูงมากถึงร้อยละเกือบ 90 ในกลุ่มผู้ตอบอายุ 40 ปีขึ้นไป เหตุผลที่มีผู้ระบุ มากรองลงมาเป็นอันดับ 3 คือ "ต้องการหาความก้าวหน้าในอาชีพการงานมากกว่า การใช้ชีวิตคู่" ซึ่งพบมากในกลุ่มผู้ตอบอายุต่ำกว่า 30 ปี ซึ่งเป็นธรรมดาเพราะเป็นวัยที่เริ่มต้นชีวิตการทำงานได้ไม่นานนัก ย่อมคาดหวังที่จะมีความก้าวหน้าในการงาน ส่วนกลุ่มผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไป ระบุเหตุผลสำคัญประการหนึ่ง คือ ไม่ต้องการมีภาระจากการมีครอบครัว หรือภาระจากการดูแลบุตร จึงไม่ต้องการที่จะแต่งงาน และจากการประเมินผลข้อมูลในตารางเดียวกัน ทำให้เห็นชัดว่า การที่ผู้ตอบยังครองตนเป็นโสดนั้น มีใช่เพราะขาดโอกาสพบปะเพื่อนต่างเพศ หรือเพราะตนเองยังไม่มีบ้าน/ที่ดินเป็นหลักฐาน และไม่ใช่ว่าเพราะเคยผิดหวังจากคนรักเก่าจนทำให้เกิดความขยาดไม่อยากแต่งงาน รวมทั้งผู้ตอบเองก็ไม่คิดว่าเพราะตนยังมีภาระที่ต้อง

ดูแลพ่อแม่ หรือต้องส่งเสียที่น้องจนเป็นอุปสรรคสำคัญในการแต่งงาน (เหตุผลส่วนนี้ได้อภิปรายและแสดงข้อมูลรายละเอียดไว้ในตารางที่ 4.3)

ข้อมูลทั้งหมดที่แสดงไว้ในตารางนี้ ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีส่วนอย่างสำคัญต่อการตัดสินใจเลื่อนการแต่งงาน หรือตัดสินใจที่จะอยู่เป็นโสดของผู้ตอบคำถามครั้งนี้ ก็คือ ความต้องการความก้าวหน้าในงานอาชีพ ความต้องการอยู่เป็นอิสระ ความไม่ต้องการจะรับผิดชอบภาระที่เกิดจากการแต่งงานและการมีครอบครัว ซึ่งคำตอบเหล่านี้ก็ได้ปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งจากคำถามที่คล้ายๆ กัน ซึ่งได้นำเสนอแล้วในบทก่อนๆ และปัจจัยเหล่านี้เองที่ได้แยกให้เห็นความแตกต่างของหญิงยุคเก่าและหญิงยุคใหม่ในแง่ของทัศนคติและพฤติกรรมทางเลือก การสมรส และการตั้งครัวเรือน

✓ ผู้ตอบถูกถามต่อไปอีกถึงความกังวลรวมทั้งความห่วงใยของพ่อแม่ และของตัวผู้ตอบเองที่มีต่อการครองตนเป็นโสดจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะในสังคมที่ประชากรส่วนใหญ่ถือค่านิยมว่า จะต้องทำการสมรสนั้น อาจจะมีแรงกดดัน เช่นจากการวิพากษ์วิจารณ์ และจากการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ส่งผลกระทบให้ผู้ที่อยู่เป็นโสดเกิดความกังวลใจ และเกิดความไม่สบายใจว่าเพราะตนไม่เป็นที่ต้องการ หรือไม่เป็นที่ปรารถนาของเพศตรงข้าม หรือชั้นรุนแรงที่สุด ก็คือ ข้อกล่าวหาว่าอาจเป็นเพราะความผิดปกติทางร่างกาย หรือจิตใจ จนทำให้ต้องอยู่เป็นโสด

จากคำถามที่ว่า "ปัจจุบันพ่อแม่ของท่านหรือคนใกล้ชิดภายในครอบครัวเป็นห่วงหรือไม่ ที่ท่านยังไม่แต่งงาน" ปรากฏว่ามีผู้ตอบวัย 30-39 ปี ในจำนวนร้อยละเกือบ 60 รายงานว่า "คิดว่าพ่อแม่ห่วงแต่คงไม่มาก" และผู้ตอบในสัดส่วนร้อยละรองลงไป คือกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี ประมาณร้อยละ 49.3 ตอบว่า พ่อแม่ห่วงแต่คงไม่มาก ร้อยละ 42.9 ของผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไป ตอบว่า "พ่อแม่ไม่ห่วงเลย" ทั้งนี้อาจเห็นว่า เวลาล่วงเลยเกินวัยที่ตนจะแต่งงาน (ตามค่านิยมในสังคมไทยโดยทั่วไป) พ่อแม่จึงไม่มีความกังวลในภาวะดังกล่าวอีกต่อไป สำหรับกลุ่มที่บอกว่า "พ่อแม่เป็นห่วงมาก" พบมากในกลุ่มผู้ตอบในวัยที่นับว่า ยังมีโอกาสที่จะแต่งงานได้ กล่าวคือ ผู้ตอบวัยต่ำกว่า 30 ปี (ร้อยละ 12.6) และผู้ตอบวัย 30-39 ปี (ร้อยละ 12.7) นอกจากนี้มีจำนวนผู้ตอบร้อยละไม่ต่างกันมากในกลุ่มวัยต่ำกว่า 30

ปี (ร้อยละ 13.5) และกลุ่มผู้ตอบวัย 30-39 ปี (ร้อยละ 11.7) ที่บอกว่า "ไม่ทราบว่าจะกังวลหรือไม่ เพราะไม่เคยมีใครพูดให้ฟัง" (ตารางที่ 4.7)

ในตารางเดียวกันนี้ ได้เสนอข้อมูลเกี่ยวกับคำตอบของผู้ตอบเกี่ยวกับความกังวลใจของตนเองเกี่ยวกับสถานภาพความเป็นโรคของตนเองในปัจจุบัน พบว่ากว่าร้อยละ 80 ของผู้ตอบทุกกลุ่มอายุ (สูงสุดในกลุ่มผู้ตอบวัยต่ำกว่า 30 ปี คือร้อยละ 86) ตอบว่า "ไม่กังวลเลยกับการอยู่เป็นโรคของคนในปัจจุบัน" ความแตกต่างมีค่อนข้างมากในกลุ่มผู้ที่ตอบว่า "กังวลค่อนข้างมาก" กล่าวคือ ในขณะที่ผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไปเพียงร้อยละ 2.2 แสดงความกังวลมากต่อสถานภาพโรคของตน พบว่ามีผู้ตอบวัย 30-39 ปี ถึงร้อยละ 9.3 ที่บอกว่ากังวลมาก ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุผลที่เคยกล่าวไว้ตอนต้นว่า ในขณะที่ผู้ตอบสูงวัยกว่าคิดว่าวัยของตนเองจะว่างลงแล้ว ผู้ตอบกลุ่มที่อ่อนวัยกว่าเล็กน้อย (คือ 30-39 ปี) ยังอาจมีความสับสนด้วยภาวะที่ว่า วัยของตนเองจะว่างลงเลยเกินวัยแต่งงานของหญิงสาวทั่วไปในสังคม แต่อาจมีความคาดหวังว่า ตนยังมีโอกาสที่จะแต่งงานได้จึงทำให้ผู้ตอบกลุ่มนี้แสดงความกังวลในอัตราส่วนร้อยละค่อนข้างสูงกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ ทำให้คำตอบเดียวกันกลุ่มสุดท้ายที่ตอบว่า "ไม่สนใจที่จะแต่งงาน" นั้น พบว่ามีจำนวนมากที่สุดในกลุ่มผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไป คือร้อยละ 14 ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 6.3 ในกลุ่มผู้ตอบวัยต่ำกว่า 30 ปี ความแตกต่างของอัตราส่วนร้อยละที่ปรากฏสำหรับคำตอบส่วนนี้ชี้ให้เห็นได้อย่างดีถึงความรู้สึกถึง "โอกาส" ที่จะได้แต่งงานของคนต่างวัยสองกลุ่มนี้

ข้อมูลที่ปรากฏในตาราง 4.6 นั้น พบว่าโดยทั่วไปแล้ว ผู้ตอบได้ระบุสาเหตุสำคัญที่ทำให้ตนยังคงสถานภาพโรคจนกระทั่งปัจจุบัน เพราะความต้องการเป็นอิสระ และความต้องการมีความก้าวหน้าในเรื่องการงานมากกว่าด้วยเหตุผลอย่างอื่นที่ผู้วิจัยได้เสนอไปให้เลือก เพื่อให้จะได้ข้อมูลเพิ่มเติมมายืนยันประกอบข้อมูลชุดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สร้างคำถามอีกชุดหนึ่ง เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ตอบว่าให้ความสำคัญต่อการสมรสเมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานมากน้อยต่างกันเพียงใด

จากข้อมูลซึ่งแสดงให้เห็นในตาราง 4.8 ด้วยคำถามที่ว่า "ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการแต่งงาน และการสร้างฐานะครอบครัว" ผู้ตอบส่วนใหญ่ของทุกกลุ่มอายุ (คือร้อยละ 66 ในกลุ่มผู้ตอบวัยต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ

54.7 และร้อยละ 54.9 ในกลุ่มผู้ตอบวัย 30-39 ปี และผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไป ตามลำดับ) ระบุว่า จะใช้เวลาออกไปจนกว่าทุกอย่างจะพร้อม รองลงไป คือ กลุ่มผู้ตอบที่ระบุว่า จะทำงานก่อน 1-3 ปีแล้วจึงค่อยแต่งงาน มีผู้ตอบจำนวนเพียงไม่ถึงร้อยละ 1 ที่ระบุว่า "แต่งงานก่อน เรื่องอื่นค่อยคิด" สำหรับกลุ่มซึ่งระบุเหตุผลอื่นนอกเหนือจากที่ให้ไว้ ก็มีจำนวนไม่น้อย เหตุผลเหล่านั้นก็มี เช่น "ดูว่าทำงานที่มั่นคงหรือไม่ เพราะต้องรับผิดชอบอีกมาก" "ไม่มีความเห็น เพราะไม่คิดแต่งงาน" "ไม่จำเป็นต้องรีบร้อน ... เป็นโสดทำงานได้เต็มที่ การแต่งงานน่าจะเป็นเรื่องของภาระหน้าที่ที่เพิ่มขึ้น ประสบความสำเร็จยาก" "เมื่อพร้อมทั้งสองฝ่าย"

จากตารางเดียวกันนี้สำหรับคำถามที่ว่า "หากให้เลือก อย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน กับการมีครอบครัว ท่านจะเลือกอย่างไร พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่ทุกกลุ่มอายุ ระบุว่า การงานสำคัญกว่าการมีครอบครัว และเป็นไปตามความคาดหมาย คือ มีส่วนร้อยสูงสุดในกลุ่มผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 57) ที่ถือว่าการงานสำคัญกว่า ทั้งนี้อาจเป็นด้วยวัยที่พ้นช่วงการแต่งงานแล้ว จึงได้คิดถึงหน้าที่การงานเป็นหลัก อย่างไรก็ตามอัตราส่วนร้อยที่ตอบอย่างเดียวกันในกลุ่มอายุที่อ่อนวัยกว่า ก็มีได้แตกต่างกันมากทีเดียว ที่ระบุว่า การงานสำคัญกว่าครอบครัว ที่น่าสนใจคือ กลุ่มผู้ตอบทุกกลุ่มอายุจำนวนไม่น้อยกว่ากลุ่มที่ให้คำตอบแรกเท่าใดนัก ตอบว่า ตัดสินใจไม่ได้ว่า จะเลือกเอาระหว่างความก้าวหน้าในหน้าที่การงานหรือการมีครอบครัว โดยเฉพาะในกลุ่มของผู้ตอบวัย 30-39 ปี มีถึงร้อยละ 37.1 ซึ่งสูงสุดที่แสดงความไม่แน่ใจในเรื่องดังกล่าว และที่น่าสนใจมากคือ ทุกกลุ่มอายุซึ่งตอบว่า ครอบครัวสำคัญกว่าความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีสัดส่วนเท่ากัน คือร้อยละ 20

ผลที่ปรากฏในตาราง 4.8 นี้ โดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่า สนับสนุนข้อสรุปของตาราง 4.6 ซึ่งผู้ตอบระบุเหตุผลสำคัญคือ ความต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและความต้องการมีอิสระ ทำให้ตนครองโสดจนปัจจุบัน เพราะข้อมูลในตารางนี้เช่นกัน ที่ผู้ตอบให้น้ำหนักความสำคัญแก่หน้าที่การงาน มากกว่าการมีครอบครัว

คำถามลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ ได้มีมาครั้งหนึ่งในการรวบรวมข้อมูลจาก นักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่าง (อุทิศ เขาวลิต 2521) เกี่ยวกับการสร้างฐานะของ คู่สมรสก่อนการแต่งงาน โดยพิจารณาถึงระยะเวลาการทำงานว่าควรจะทำงานแล้ว ก็ไปตั้งแต่งงาน และการเก็บรวบรวมเงินทองสร้างฐานะก่อนการแต่งงาน ซึ่งคำตอบ ที่ได้จากนักศึกษาส่วนใหญ่ ทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความเห็นท่านเองเดียวกัน คือ ควรยึดระยะเวลาการทำงานออกไปจนกว่าคิดว่าพร้อม รวมทั้งได้แสดงให้เห็น ว่ามีความจำเป็นต้องคิดถึงการสร้างฐานะก่อนที่จะแต่งงาน ทั้งนี้เพราะอาจจะ พิจารณาเห็นว่า ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจอาจทำให้คู่สมรสเกิดความแตกแยก อันจะมีผล ให้ชีวิตครอบครัวไม่มีความสุข จึงควรหาทางป้องกันไว้โดยการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่ ชีวิตสมรส

คำถามต่อไปในส่วนนี้ก็คือ ให้ผู้ตอบเลือกระหว่างการทำงานและการ ปฏิบัติตนเป็นแม่บ้านภายหลังการแต่งงาน (ตาราง 4.9) ปรากฏว่า ผู้ตอบทุกกลุ่ม อายุเกือบทั้งหมดระบุว่า "หากตัดสินใจแต่งงาน คิดว่าหลังแต่งงานก็ยังคงทำงาน นอกบ้านเช่นเดิม" โดยที่อัตราร้อยละของผู้ตอบชุดนี้สูงสุดในกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี (ร้อยละ 98.1) และต่ำสุดในกลุ่มผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 93.5) กลุ่มผู้ ตอบที่มีส่วนร้อยละลดลงมา (ซึ่งมีเพียงร้อยละไม่ถึง 2) ตอบว่า จะลาออกจากงาน เพื่อทำหน้าที่แม่บ้านและดูแลลูก ที่น่าสังเกตคือ มีผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไป ร้อยละ 4.3 ตอบว่า จะเลี้ยงดูลูกจนโต แล้วค่อยหางานทำใหม่ ทั้งที่กลุ่มอื่นเกือบจะไม่มีผู้ใดเห็น ด้วยกับทางเลือกดังกล่าว รวมทั้งตลาดแรงงานในสังคมไทยไม่ได้เปิดกว้างนัก สำหรับอาชีพที่ต้องใช้ฝีมือและวิชาชีพในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับสตรีที่สูงอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ที่จะกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานหลังจากที่ได้ ออกไปปฏิบัติงานอย่างอื่นในเวลาค่อนข้างนาน

เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาจากโครงการนี้ กับผลที่ได้จากการศึกษา ของ อุทิศ เขาวลิต (2521) ในเรื่องเดียวกันนี้ พบว่านักศึกษาหญิงและชายของ โรงเรียนสารพัดช่างมีความคิดเห็นต่างกัน คือนักศึกษาชายส่วนใหญ่ (ร้อยละ 42.5) มีความเห็นว่า ผู้หญิงควรอยู่กับบ้านเมื่อแต่งงานแล้ว แต่นักศึกษาหญิงส่วนใหญ่มีความ เห็นว่า ผู้หญิงยังควรออกทำงานนอกบ้าน แม้แต่งงานแล้วก็ตาม ความแตกต่างใน

ความคิดเห็นนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจเป็นเพราะผู้ชายส่วนใหญ่คิดว่าตนมีความสามารถพอที่จะหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวได้ การที่จะให้ผู้หญิงออกหางานจึงเป็นการทำให้รู้สึกว่าคุณเองต้องมีความสามารถในการเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี และอีกประการหนึ่ง อาจต้องการให้ภรรยาทำหน้าที่แม่บ้านเพียงอย่างเดียว ในขณะที่ผู้หญิงคิดว่า ตนควรมีส่วนช่วยในครอบครัวบ้าง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

สำหรับคำถามสุดท้ายในบทนี้ คือความคิดเห็นของผู้ตอบที่มีต่อเรื่องการจัดครอบครัวภายหลังการสมรส ซึ่งการศึกษาในเรื่องนี้ได้เคยทำมาก่อนแล้วในปี พ.ศ. 2521 (อุทิศ เขาวลิต) และ ปี ค.ศ. 1979 (Limanonda) โดยได้พบว่าปกติแล้วการจัดครัวเรือนภายหลังการสมรสนั้น มักจะปล่อยให้เป็นเรื่องของคู่สมรสที่จะจัดการกันเอง เพราะถือว่าผู้แต่งงานแล้วก็เท่ากับหันอกพ่อแม่และแยกครอบครัวไปพักกินตามลำพังของตนเองระหว่างชีวิต จึงต้องมีเรือนเป็นสัดส่วนของตนเอง (เสฐียรโกเศศ 2507 อ้างในอุทิศ เขาวลิต 2521) นอกจากนี้เนื่องจากครอบครัวไทยโดยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ที่อุบัติขึ้นเมื่อมีการแต่งงานเกิดขึ้นหรือเมื่อคู่สมรสใหม่มีลูกคนแรกจึงแยกตัวจากครอบครัวใหญ่ออกไปเป็นอิสระของตนเอง รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ไม่เอื้ออำนวยให้มีการรวมตัวกันเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ดังเช่นในสมัยก่อน ทำให้คู่สมรสมักต้องแยกตัวออกมาตั้งครัวเรือนของตนเองต่างหาก (Limanonda, 1979)

ผู้ตอบกว่าร้อยละ 50 ในโครงการวิจัยนี้ถือว่าเมื่อแต่งงานแล้วคู่สมรสควรแยกออกไปอยู่ต่างหาก และมีมากที่สุด คือร้อยละ 63.2 ของผู้ตอบวัยต่ำกว่า 30 ที่ต้องการมีอิสระภายหลังแต่งงานแล้ว อย่างไรก็ตามมีผู้ตอบในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ประมาณร้อยละกว่า 50) ของกลุ่มอายุ 30-39 ปี และ 40 ปีขึ้นไปที่ตอบว่า ขอให้แล้วแต่เหตุการณ์ว่าจะแยกอยู่เป็นอิสระ หรือควรจะอยู่กับพ่อแม่จนกว่าจะตั้งตัวได้ และพบว่ากลุ่มที่ตอบว่า ต้องการจะอยู่กับพ่อแม่ภายหลังการแต่งงานมีน้อยมากในทุกกลุ่มอายุ คือโดยเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 2 แสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงในเรื่องความต้องการอิสระของคู่สมรสภายหลังการแต่งงาน

ตารางที่ 4.1 ร้อยละของผู้ตอบ (ที่ยังเป็นโลด) จำแนกตามอายุปัจจุบันและระดับความเข้มงวดของพ่อแม่ในการเลือกคบเพื่อน

ความเข้มงวดของพ่อแม่ ในการเลือกคบเพื่อน	อายุปัจจุบัน			
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป	รวม
<u>เมื่อผู้ตอบเป็นวัยรุ่น</u>				
เข้มงวดมาก	13.4	16.3	10.8	14.1(73)
ค่อนข้างเข้มงวด	39.2	36.7	41.9	38.7(200)
คบใครก็ได้ตามใจ	42.6	40.9	41.9	41.8(216)
ไม่ได้เอาค้ำกับพ่อแม่	4.8	6.0	5.4	5.4(28)
รวม	100.0(209)	100.0(215)	100.0(93)	100.0(517)
<u>ในปัจจุบัน</u>				
เข้มงวดมาก	2.4	2.3	2.2	2.3(12)
ค่อนข้างเข้มงวด	15.4	11.2	7.6	12.3(63)
คบใครก็ได้ตามใจ	76.0	75.7	77.2	76.1(391)
ไม่ได้เอาค้ำกับพ่อแม่	6.3	10.7	13.0	9.3(48)
รวม	100.0(208)	100.0(214)	100.0(92)	100.0(514)

ตารางที่ 4.2 ร้อยละของผู้ตอบ (ที่ยังเป็นโสด) จำแนกตามอายุปัจจุบัน อายุของเกณดินท์ และ อายุแรกสมรสของ เกณดินท์

หมวดเกี่ยวกับ เกณดินท์ที่ผู้ตอบ	อายุปัจจุบันของผู้ตอบ			รวม
	ต่ำกว่า 30 ปี	30 - 39 ปี	40 ปีขึ้นไป	
อายุปัจจุบัน				
20-25 ปี	37.6	.9	-	15.6(79)
26-30 ปี	55.1	35.4	-	37.1(188)
31-35 ปี	5.9	45.3	5.6	22.3(113)
36 ปีขึ้นไป	1.5	18.4	94.4	25.0(127)
รวม	100.0(205)	100.0(212)	100.0(90)	100.0(507)
อายุแรกสมรส*				
ต่ำกว่า 20 ปี	1.9	3.1	3.8	3.0(6)
20-25 ปี	45.3	23.7	20.8	28.6(58)
26-30 ปี	49.1	58.8	58.5	56.2(114)
31 ปีขึ้นไป	3.8	14.4	17.0	12.3(25)
รวม	100.0(53)	100.0(97)	100.0(53)	100.0(203)

* มีผู้ตอบอีกจำนวน 303 รายที่เกณดินท์ยังไม่ได้แต่งงาน และอีก 99 ราย ที่ไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอายุแรกสมรสของ เกณดินท์

ตารางที่ 4.3 ร้อยละของผู้ตอบ (ที่ยังเป็นโลด) จำแนกตามอายุปัจจุบัน และระดับของความสำคัญ
ของรายได้ปัจจุบัน และเมื่อ 5 ปีที่แล้วในการเงินเลือก ท่อแม่ หรือท่อนอง

ระดับความสำคัญของรายได้ ต่อการเงินเลือกครอบครัว ของท่อแม่/ท่อนอง	อายุปัจจุบัน			รวม
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป	
รายได้เมื่อ 5 ปีที่แล้ว				
สำคัญมาก	6.4	15.3	31.2	14.7
สำคัญพอสมควร	16.7	35.8	32.3	27.6
ไม่จำเป็นต้องช่วย	22.7	45.1	36.6	34.6
ยังไม่มีรายได้	54.2	3.7	-	23.1
รวม	100.0(203)	100.0(215)	100.0(93)	100.0(511)
รายได้ปัจจุบัน				
สำคัญมาก	11.0	16.5	20.2	15.0
สำคัญพอสมควร	50.2	40.8	41.5	44.7
ไม่จำเป็นต้องช่วย	38.8	42.7	38.3	40.3
รวม	100.0(209)	100.0(218)	100.0(94)	100.0(521)

ตารางที่ 4.4 ร้อยละของผู้ตอบ (ที่ยังเป็นโสด) ที่ตอบคำถามเกี่ยวกับการมีคนรัก จำแนกตามอายุ ปัจจุบัน

ตัวทวนมี/เคยมี คนรักหรือไม่	อายุปัจจุบันของผู้ตอบ			รวม
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป	
มี	50.7	36.6	32.2	41.6(212)
เคยมี	31.9	39.4	47.8	37.8(193)
ไม่เคยมี	17.4	23.9	20.0	20.6(105)
รวม	100.0(207)	100.0(213)	100.0(90)	100.0(510)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.5 ร้อยละของผู้ตอบ จำแนกตามอายุปีละชั้น และแผนการที่จะแต่งงาน ในระยะ 5 ปีข้างหน้า

แผนการแต่งงาน ในระยะ 5 ปี ข้างหน้า	อายุปีละชั้นของผู้ตอบ			รวม
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป	
<u>มีแผนการหรือไม่</u>				
ยังไม่มี	65.9	82.2	94.5	77.7(398)
มีแผนการ	34.1	17.8	5.5	22.3(114)
รวม	100.0(208)	100.0(213)	100.0(91)	100.0(512)
<u>ระยะเวลาที่คาดว่าจะแต่งงาน</u>				
1 ปี	29.6	23.7	20.0	27.2(31)
2 ปี	26.8	21.1	-	23.7(27)
3 ปี	7.0	7.9	20.0	7.9(9)
4 ปี	1.4	-	-	.9(1)
5 ปี	5.6	-	40.0	5.3(6)
ยังไม่กำหนดเวลาแน่นอน	29.6	47.4	20.0	35.1(40)
รวม	100.0(71)	100.0(38)	100.0(5)	100.0(114)

ตารางที่ 4.6 ร้อยละของผู้ตอบ จำนวนตามอายุ และเหตุผลที่ล้มเหลวในการตัดสินใจที่ยังไม่แต่งงาน หรือไม่มีแผนการที่จะแต่งงาน

เหตุผลที่ทำให้ตัดสินใจยัง ไม่แต่งงาน	อายุปัจจุบัน			
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป	รวม
<u>ไม่มีโอกาสพบคนที่อยู่ในข่ายสนใจ</u>				
ใช่	47.1	44.3	33.3	43.0(168)
ไม่ใช่	52.9	55.7	66.7	57.0(223)
<u>มีโอกาสแต่ยังไม่พบคนถูกใจ</u>				
ใช่	75.0	73.1	78.8	74.9(293)
ไม่ใช่	25.0	26.9	21.3	25.1(98)
<u>ยังมีการระมัดระวังแต่พ่อแม่/พี่น้อง</u>				
ใช่	22.1	17.9	20.7	19.9(78)
ไม่ใช่	77.9	82.1	79.3	80.1(313)
<u>ยังไม่มีบ้าน/ที่ดินเป็นหลักประกัน</u>				
ใช่	43.1	29.9	12.5	30.9(121)
ไม่ใช่	56.9	70.1	87.5	69.1(270)
<u>ท้อใจที่จะอยู่ตัวคนเดียว</u>				
ใช่	67.4	69.7	86.6	72.4(284)
ไม่ใช่	32.6	30.3	13.4	27.6(108)
<u>ต้องการความก้าวหน้าในอาชีพ</u>				
ใช่	56.6	43.9	46.3	48.8(190)
ไม่ใช่	43.4	56.1	53.8	51.2(199)
<u>เคยผิดหวังกับคนรักเก่า</u>				
ใช่	25.0	23.0	20.0	23.1(90)
ไม่ใช่	75.0	77.0	80.0	76.9(300)
<u>ไม่ต้องการมีการระงับการมีครอบครัว</u>				
ใช่	40.9	42.9	53.8	44.4(172)
ไม่ใช่	59.1	57.1	46.3	55.6(215)

* รวมจำนวนผู้ตอบทั้งสิ้น 391 รายแยกเป็นอายุต่ำกว่า 30=137, อายุ 30-39=174, 40ปี+=80 ราย

ตารางที่ 4.7 ร้อยละของผู้ที่ตอบ ที่ตอบคำถามเกี่ยวกับความกังวลของครอบครัวและของตนเอง
เกี่ยวกับสถานการณ์การเป็นโสดของผู้ตอบจำนวนตามอายุ

ความกังวลใจเกี่ยวกับ การที่ยังอยู่เป็นโสด	อายุปัจจุบัน			
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป	รวม
<u>พ่อแม่เป็นห่วงหรือไม่</u>				
<u>ที่ทำงานยังไม่แต่งงาน</u>				
ไม่ห่วงเลย	24.6	16.4	42.9	24.5(125)
คิดว่าห่วง แต่ไม่มาก	49.3	59.2	42.9	52.3(267)
เป็นห่วงมาก	12.6	12.7	5.5	11.4(58)
ไม่ทราบเพราะ ไม่มีคนพูด	13.5	11.7	8.8	11.9(61)
รวม	100.0(207)	100.0(213)	100.0(91)	100.0(511)
<u>ตัวท่านเองกังวลใจหรือไม่</u>				
<u>กับการอยู่เป็นโสดถึงปัจจุบัน</u>				
ไม่กังวลเลย	86.0	82.3	83.9	84.1(433)
กังวลค่อนข้างมาก	7.7	9.3	2.2	7.4(38)
ไม่สนใจที่จะแต่งงาน	6.3	8.4	14.0	8.5(44)
รวม	100.0(207)	100.0(215)	100.0(93)	100.0(515)

ตารางที่ 4.8 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามเกี่ยวกับการแต่งงาน และการสร้าง
ฐานะครอบครัวจําแนกตามอายุปัจจุบัน

ความคิดเห็น	อายุปัจจุบัน			รวม
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป	
การแต่งงานและการสร้าง				
ฐานะครอบครัว				
เมื่อเริ่มทำงานก็แต่งงานได้	2.9	4.2	5.5	3.9(20)
ทำงาน 1-3 ปีจึงค่อยแต่งงาน	25.7	27.8	35.2	28.3(144)
แต่งงานก่อนเรื่องอื่นค่อยคิด	.5	.5	-	.4(2)
จนกว่าจะพร้อมจึงแต่งงาน	66.0	54.7	54.9	59.3(302)
อื่น ๆ	4.9	12.7	4.4	8.1(41)
รวม	100.0(206)	100.0(212)	100.0(91)	100.0(509)
ความก้าวหน้าในการทำงาน				
กับการมีครอบครัว				
จะเลือกอย่างไร				
ทำงานแล้วค่อยกว่า	45.9	42.3	57.0	46.4(239)
ครอบครัวสำคัญกว่า	20.6	20.7	20.4	20.6(106)
ตัดสินใจไม่ได้	33.5	37.1	22.6	33.0(170)
รวม	100.0(209)	100.0(213)	100.0(93)	100.0(515)

ตารางที่ 4.9 ร้อยละของผู้ที่ตอบ (ที่ยังเป็นโสด) ที่แสดงความคิดเห็นในเรื่องการทำงานภายหลังการแต่งงานจำแนกตามอายุปัจจุบัน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ	อายุปัจจุบัน			รวม
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป	
การทำงานภายหลังแต่งงาน				
จะยังคงทำงานนอกบ้าน	98.1	96.7	93.5	96.7(500)
ลาออกจากงานเพื่อดูแลลูก	1.9	1.9	2.2	1.9(10)
เลิกลูกโตแล้วค่อยทำงาน	-	1.4	4.3	1.4(7)
รวม	100.0(209)	100.0(215)	100.0(93)	100.0(517)

ตารางที่ 4.10 ร้อยละของผู้ที่ตอบ (ที่ยังเป็นโสด) ที่แสดงความคิดเห็นในเรื่องการตั้งครีวเรือนภายหลังการแต่งงานจำแนกตามอายุปัจจุบัน

การตั้งครีวเรือนภายหลัง	อายุปัจจุบัน			รวม
	ต่ำกว่า 30 ปี	30-39 ปี	40 ปีขึ้นไป	
การแต่งงาน				
คู่สมรส ควรแยกอยู่ต่างหาก	63.2	45.8	43.0	52.3(271)
ควรอยู่กับพ่อแม่จนกว่าจะตั้งตัวได้	1.9	.9	1.1	1.4(7)
แล้วแต่เหตุการณื	32.5	51.9	54.8	44.6(231)
อื่น ๆ	2.4	1.4	1.1	1.7(9)
รวม	100.0(209)	100.0(216)	100.0(93)	100.0(518)

บทที่ 5

ทัศนคติที่มีต่อบทบาทของเพศ และสถานภาพสตรี

มักพบว่าในเกือบทุกสังคม มีค่านิยมและพฤติกรรมที่แสดงนัยให้เห็นถึงความเหนือกว่าของชายเมื่อเปรียบเทียบกับหญิง สังคมให้คุณค่ากับแต่ละเพศต่างกัน รวมทั้งสร้างความไม่ทัดเทียมกันในบทบาท โดยกำหนดหน้าที่รับผิดชอบที่ทำให้รู้สึกว่าการกิจกรรมต่างๆของผู้ชายมีความสำคัญเหนือกว่าของผู้หญิง ค่านิยมทั้งหมดนี้ปรากฏให้เห็นได้ในรูปของอุดมการณ์และค่านิยมของสมาชิกในสังคม รูปแบบของกิจกรรมต่างๆ สัญญลักษณ์ คำพังเพยเหล่านี้ เป็นต้น (ภัสสร ลิมานนท์ ๒๕๒๗)

สำหรับสังคมไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่าพื้นฐานที่ใช้ในการกำหนดบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายมิได้ต่างจากสังคมอื่นเท่าใดนัก แม้จะเป็นที่ยอมรับกันว่าสถานภาพของผู้หญิงไทย อยู่ในระดับค่อนข้างทัดเทียมชายรวมทั้งไม่มีการแบ่งแยกบทบาทของผู้หญิงและชายอย่างเด็ดขาดก็ตาม แต่ยิ่งปรากฏหลักฐานว่า สังคมไทยมีทัศนคติค่านิยม และพฤติกรรมที่ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่กว่า และมีบทบาทที่สำคัญกว่าหญิง (patriarchal sex-role ideology) ที่เป็นเช่นนี้สันนิษฐานว่า อาจได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งมาจากพุทธศาสนาที่ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่กว่า สำคัญกว่า สามารถบวชเป็นพระได้ ขณะที่ผู้หญิงมีบทบาทเป็นเพียงผู้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยการมี

บุตรชายให้บวชพระ และถวายจุดปัจจัยขณะที่พระครองสมณะเพศอยู่¹ นอกจากนี้ อิทธิพลส่วนหนึ่งอาจมาจากวัฒนธรรม และโครงสร้างของครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวไทยส่วนใหญ่มีโครงสร้างแบบครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ซึ่งปกติการแบ่งงานกันทำภายในครอบครัวแบบนี้ระหว่างสามีภรรยา มักเป็นไปอย่างไม่เด็ดขาด แต่เนื่องจากประเพณีการแต่งงานของไทย อาจมีส่วนทำให้การกำหนดบทบาทในครัวเรือนยังคงมีรูปแบบที่ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่ กล่าวคือ โดยมีคตินิยมว่า เมื่อผู้ชายพร้อมที่จะแต่งงาน ย่อมหมายถึงการพร้อมจะเป็นผู้ให้การปกป้องดูแล รวมทั้งการสร้างสวัสดิภาพ และความมั่นคงในทางเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัว ส่วนผู้หญิงเมื่อพร้อมที่จะแต่งงาน ย่อมหมายถึง การพร้อมจะเป็นผู้ดูแลกิจการงานในบ้านเรือน และการเลี้ยงดูลูก ด้วยนัยดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้ชายรับหน้าที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนและผู้หญิงทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูก นอกจากนี้ การที่กำหนดสถานภาพและบทบาทได้ดังนี้ ก็เนื่องจากว่า โดยทั่วไปสามีมักมีอายุมากกว่าภรรยา (โดยเฉลี่ย 3-5 ปี) ซึ่งในสังคมไทย ผู้อ่อนวัยกว่ามักให้ความเคารพนับถือผู้สูงวัยกว่า จึงทำให้ผู้ชายในสังคมไทยยังคงมีสถานภาพที่เหนือกว่าผู้หญิงในอีกหลายด้าน (Yap, 1985)

² อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์เรื่องพระพุทธรูปเจ้าและผู้หญิง (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2528:16) นั้นได้สรุปว่า หากจะกล่าวถึงผู้หญิงในแง่ของ อารมณแล้ว พระพุทธรูปองค์อาจทรงมีความเข้าใจว่า ผู้หญิงบางพวกเป็นคนที่โกรธง่าย ซี้ดจิก และโง่เขลา เมื่อพิจารณาในแง่ของสังคม พระองค์ทรงเห็นว่า ผู้หญิงควรอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของผู้ชาย เพราะโดยลำพังแล้วผู้หญิงอาจตัดสินใจผิดพลาด เพราะมักใช้อารมณ์เข้าตัดสินใจ สำหรับในแง่ระดับจิตนั้น ทรงเห็นว่าผู้หญิงมีความสามารถทัดเทียมผู้ชายในการที่จะบรรลุโลกุตตรธรรม พระพุทธรูปองค์ไม่เคยแสดงให้ปรากฏเลยว่าคุณผู้หญิงมีธรรมชาติอันไม่เหมาะสมไม่ควรแก่การบรรลุอรหัตผล การหลุดพ้นเป็นสิทธิ์เฉพาะของแต่ละคนและไม่มีการจำกัดเพศ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ความสำคัญของบทบาทและสถานภาพสตรีที่มีต่อกระบวนการพัฒนา ได้รับความสนใจมากขึ้นจากนักวางแผนพัฒนาและบุคคลต่างๆ ที่สนใจงานด้านการพัฒนาสตรี โดยมีความเข้าใจว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเปิดโอกาสให้สตรีได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนามากขึ้น รวมทั้งสังคมจะเจริญรุดหน้าไปได้ ก็ต่อเมื่อได้เปิดโอกาสให้ชายและหญิงได้ใช้ความสามารถร่วมกันในกระบวนการพัฒนา การพัฒนาใดๆ ที่ได้พยายามลดช่องว่างระหว่างเพศ ก็เท่ากับว่าสังคมยังส่งเสริมความไม่เท่าเทียมทางเพศอยู่นั่นเอง ความสนใจในเรื่องดังกล่าวนี้ อาจมีจุดเริ่มมาจากการที่องค์การสหประชาชาติประกาศให้ปี พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล และช่วงปี พ.ศ. 2518-2528 เป็นทศวรรษสตรี และได้มีแผนปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงสถานภาพของสตรี และส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทมากขึ้น ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวให้ดีขึ้นกว่าเดิมด้วย

สำหรับประเทศไทย ความสนใจที่จะพัฒนาสตรีได้ปรากฏทั้งในแผนพัฒนาสตรีระยะสั้น (พ.ศ. 2525-2529) และแผนพัฒนาสตรีระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2525-2544) มีการจัดตั้งองค์การที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรีขึ้นหลายแห่ง รวมทั้งมีการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพสตรี เพื่อประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาสตรีให้ตรงเป้าหมายยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะการวิจัยส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้ เกี่ยวกับสตรี มักให้ความสนใจเกี่ยวกับสวัสดิภาพสตรีมากกว่าที่จะศึกษาถึงศักยภาพด้านเศรษฐกิจและสังคมของสตรี รวมทั้งยังขาดข้อมูลและการประเมินผลอย่างมีระบบถึงผลกระทบต่างๆ ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาที่มีต่อสถานภาพ และบทบาทของชายและหญิงด้วย

ผลการวิจัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ให้ผลที่สอดคล้องกันในด้านของประชากรศาสตร์ ที่ยืนยันถึงความสัมพันธ์ในทางลบระหว่างการมีสถานภาพที่ดีขึ้นของสตรีในด้านการศึกษา การทำงาน การมีสิทธิและอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวกับภาวะเจริญพันธุ์ กล่าวคือยิ่งสตรีมีโอกาสและมีสิทธิในเรื่องดังกล่าวมากขึ้น โอกาสที่ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีเหล่านี้ลดลงย่อมมีมากขึ้น นอกจากนี้ การมีบทบาทมากขึ้นมีสถานภาพในสังคมดีขึ้น เช่น มีการศึกษาสูงขึ้น สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ยังมีผลทำให้สตรีสามารถสร้างความสามารถเฉพาะตัวและมีอิสระในการ

ตัดสินใจว่า ตนเองควรจะทำการสมรสหรือไม่ เมื่อใด หากจะสมรสก็สามารถวางแผนให้กับตนเองและครอบครัวว่า ควรจะมีบุตรมากน้อยแค่ไหน ฯลฯ เหล่านี้ย่อมจะส่งผลไม่ว่าเป็นทางตรง หรือทางอ้อม ให้มีการลดระดับการเจริญพันธุ์ของสตรีได้อีกทางหนึ่ง นอกเหนือไปจากการใช้อุปกรณ์ป้องกันการปฏิสนธิซึ่งได้กระทำอยู่แล้ว (กัสสร ลิมานนท์ 2525)

การศึกษาเรื่องสถานภาพสตรี ส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในด้านการวัดและค่าจำกัดความ ซึ่งยังมีได้มีการตกลงกันเป็นสากล ยกตัวอย่างเช่น คำว่า สถานภาพที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา (2524) หมายถึง สถานะ หรือเกียรติภูมิของบุคคล หรือของกลุ่มในชุมชน สถานภาพจะสูงค่าอย่างไร ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ เช่น อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ศาสนา หรือสถานภาพ หมายถึง สิทธิหน้าที่ตามบทบาทของบุคคล

ในความหมายที่แคบลง - สถานภาพสตรีตามค่าจำกัดความของ UNFPA อาจหมายถึงได้ถึง การวัด หรือวิเคราะห์ถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีโอกาสที่ทัดเทียมกันระหว่างหญิงและชาย ทั้งในด้านการศึกษา การฝึกอบรม การทำงาน และการที่มีรายได้เป็นของตนเองอย่างเป็นอิสระแก่ตนเอง (UNFPA, n.d.) นอกจากนี้ ESCAP General Demography Section ได้พยายามสร้างดัชนีเพื่อวัดสถานภาพของสตรีในแต่ละสังคม ทั้งที่วัดโดยตัวมันเอง (absolute indicator) หรือวัดโดยเปรียบเทียบกับของชายในสังคมเดียวกัน (relative indicator) ดัชนีนี้ ประกอบด้วยตัวแปรต่างๆ เช่น อายุขัยเฉลี่ย ร้อยละของหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่ใช้อุปกรณ์คุมกำเนิด ร้อยละของหญิงอายุ 15 ปีขึ้นไปที่รู้หนังสือ สัดส่วนหญิงที่ได้เข้าเรียนระดับมัธยม ร้อยละของหญิงที่ประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรม (1985)

จากตัวอย่างที่ยกมากล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การกำหนดค่าจำกัดความสำหรับคำว่า สถานภาพที่อาจใช้ได้เป็นสากลในทุกสังคมนั้น เป็นเรื่องค่อนข้างยากทั้งนี้เพราะมีปัจจัยด้านวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในการกำหนดฐานะและบทบาทของบุคคลทั้ง 2 เพศอยู่ด้วยมิใช่น้อย ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะสร้างดัชนีวัด หรือสร้างค่าจำกัดความสำหรับสถานภาพสตรีไทยขึ้นแต่ต้องการที่

จะรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ตอบที่มองฐานะของตนเองและของหญิงไทยในปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับของชายว่าเป็นอย่างไร ในแง่ของโอกาสที่สังคมเปิดให้ด้านการศึกษา การทำงาน รวมทั้งบทบาทอื่นๆ ที่สังคมกำหนดให้ในหลายๆ เรื่อง การวิเคราะห์ทัศนคติที่มีต่อบทบาทของเพศ และสถานภาพสตรีในบทนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบทุกสถานภาพสมรส แล้วใช้ระดับการศึกษาและอายุปัจจุบันเป็นปัจจัยควบคุม โดยผู้วิจัยได้มีคำถามสำหรับคำถามในส่วนนี้ว่า "บุคคลแต่ละคน อาจมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องบทบาทของแต่ละเพศ และสถานภาพของสตรี ผู้วิจัยจึงใคร่ขอทราบว่าคุณเห็นด้วยหรือไม่กับคำถามต่อไปนี้"

ส่วนคำตอบนั้นถูกจำกัดให้อยู่ในกลุ่มคำตอบที่ว่า เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และ ไม่มี ความเห็น เท่านั้น

แรกเริ่มผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วย 3 คำถามง่ายๆ และคาดไว้ว่าผู้ตอบส่วนใหญ่คงมีทัศนคติที่เป็นไปในทางบวกต่อสถานภาพและบทบาทของสตรียุคใหม่ซึ่งปรากฏผลว่าเป็นไปตามที่คาดหมายเอาไว้

คำถามแรกก็คือ "ผู้หญิงและผู้ชาย ควรได้รับค่าตอบแทนเท่ากัน เมื่อทำงานชนิดเดียวกัน" (ตาราง 5.1) ผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความคิดเห็นดังกล่าว แต่พบว่า ส่วนร้อยละของผู้ที่เห็นด้วยเพิ่มสูงขึ้นตามระดับการศึกษา คือมีร้อยละ 88.8 ของผู้ที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 94.9 ของผู้จบปริญญาตรี ร้อยละ 96.2 ของผู้จบปริญญาโท และของผู้ตอบทั้งหมดที่จบปริญญาเอก ในทางตรงข้าม ผู้ตอบที่แสดงความไม่เห็นด้วยกับความคิดนี้พบมากที่สุดในกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาด้านต่ำกว่าปริญญาตรี

คำถามที่สองคือ "ผู้หญิงควรได้รับสิทธิในการศึกษาเท่าเทียมกับผู้ชาย" คำตอบโดยส่วนรวมยังแสดงให้เห็นว่า ระดับการศึกษาของผู้ตอบยังคงมีอิทธิพลต่อความคิดไม่น้อย กล่าวคือ ผู้ตอบเกือบทั้งหมดของทุกกลุ่มการศึกษาเห็นด้วยกับความคิดนี้ แต่มีร้อยละสูงสุดในกลุ่มผู้ตอบที่จบปริญญาโท และปริญญาเอก อย่างไรก็ตามในกลุ่มผู้ตอบต่างวัยกันไม่พบความแตกต่างที่ชัดเจนสำหรับความคิดเห็นดังกล่าว (ตาราง 5.2)

คำถามที่สาม คือ "ผู้หญิงควรมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้เช่นเดียวกับผู้ชาย" ปรากฏว่าเกือบ 100% ของผู้ตอบที่จบ การศึกษาระดับปริญญาโทเห็นด้วย ขณะที่ส่วนร้อยละลดลงไปตามลำดับจนถึงร้อยละต่ำ สุด (91.3) ในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี (ตาราง 5.3)

คำตอบที่ได้จาก 3 คำถามแรกนี้ ชี้ให้เห็นชัดว่า ผู้ตอบเกือบทั้งหมด ยอมรับความเห็นที่มีนัยว่า สังคมควรให้การปฏิบัติต่อหญิงเช่นเดียวกับที่ปฏิบัติต่อชาย คือควรให้สิทธิคนทั้ง 2 เพศเท่าเทียมกัน ในเรื่องของการหางาน การศึกษา และ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งการแสดงออกของทัศนคติในทางบวกนี้ แยกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงกับค่านิยมของสังคมไทยในอดีต ซึ่งถือว่าหญิงควรที่จะอยู่ ในบ้าน ไม่จำเป็นต้องศึกษาเล่าเรียนมากเท่าชาย หรือไม่ต้องออกทำงานนอกบ้าน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้ตอบถูกถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ว่า "ผู้หญิงควรมีสิทธิที่จะดำรงตำแหน่งผู้นำในระดับสูง เช่น รัฐมนตรี หรือนายก รัฐมนตรีได้เช่นเดียวกับชาย" คำตอบที่ได้รับในส่วนนี้ เริ่มแตกต่างออกจากแบบแผน ที่ได้รับจาก 3 คำตอบแรก กล่าวคือ ความเห็นเริ่มมีทั้ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และ ไม่แสดงความคิดเห็นในส่วนร้อยละมากขึ้น และคำตอบเหล่านี้ก็ยังคงได้รับอิทธิพล จากระดับการศึกษาของผู้ตอบไม่น้อย ทั้งนี้เพราะขณะที่ร้อยละประมาณ 75 ของผู้ ตอบที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เห็นด้วยกับการให้ผู้หญิงดำรงตำแหน่ง บริหารระดับสูง มีผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทถึงร้อยละเกือบ 85 เห็นด้วย กับความคิดดังกล่าว และในทางตรงข้าม ผู้ตอบที่แสดงความไม่เห็นด้วยพบมากที่สุด ในกลุ่มผู้จบระดับการศึกษากว่าปริญญาตรี คือร้อยละ 12.8 ในขณะที่เพียงร้อยละ 2.9 ของผู้ตอบที่จบปริญญาโท ไม่เห็นด้วย นอกจากนี้กลุ่มผู้ตอบที่ไม่ออกความเห็น สำหรับความคิดดังกล่าวมีส่วนร้อยละค่อนข้างสูง อันอาจแสดงให้เห็นถึงความไม่แน่ใจ ของผู้ตอบ รวมทั้งหากเปรียบเทียบเห็นกับคำตอบที่ได้จาก 3 คำถามแรกแล้ว จะเห็นว่า สัดส่วนของผู้ตอบที่เห็นด้วยกับความคิดนี้ลดน้อยลงลง มีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่า แม้ ผู้ตอบส่วนใหญ่จะยอมรับว่าผู้หญิงควรมีสิทธิพื้นฐาน เช่น การศึกษา การหางาน การเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมทัดเทียมกับชาย แต่การเปิดโอกาสให้ผู้หญิงก้าวขึ้นไป

มีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองระดับสูงนั้น ผู้ตอบจำนวนไม่น้อยกลับแสดงความไม่แน่ใจว่า สังคมจะเปิดโอกาสให้หรือสังคมควรเปิดโอกาสทางการเมืองให้กับผู้หญิงหรือไม่ (ตาราง 5.4) คำตอบในลักษณะนี้คล้ายคลึงกับคำตอบที่ได้รับจากโครงการผู้นำห้องถิ่นสตรีของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งสำรวจความคิดเห็นของประชากรที่มีผู้นำห้องถิ่นสตรีทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2525 (อภิชาติ จารัสถุทธิรงค์ และภัสสร ลิมานนท์, 2528) กล่าวคือ ประชากรส่วนใหญ่ยอมรับว่า ผู้หญิงอาจดำรงตำแหน่งผู้นำห้องถิ่นระดับล่าง เช่น การเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือ นายอำเภอ แต่สำหรับตำแหน่งทางการเมือง เช่น รัฐมนตรี หรือ นายกรัฐมนตรีนั้นยังไม่มีความแน่ใจว่าผู้หญิงจะรับตำแหน่งเช่นนี้ได้หรือไม่

สำหรับความคิดเห็นที่ว่า "สถานภาพของผู้หญิงไทย ปัจจุบันเท่าเทียมกับสถานภาพของผู้ชาย" นั้น คำตอบที่ได้รับแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของระดับการศึกษาของผู้ตอบค่อนข้างสูงทีเดียว ทั้งนี้ เพราะผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีถึงร้อยละ 63.5 เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว แต่อัตราร้อยละที่เห็นด้วยลดลงเหลือ 37.1 ในกลุ่มผู้ตอบระดับปริญญาตรี ร้อยละ 28.8 ในกลุ่มผู้ตอบระดับปริญญาโท และเหลือเพียงร้อยละ 20 ในกลุ่มผู้ตอบระดับปริญญาเอก คำตอบนี้อาจบ่งชี้ให้เห็นถึงความไม่พึงพอใจของผู้ซึ่งมีการศึกษาในระดับสูงกว่า ถึงสิทธิที่ตนได้รับในเรื่องต่างๆ เช่น ในด้านหน้าที่การงานที่ยังไม่ทัดเทียมกับชายก็เป็นได้ หรืออาจจะเป็นเพราะรู้สึกว่าจะยังไม่เปิดโอกาสให้ตนได้แสดงความสามารถเท่าที่ตนมีอยู่ เป็นต้น ในขณะที่ผู้ตอบซึ่งมีระดับการศึกษาค่ากว่ามีความพึงพอใจในสิทธิและฐานะทางสังคมที่ตนได้รับมากกว่ากลุ่มแรก (ตาราง 5.5)

คำถามชุดหลังในการวิเคราะห์ส่วนนี้ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตให้แคบลงมากกว่าเดิม โดยมุ่งที่จะให้ผู้ตอบแสดงทัศนคติที่มีต่อสถานภาพของชายและหญิงในฐานะของสามี ภรรยา และบทบาทของทั้งสองเพศในครอบครัว ซึ่งคำถามต่างๆ ถูกจำกัดให้มีเนื้อหาในเรื่องใกล้ตัวของผู้ตอบมากขึ้นกว่าเดิม และคำตอบจากคำถามเหล่านี้ อาจบ่งชี้ให้เห็นชัดเจนขึ้นว่าผู้ตอบมองฐานะของตนเองว่าเป็นอย่างไรในสถานการณณ์ต่างๆ ที่สมมติขึ้นไว้นั้น

คำถามแรกของชุดนี้ได้แก่ "ความก้าวหน้าในงานอาชีพของสามีย่อมมีความสำคัญมากกว่าความก้าวหน้าของภรรยา เพราะสามีเป็นผู้นำครอบครัว" พบว่าในกลุ่มผู้ที่เห็นด้วยนั้นมีจำนวนร้อยละสูงสุด (54.7) ในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาค่ากว่าระดับปริญญาตรี และอัตราร้อยละที่เห็นด้วยลดลงตามลำดับ จนเหลือร้อยละประมาณ 35.0 และ 20.0 ในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอกตามลำดับ ในกรณีนี้มีผู้ตอบที่ไม่แสดงความคิดเห็นในอัตราร้อยละค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในกลุ่มของผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 22.3) และกลุ่มผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 14.1) อัตราส่วนร้อยละที่แตกต่างกันระหว่างผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาต่างกันในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าอาจคิดว่า คนยังมีโอกาสที่จะหาความก้าวหน้าจากหน้าที่การงานได้เช่นเดียวกับสามี (หรือผู้ชาย) โดยไม่จำเป็นต้องเชื่อว่า เพราะผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัวจึงมีโอกาสมิเพียงฝ่ายเดียวที่จะหาความก้าวหน้าให้กับตนเอง โดยไม่คำนึงถึงความสามารถของฝ่ายหญิงซึ่งอยู่ในฐานะภรรยา (ตาราง 5.6)

ในทางกลับกัน เมื่อผู้ตอบถูกถามว่า "สามีควรเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัว เช่น การใช้จ่ายเงินของครอบครัว การให้การศึกษาบุตร" ปรากฏว่ามีผู้ตอบส่วนใหญ่ของทุกกลุ่มการศึกษา แสดงความไม่เห็นด้วยที่จะมอบอำนาจให้ผู้ชาย (หรือสามี) เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องภายในครอบครัว แต่ความแตกต่างของความคิดเห็นก็ยังคงพบในกลุ่มผู้ตอบต่างระดับการศึกษา เช่นที่ได้พบในตารางก่อนๆ รวมทั้งพบว่า ผู้ตอบอายุ 40 ปีขึ้นไปของทุกกลุ่มการศึกษา มีร้อยละสูงสุดแสดงความไม่เห็นด้วย สำหรับกลุ่มผู้ตอบที่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวนี้พบมากที่สุดในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาค่ากว่าระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 23.9) ขณะที่ผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทเพียงร้อยละ 7.7 ที่ยอมยกหน้าที่การตัดสินใจให้แก่สามีแต่ผู้เดียว (ตาราง 5.7)

ผลที่ได้จากการศึกษารอบนี้ แม้จะเป็นเพียงทัศนคติ แต่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงไทยโดยทั่วไปมีความต้องการ หรือมักมีส่วนร่วมในการตัดสินใจค่อนข้างมากภายในครอบครัว ทั้งนี้เพราะตามหลักฐานที่ปรากฏจากโครงการวิจัยหลายโครงการในอดีตซึ่งให้ผลการวิจัยจากแต่ละโครงการค่อนข้างสอดคล้องกัน โดยพอสรุปได้ว่า

โดยปกติการตัดสินใจ หรือการวางแผนภายในครอบครัวไทย มักกระทำร่วมกันระหว่างสามี ภรรยา และมีได้ขึ้นอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของโครงการวิจัย เรื่องสถานภาพบทบาทของสตรีกับการพัฒนา และภาวะเจริญพันธุ์: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดชลบุรี 2525 ในส่วนที่เกี่ยวกับการตัดสินใจของสามี-ภรรยาในเรื่องต่อไปนี้ คือการซื้อของใช้สำคัญภายในบ้าน การใช้จ่ายภายในครอบครัว การศึกษาของบุตร จำนวนบุตรและการใช้อุปกรณ์คุมกำเนิด พบว่า โดยทั่วไป ภรรยาเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว การซื้อของใช้ภายในบ้าน แต่เรื่องการศึกษาของบุตรนั้นมักยกให้เป็นหน้าที่ของสามี ส่วนเรื่องอื่น ๆ มักจะตัดสินใจร่วมกัน (Institute of Population Studies, 2527) คำตามชุดเดียวกันนี้ได้นำไปทดลองใช้อีกครั้งในโครงการศึกษาทัศนคติของผู้มีสตรีต่อสถานภาพ บทบาทของสตรีในการพัฒนา และภาวะเจริญพันธุ์ (พิชิต ศิริพิทักษ์เทพสมบัติและคณะ 2526) พบว่า โดยปกติแล้วมีเพียงส่วนน้อยของผู้ตอบที่มีสามีเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เหล่านี้โดยลำพัง ดังนั้นการตัดสินใจในเรื่องดังกล่าวส่วนใหญ่ จึงเป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างสามีและภรรยา โดยเฉพาะในเรื่องการให้การศึกษาแก่บุตร การเลือกจำนวนบุตร และการใช้อุปกรณ์คุมกำเนิด อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายภายในบ้านมักเป็นเรื่องที่อยู่ในภาวะรับผิดชอบของสตรีมากกว่าผู้เป็นสามี และผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโครงการ Asian Marriage Survey (Yap, 1985) เช่นกัน ที่พบว่า ผู้หญิงที่ตกเป็นตัวอย่างจำนวน 898 คน รายงานว่าปกติแล้วตนเองและสามีร่วมกันตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครัวเรือน รวมทั้งการจัดการเรื่องงบประมาณและค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ซึ่งกรณีนี้ผู้วิจัยสรุปว่า สตรีไทยนั้นคงไว้ซึ่งอำนาจค่อนข้างมากในครัวเรือน

เมื่อผู้วิจัยใช้อีกคำถามหนึ่ง เพื่อแสดงให้เห็นการแบ่งแยกค่อนข้างเด็ดขาดสำหรับบทบาทของสามีและภรรยา เมื่อเปรียบเทียบกับคำถามก่อนหน้านี้โดยถามว่า "งานบ้าน และการดูแลบ้าน ควรเป็นหน้าที่ของภรรยา" คำตอบที่ได้รับนั้นพบว่าถูกกำหนดด้วยอิทธิพลของระดับการศึกษาและอายุของผู้ตอบไม่น้อย โดยที่ร้อยละ 52.1 ของผู้ตอบที่จบระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ยอมรับว่าหน้าที่ในบ้านควรเป็นของ

ภรรยา แต่มีเพียงร้อยละ 20 ของผู้ตอบระดับปริญญาโทเห็นด้วยและยอมรับในเรื่องดังกล่าว เพราะผู้ตอบในกลุ่มระดับการศึกษาเดียวกันนี้ถึงร้อยละ 74.3 ไม่ยอมรับว่า ภรรยาควรรับภาระในบ้านแต่ผู้เดียว

ระหว่างผู้ตอบที่มีวัยต่างกันนั้น ปรากฏว่าผู้ที่มีวัย 40 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะยอมรับมากกว่าผู้ตอบอ่อนวัยกว่าว่างานบ้านเป็นหน้าที่ของภรรยา ความแตกต่างในความคิดของคนต่างวัยนี้ เห็นได้ชัดมากในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาปริญญาโท ซึ่งปรากฏว่าผู้ที่มีวัยต่ำกว่า 30 ปี เห็นด้วยเพียงร้อยละ 11.8 ในขณะที่ผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไป แสดงความเห็นด้วยในเรื่องนี้สูงถึงร้อยละ 33.3 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพอสมควร ในการยอมรับบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงไทยรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ (ตาราง 5.8)

สำหรับคำถามที่ว่า "ภรรยาควรออกจากงานหากมีความจำเป็นต้องดูแลบุตรที่ยังเล็กอยู่" นั้น เป็นที่น่าสนใจว่า แม้ผู้ตอบส่วนใหญ่ของทุกกลุ่มการศึกษาจะไม่เห็นด้วยเรื่องการลาออกจากงานเพื่อมารับหน้าที่เป็นแม่บ้านดูแลลูกเล็ก แต่ปรากฏว่าผู้ที่ไม่เห็นด้วยนี้มีอัตรา ร้อยละสูงสุดในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 78.5) และลดลงเหลือต่ำสุดในกลุ่มผู้ตอบที่จบระดับปริญญาโท (ร้อยละ 60) อาจจะเป็นไปได้ว่าผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาค่ากว่า มีความจำเป็นทางเศรษฐกิจมากกว่า จนคิดว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากที่จะลาออกจากงานเพื่อเลี้ยงลูก และในกรณีนี้อายุของผู้ตอบก็มีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสตรีได้พอสมควร กล่าวคือในทุกกลุ่มการศึกษาผู้ตอบที่มีอายุ 40 ขึ้นไป มีส่วนร้อยละสูงกว่าของผู้ตอบวัยต่ำกว่า 30 ปี เห็นด้วยว่าหากลูกยังเล็กก็จำเป็นที่ภรรยาควรออกจากงานมาเลี้ยงลูก (ตาราง 5.9) ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้หญิงรุ่นสูงอายุกว่า ยังมีค่านิยมที่ว่า บทบาทการเป็นมารดาหรือภรรยาที่ี้อาจมีความสำคัญกว่าการที่ผู้หญิงจะออกไปมีบทบาททางเศรษฐกิจนอกบ้าน ความเห็นในลักษณะนี้คล้ายคลึงกับที่พบในการศึกษา เรื่องทัศนคติของผู้นำสตรีต่อสถานภาพบทบาทของสตรีในการพัฒนา และภาวะเจริญพันธุ์ (นิซิต ดิห์กซ์เทสสมบัติ และคณะ 2526) คือมีร้อยละ 54.2 ของผู้ตอบวัย 50-65 ปี แสดงความเห็นด้วยว่า "ถ้าลูกยังเล็กอยู่ สตรีก็ไม่น่าจะออกไปทำงานนอกบ้าน" แต่มีเพียงร้อยละ 35.4 ของผู้ตอบอายุต่ำกว่า 50 ปี

ที่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่านี้ แต่มีจำนวนเกือบร้อยละ 50 ของผู้ตอบอ่อนวัยกว่า ที่แสดงความไม่เห็นด้วยกับการให้ผู้หญิงอยู่กับบ้าน เพื่อเลี้ยงลูกแทนการออกไปทำงานนอกบ้าน

สำหรับคำถามที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกันกับคำถามข้างต้น อีกคำถามหนึ่งคือ "ภรรยาไม่ควรคาดหวังที่จะให้สามีช่วยทำงานบ้านมากนักในเมื่อสามีต้องออกทำงานนอกบ้านแล้ว" ร้อยละ 52 ของผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เห็นด้วยกับความคิดนี้ ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 23.8 ของผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท ยอมรับให้สามี (หรือผู้ชาย) ไม่ต้องรับภาระในบ้านเพิ่มขึ้นจากงานนอกบ้าน ในทางกลับกันผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาสูง (คือระดับปริญญาโท) มีส่วนร้อยละสูงมาก (ร้อยละ 56.2) ที่ไม่ยอมรับความคิดเห็นดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับของผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ทั้งนี้อาจจะคำนึงถึงสิทธิของสตรีมากกว่าว่าในขณะที่ผู้หญิงก็ต้องทำงานนอกบ้าน ชายก็หน้าที่จะมีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระ คืองานเล็กน้อยในบ้านบ้าง มากกว่าที่จะปล่อยให้ทำหน้าที่ของหญิงแต่ฝ่ายเดียว อิทธิพลของอายุที่มีต่อความคิดเรื่องนี้ มีแบบแผนที่ไม่ชัดเจนมากนัก เช่น ในขณะที่ผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อายุต่ำกว่า 30 ปี มีจำนวนร้อยละที่ไม่เห็นด้วยสูงกว่าผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไปในกลุ่มระดับการศึกษาเดียวกัน ปรากฏว่าในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป มีร้อยละสูงกว่าผู้ตอบที่มีอายุน้อยกว่าที่แสดงว่าไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า ภรรยาไม่ควรคาดหวังให้สามีช่วยทำงานบ้าน เพราะสามีออกทำงานนอกบ้านแล้ว (ตาราง 5.10)

ตาราง 5.11 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบ ที่มีต่อคำกล่าวที่ว่า "สังคมไทยปัจจุบันไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงแสดงความสามารถเท่าที่ควรจะเป็น" เป็นที่น่าแปลกใจว่า ผู้ตอบที่เห็นด้วยกับความคิดเห็นดังกล่าวนี้ พบว่ามีมากที่สุดในกลุ่มของผู้จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 65.8) และมีร้อยละต่ำสุดในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 58.1) ทั้งนี้ปรากฏว่าผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีในส่วนร้อยละสูงสุดเคยได้แสดงความเห็นที่ยอมรับว่า สถานภาพของผู้หญิงไทยปัจจุบันเท่าเทียมกับสถานภาพของผู้ชาย นอกจากนี้ยังพบว่า มีความแตกต่างในกลุ่มผู้ตอบต่างวัยกัน คือ ผู้ตอบวัยต่ำกว่า 30 ปีในจำนวน

ร้อยละสูงกว่าผู้ตอบอายุ 40 ปีขึ้นไป แสดงความเห็นด้วยกับความคิดที่ว่าสังคมเปิดโอกาสให้ผู้หญิงน้อยกว่าที่ควรจะเป็น อย่างไรก็ตาม ร้อยละของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดนี้มีสัดส่วนใกล้เคียงกันมากในทั้งสามกลุ่มระดับการศึกษา คือมีประมาณร้อยละ 21 ในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี 20.9 ในกลุ่มผู้จบปริญญาตรี และร้อยละ 25.7 ของกลุ่มผู้ตอบระดับปริญญาโท ส่วนจำนวนผู้ที่ไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ มีจำนวนร้อยละที่ไม่น้อยเช่นกัน อาจเป็นเพราะไม่มีความแน่ใจถึงสถานการณ์เกี่ยวกับโอกาสที่ผู้หญิงจะได้รับจากสังคมก็เป็นได้

ผู้วิจัยได้เสนอความคิดเห็นในรูปของคำถามอีกคำถามหนึ่ง ที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับคำถามที่ว่า ผู้ชายไม่ควรทำงานบ้านเพราะทำงานนอกบ้านอยู่แล้ว (ในตาราง 5.10) คือ "ไม่ควรถือว่าภาระที่ผู้ชาย (หรือสามี) ออกเที่ยวนอกบ้านเป็นเรื่องเสียหาย" สำหรับความคิดเห็นนี้มีผู้ที่เห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ 48.4) ในกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 28.8 ของผู้จบระดับปริญญาโทที่ยอมรับว่า การเที่ยวนอกบ้านของผู้ชายเป็นเรื่องธรรมดาและควรยอมรับ แบบแผนของคำตอบที่ได้รับจากคำถามนี้ค่อนข้างคล้ายคลึงกับที่ได้รับในตาราง 5.7 หรือ 5.10 ที่ผู้มีการศึกษาสูงกว่า มีแนวโน้มที่จะยอมรับได้ยากกว่าชายควรจะมีสิทธิมากกว่าในเรื่องการตัดสินใจ หรือชายควรได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับผิดชอบงานบ้าน หรือชายควรมีอิสระอย่างมากในการออกเที่ยวนอกบ้าน ในขณะที่ผู้ตอบที่มีการศึกษาดต่ำกว่า จะยอมรับสภาพของ "การเป็นหญิง" และบทบาทของ "แม่บ้าน" ตามคตินิยมที่มีมาแต่เดิมมากกว่า (ตาราง 5.12)

สำหรับความคิดเห็นที่ว่า "หากสามี ภรรยา มีความซัดแย้งจนไม่อาจอยู่ร่วมกัน น่าที่จะหย่าร้างกันได้" ปรากฏว่า เกือบร้อยละ 80 หรือกว่าร้อยละ 80 ของผู้ตอบทุกกลุ่มการศึกษา เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบวัย 40 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะเห็นด้วยในส่วนร้อยละน้อยกว่าผู้ตอบที่มีอายุน้อยกว่า อาจจะเป็นเพราะความแตกต่างระหว่างวัยที่มีความเห็นเกี่ยวกับการแตกแยกของครอบครัวในทัศนะที่ต่างกันไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และคนยุคใหม่อาจยอมรับเรื่องดังกล่าวได้ง่ายกว่า (ตาราง 5.13)

คำถามท้ายสุดในชุดนี้ก็คือ "การเลี้ยงดูลูกควรถือเป็นหน้าที่ร่วมกันของสามีและภรรยา" ผู้ตอบเกือบทั้งหมดของทุกกลุ่มการศึกษา เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่ว่า การบำรุงดูแลและอบรมลูกนั้นควรเป็นหน้าที่อย่างสำคัญที่จะต้องกระทำร่วมกันทั้งสามีและภรรยาและไม่ควรถือเป็นหน้าที่ของฝ่ายใดแต่เพียงฝ่ายเดียว (ตาราง 5.14)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.1 ร้อยละของผดุง ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ผดุงและผู้ชาย ควรได้รับค่าตอบแทนเท่ากัน เมื่อทำงานชนิดเดียวกัน" จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	ผดุง ควรได้รับค่าจ้างเท่ากับผู้ชาย			รวม
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	
ต่ำกว่าปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	87.2	5.8	7.1	100.0(156)
30 - 39 ปี	86.1	2.9	11.0	100.0(209)
40 ปีขึ้นไป	95.7	.9	3.5	100.0(115)
รวม	88.8(426)	3.3(16)	7.9(38)	100.0(480)
ปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	97.3	-	2.7	100.0(112)
30 - 39 ปี	93.2	3.7	3.1	100.0(191)
40 ปีขึ้นไป	95.9	2.7	1.4	100.0(73)
รวม	94.9(357)	2.4(9)	2.7(10)	100.0(376)
ปริญญาโท				
ต่ำกว่า 30 ปี	94.1	-	5.9	100.0(17)
30 - 39 ปี	97.0	1.5	1.5	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	95.0	5.0	-	100.0(20)
รวม	96.2(100)	1.9(2)	1.9(2)	100.0(104)
ปริญญาเอก				
30 - 39 ปี	100.0(5)	-	-	100.0(5)
รวม	100.0(5)	-	-	100.0(5)

ตารางที่ 5.2 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ผู้หญิงควรได้รับสิทธิในการศึกษาเท่าเทียมกับชาย" จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"หญิง ควรได้เรียนเท่ากับชาย"			รวม
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	98.1	1.3	.6	100.0(157)
30 - 39 ปี	96.2	1.4	2.4	100.0(210)
40 ปีขึ้นไป	99.1	-	.9	100.0(115)
รวม	97.5(470)	1.0(5)	1.5(7)	100.0(482)
<u>ปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	99.1	-	.9	100.0(112)
30 - 39 ปี	98.4	1.0	.5	100.0(191)
40 ปีขึ้นไป	98.6	1.4	-	100.0(72)
รวม	98.7(370)	.8(3)	.5(2)	100.0(375)
<u>ปริญญาโท</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	100.0	-	-	100.0(17)
30 - 39 ปี	98.5	1.5	-	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	100.0	-	-	100.0(20)
รวม	99.0(103)	1.0(1)	-	100.0(104)
<u>ปริญญาเอก</u>				
30 - 39 ปี	100.0(5)	-	-	100.0(5)
รวม	100.0(5)	-	-	100.0(5)

ตารางที่ 5.3 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ผู้หญิงควรมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้เช่นเดียวกับชาย" จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"ผู้หญิงควรมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมได้เช่นชาย"			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	89.8	6.4	3.8	100.0(157)
30 - 39 ปี	89.5	8.6	1.9	100.0(210)
40 ปีขึ้นไป	96.6	2.6	.9	100.0(116)
รวม	91.3(441)	6.4(31)	2.3(11)	100.0(483)
<u>ปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	97.3	2.7	-	100.0(112)
30 - 39 ปี	94.8	2.6	2.6	100.0(191)
40 ปีขึ้นไป	95.8	2.8	1.4	100.0(72)
รวม	95.7(359)	2.7(10)	1.6(6)	100.0(375)
<u>ปริญญาโท</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	100.0	-	-	100.0(17)
30 - 39 ปี	95.4	3.1	1.5	100.0(65)
40 ปีขึ้นไป	100.0	-	-	100.0(20)
รวม	97.1(99)	2.0(2)	1.0(1)	100.0(102)
<u>ปริญญาเอก</u>				
30 - 39 ปี	100.0(5)	-	-	100.0(5)
รวม	100.0(5)	-	-	100.0(5)

ตารางที่ 5.4 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำกล่าวที่ว่า "ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประจำตำแหน่งผู้นำในระดับสูง เช่น รัฐมนตรี หรือ นายกรัฐมนตรี ได้เช่นเดียวกับผู้ชาย" จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประจำตำแหน่งการ เมืองระดับสูง"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	72.6	14.6	12.7	100.0(157)
30 - 39 ปี	73.8	11.4	14.8	100.0(210)
40 ปีขึ้นไป	81.0	9.5	9.5	100.0(116)
<u>รวม</u>	75.2(363)	12.0(58)	12.8(62)	100.0(483)
<u>ปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	88.4	9.3	1.8	100.0(112)
30 - 39 ปี	86.4	8.9	4.7	100.0(191)
40 ปีขึ้นไป	86.1	6.9	6.9	100.0(72)
<u>รวม</u>	86.9(326)	8.8(33)	4.3(16)	100.0(375)
<u>ปริญญาโท</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	94.1	5.9	-	100.0(17)
30 - 39 ปี	82.1	14.9	3.0	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	85.0	10.0	5.0	100.0(20)
<u>รวม</u>	84.6(88)	12.5(13)	2.9(3)	100.0(104)
<u>ปริญญาเอก</u>				
30 - 39 ปี	100.0(5)	-	-	100.0(5)
<u>รวม</u>	100.0(5)	-	-	100.0(5)

ตารางที่ 5.5 ร้อยละของผุ้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "สถานภาพของหูหนวกไทย ปัจจุบันเท่าเทียมกับสถานภาพของผู้ชาย" จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"สถานภาพของหูหนวกไทยทัดเทียมกับของชายไทย"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
ต่ำกว่าปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	61.1	13.4	25.5	100.0(157)
30 - 39 ปี	62.9	11.0	26.2	100.0(210)
40 ปีขึ้นไป	67.8	10.4	21.7	100.0(115)
รวม	63.5(306)	11.6(56)	24.9(120)	100.0(482)
ปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	30.4	10.7	58.9	100.0(112)
30 - 39 ปี	37.6	9.0	53.4	100.0(189)
40 ปีขึ้นไป	46.5	11.3	42.3	100.0(71)
รวม	37.1(138)	9.9(37)	53.0(197)	100.0(372)
ปริญญาโท				
ต่ำกว่า 30 ปี	29.4	5.9	64.7	100.0(17)
30 - 39 ปี	28.4	9.0	62.7	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	30.0	5.0	65.0	100.0(20)
รวม	28.8(30)	7.7(8)	63.5(66)	100.0(104)
ปริญญาเอก				
30 - 39 ปี	20.0(1)	-	80.0(4)	100.0(5)
รวม	20.0(1)	-	80.0(4)	100.0(5)

ตารางที่ 5.6 ร้อยละของคำตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำกล่าวที่ว่า "ความก้าวหน้าในงานอาชีพของ
 สามีย่อมมีความสำคัญมากกว่าความก้าวหน้าของภรรยา เพราะสามีเป็นผู้นำครอบครัว"
 จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"ความก้าวหน้าในอาชีพของสามีสำคัญกว่าของภรรยา"			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	51.0	12.1	36.9	100.0(157)
30 - 39 ปี	55.7	12.4	31.9	100.0(210)
40 ปีขึ้นไป	57.8	8.6	33.6	100.0(116)
<u>รวม</u>	54.7(264)	11.4(55)	34.0(164)	100.0(483)
<u>ปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	43.8	18.8	37.5	100.0(112)
30 - 39 ปี	45.8	12.1	42.1	100.0(190)
40 ปีขึ้นไป	43.8	12.3	43.8	100.0(73)
<u>รวม</u>	44.8(168)	14.1(53)	41.1(154)	100.0(375)
<u>ปริญญาโท</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	31.3	18.8	50.0	100.0(16)
30 - 39 ปี	37.3	25.4	37.3	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	30.0	15.0	55.0	100.0(20)
<u>รวม</u>	35.0(36)	22.3(23)	42.7(44)	100.0(103)
<u>ปริญญาเอก</u>				
30 - 39 ปี	20.0(1)	20.0(1)	60.0(3)	100.0(5)
<u>รวม</u>	20.0(1)	20.0(1)	60.0(3)	100.0(5)

ตารางที่ 5.7 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "สามีควรถูกเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ภายในครอบครัว (เช่นการใช้เงินของครอบครัว การให้การศึกษาบุตร) จำนวนตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"สามีควรถูกเป็นผู้ตัดสินใจ เรื่องสำคัญในครอบครัว"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
ต่ำกว่าปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	23.6	8.9	67.5	100.0(157)
30 - 39 ปี	22.9	9.0	68.1	100.0(210)
40 ปีขึ้นไป	26.1	3.5	70.4	100.0(115)
รวม	23.9(115)	7.7(37)	68.5(330)	100.0(482)
ปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	13.5	9.0	77.5	100.0(111)
30 - 39 ปี	17.3	13.1	69.6	100.0(191)
40 ปีขึ้นไป	12.3	6.8	80.8	100.0(73)
รวม	15.2(57)	10.7(40)	74.1(278)	100.0(375)
ปริญญาโท				
ต่ำกว่า 30 ปี	-	17.6	82.4	100.0(17)
30 - 39 ปี	10.4	10.4	79.1	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	5.0	5.0	90.0	100.0(20)
รวม	7.7(8)	10.6(11)	81.7(85)	100.0(104)
ปริญญาเอก				
30 - 39 ปี	-	20.0(1)	80.0(4)	100.0(5)
รวม	-	20.0(1)	80.0(4)	100.0(5)

ตารางที่ 5.8 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "งานบ้านและการดูแลบ้าน ควรเป็นหน้าที่ของภรรยา" จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"งานบ้านควรเป็นหน้าที่ของภรรยา"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	50.6	3.8	45.5	100.0(156)
30 - 39 ปี	46.9	3.3	49.8	100.0(211)
40 ปีขึ้นไป	63.5	.9	35.7	100.0(115)
<u>รวม</u>	52.1(251)	2.9(14)	45.0(217)	100.0(482)
<u>ปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	27.7	8.0	64.3	100.0(112)
30 - 39 ปี	31.1	6.8	62.1	100.0(190)
40 ปีขึ้นไป	31.5	4.1	64.4	100.0(73)
<u>รวม</u>	30.1(113)	6.7(25)	63.2(237)	100.0(375)
<u>ปริญญาโท</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	11.8	5.9	82.4	100.0(17)
30 - 39 ปี	17.9	7.5	74.6	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	33.3	-	66.7	100.0(21)
<u>รวม</u>	20.0(21)	5.7(6)	74.3(78)	100.0(105)
<u>ปริญญาเอก</u>				
30 - 39 ปี	20.0	-	80.0	100.0(5)
<u>รวม</u>	20.0(1)	-	80.0(4)	100.0(5)

ตารางที่ 5.9 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "บรรยาการรอกจากงานหนัก มีความลำบากเพียงใด" จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"บรรยาการรอกจากงานหนักเพียงใด"			รวม
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
ต่ำกว่าปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	11.5	7.7	80.8	100.0(156)
30 - 39 ปี	13.3	5.7	81.0	100.0(210)
40 ปีขึ้นไป	26.3	2.6	71.1	100.0(114)
รวม	15.8(76)	5.6(27)	78.5(377)	100.0(480)
ปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	15.2	13.4	71.4	100.0(112)
30 - 39 ปี	20.0	14.2	65.8	100.0(190)
40 ปีขึ้นไป	26.0	15.1	58.9	100.0(73)
รวม	19.7(74)	14.1(53)	66.1(248)	100.0(375)
ปริญญาโท				
ต่ำกว่า 30 ปี	11.8	5.9	82.4	100.0(17)
30 - 39 ปี	22.4	19.4	58.2	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	47.6	4.8	47.6	100.0(21)
รวม	25.7(27)	14.3(15)	60.0(63)	100.0(105)
ปริญญาเอก				
30 - 39 ปี	20.0	20.0	60.0	100.0(5)
รวม	20.0(1)	20.0(1)	60.0(3)	100.0(5)

ตารางที่ 5.10 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ภรรยาไม่ควรคาดหวังให้สามีช่วยทำงานบ้านมากนักในเมื่อสามีต้องออกทำงานหนักนอกบ้านแล้ว" จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"ภรรยาไม่ควรคาดหวังให้สามีช่วยทำงานบ้าน"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	50.0	14.7	35.3	100.0(156)
30 - 39 ปี	50.5	8.6	41.0	100.0(210)
40 ปีขึ้นไป	57.4	8.7	33.9	100.0(115)
<u>รวม</u>	52.0(250)	10.6(51)	37.4(180)	100.0(481)
<u>ปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	32.1	13.4	54.5	100.0(112)
30 - 39 ปี	41.6	15.8	42.6	100.0(190)
40 ปีขึ้นไป	42.5	15.1	42.5	100.0(73)
<u>รวม</u>	38.9(146)	14.9(56)	46.1(173)	100.0(375)
<u>ปริญญาโท</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	35.3	11.8	52.9	100.0(17)
30 - 39 ปี	20.9	25.4	53.7	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	23.8	9.5	66.7	100.0(21)
<u>รวม</u>	23.8(25)	20.0(21)	56.2(59)	100.0(105)
<u>ปริญญาเอก</u>				
30 - 39 ปี	20.0	-	80.0	100.0(5)
<u>รวม</u>	20.0(1)	-	80.0(4)	100.0(5)

ตารางที่ 5.11 ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "สังคมไทยปัจจุบันไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงแสดงความสามารถเท่าที่ควรจะเป็น" จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"สังคมไทยไม่เปิดโอกาสให้หญิงเท่าชาย"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
ต่ำกว่าปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	69.7	11.0	19.4	100.0(155)
30 - 39 ปี	65.9	14.9	19.2	100.0(208)
40 ปีขึ้นไป	60.5	9.6	29.8	100.0(114)
รวม	65.8(314)	12.4(59)	21.8(104)	100.0(477)
ปริญญาตรี				
ต่ำกว่า 30 ปี	68.5	13.5	18.0	100.0(111)
30 - 39 ปี	64.7	15.3	20.0	100.0(190)
40 ปีขึ้นไป	58.9	13.7	27.4	100.0(73)
รวม	64.7(242)	14.4(54)	20.9(78)	100.0(374)
ปริญญาโท				
ต่ำกว่า 30 ปี	52.9	11.8	35.3	100.0(17)
30 - 39 ปี	62.7	16.4	20.9	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	47.6	19.0	33.3	100.0(21)
รวม	58.1(61)	16.2(17)	25.7(27)	100.0(105)
ปริญญาเอก				
30 - 39 ปี	80.0	20.0	-	100.0(5)
รวม	80.0(4)	20.0(1)	-	100.0(5)

ตารางที่ 5.12. ร้อยละของผู้ตอบ ที่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า "ไม่ควรถือว่าการทุพพลภาพ (ค่ามี) ออกเที่ยวนอกบ้านเป็นเรื่องเสียหาย" จำแนกตามอายุและการศึกษา

อายุและการศึกษา	"ผู้ชายเที่ยวนอกบ้านไม่ใช่เรื่องเสียหาย"			
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	รวม
<u>ต่ำกว่าปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	46.8	20.5	32.7	100.0(156)
30 - 39 ปี	45.7	16.3	38.0	100.0(208)
40 ปีขึ้นไป	55.8	14.2	30.1	100.0(113)
<u>รวม</u>	48.4(231)	17.2(82)	34.4(164)	100.0(477)
<u>ปริญญาตรี</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	39.3	17.0	43.8	100.0(112)
30 - 39 ปี	42.6	18.9	38.4	100.0(190)
40 ปีขึ้นไป	42.3	19.7	38.0	100.0(71)
<u>รวม</u>	41.6(155)	18.5(69)	39.9(149)	100.0(373)
<u>ปริญญาโท</u>				
ต่ำกว่า 30 ปี	35.3	23.5	41.2	100.0(7)
30 - 39 ปี	25.4	28.4	46.3	100.0(67)
40 ปีขึ้นไป	35.0	10.0	55.0	100.0(20)
<u>รวม</u>	28.8(30)	24.0(25)	47.1(49)	100.0(104)
<u>ปริญญาเอก</u>				
30 - 39 ปี	-	-	100.0(5)	100.0(5)
<u>รวม</u>	-	-	100.0(5)	100.0(5)

บทที่ 6

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

โครงการศึกษาทัศนคติและค่านิยมของสตรีไทย เกี่ยวกับการสมรสมีจุดเริ่มต้นของความสนใจจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในรูปแบบ และพฤติกรรมการสมรสของสตรีไทย จากแบบที่เคยเป็นมาในอดีตหลายแง่ด้วยกัน อาทิ การเพิ่มขึ้นของอายุแรกสมรส การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้ที่ครองโสด การเพิ่มขึ้นของอัตราการทำร้าย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ พบมากในบรรดาสตรีที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ทำให้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจจะเป็นเพราะกรุงเทพมหานครมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมต่างจากของภูมิภาคอื่นๆ ในประเทศมาก คือ มีลักษณะแบบสังคมอุตสาหกรรมซึ่งมีระดับของความเป็นเมือง และความทันสมัยสูงมาก สตรีมีการศึกษาโดยเฉลี่ยสูง มีการทำงานประเภทใช้วิชาชีพ หรือความชำนาญพิเศษในสัดส่วนมากกว่าสิ่งเหล่านี้ อาจมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม และทัศนคติของสตรีเหล่านี้ในหลายๆ เรื่อง รวมทั้งเรื่องการสมรส และสถานภาพสตรี จากรูปแบบเก่าไปสู่ทิศทางใหม่ และในทางประชากรศาสตร์นั้น เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและพฤติกรรมการสมรสดังกล่าว มีผลกระทบค่อนข้างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทางประชากรโดยตรง โดยเฉพาะการลดลงของระดับภาวะเจริญพันธุ์

ในการศึกษาทัศนคติและค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและพฤติกรรมการสมรสครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดคำถามออกเป็นหลายส่วนด้วยกัน คือ

ก. พื้นภูมิหลังของผู้ตอบ เช่น อายุ ระดับการศึกษา การทำงาน รายได้ฯ

ข. ทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อการสมรส โดยสอบถามจากผู้ตอบทั้งที่ยังเป็นโสดและสมรสแล้ว

ค. หัสนคติที่มีต่อการเลือกคู่ และการสมรสโดยสอบถามเฉพาะผู้ตอบที่เป็นโสด

ง. หัสนคติที่มีต่อบทบาทของเพศ และสถานภาพสตรี

คำถามต่างๆ ที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาใช้ในแต่ละส่วนของการวิเคราะห์ครั้งนี้ พยายามเจาะลึกที่จะให้ผู้ตอบได้แสดงออก และระบุเหตุผล รวมทั้งความคิดต่างๆ อันจะช่วยให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นว่า มีปัจจัยอย่างอื่นใดอีกบ้างที่มีส่วนทำให้ผู้ตอบจำนวนหนึ่งที่ยังเป็นโสด ใฝ่ครองคนเป็นโสด หรือชะลอการแต่งงานจนถึงปัจจุบัน และสำหรับผู้ตอบที่แต่งงานแล้วมีหัสนคติและค่านิยมต่อการสมรส แตกต่างจากผู้ตอบที่ยังเป็นโสดอย่างไรบ้าง รวมทั้งหัสนคติของผู้ตอบที่มีต่อฐานะหรือสถานภาพของตนเอง และของหญิงไทยโดยทั่วไป ทั้งในระดับครอบครัวและระดับสังคม ทั้งนี้การมองภาพตนเองในแง่ของฐานะและศักยภาพ อาจมีผลทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ตัดสินใจที่จะแต่งงานหรือครองคนเป็นโสดอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษานี้ มีจำนวน 1,004 คน โดยคัดเลือกมาจากข้าราชการ พนักงานองค์การรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนที่ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร สตรีเหล่านี้มีระดับการศึกษาที่ไม่แตกต่างกันมากนัก คือ ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี (ประกาศนียบัตรวิชาชีพ) ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก มีรายได้ไม่ต่างกันมากเกินไป เพราะรายได้ถูกกำหนดด้วยประเภทงาน และระดับความรับผิดชอบในที่ทำงานนั้นๆ พื้นภูมิตั้งแต่ครอบครัวฯ ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สตรีเหล่านี้ต่างพำนักอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเป็นเวลานานมาก จนทำให้เกิดอิทธิพลของสถานที่เกิด และสถานที่อยู่อาศัย (เช่น เขตชนบท) ที่จะมีผลต่อแนวความคิด และหัสนคติของสตรีเหล่านี้เกือบหมดไป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ทำให้เห็นว่า ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นของผู้วิจัยที่ว่า เพราะสภาพสังคม และเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร ทำให้สตรีในเขตกรุงเทพฯ ที่เลือกมาเป็นตัวอย่างในการศึกษามีหัสนคติ และค่านิยมเกี่ยวกับการสมรส และสถานภาพสตรีในลักษณะที่อาจเกี่ยวพันกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และพฤติกรรมกรรมการสมรสดังกล่าวแล้วก็เป็นได้ ผลการวิเคราะห์อาจสรุปได้อย่างสังเขปดังนี้

ทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อการสมรส: ส่วนที่หนึ่ง

ตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุม ที่นำมาเข้ามารีเคราะห์ทัศนคติที่มีต่อการสมรสในส่วนนี้ คือ อายุปัจจุบัน และระดับการศึกษาของผู้ตาม ตามลำดับ เท่าที่ประเมินผล ปรากฏว่า อายุปัจจุบันของผู้ตอบไม่สู้จะมีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในทัศนคติได้มากเท่ากับระดับการศึกษาของผู้ตอบ ทั้งนี้ จากคำถามและคำตอบที่ได้มักแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า คือ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีทัศนคติที่ยึดประเพณีนิยมแบบเก่า (traditional values) อยู่ค่อนข้างมาก ในขณะที่ผู้ตอบที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอก มีทัศนคติที่ค่อนข้างจะเปิดกว้าง (permissive) และยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเพณีนิยมของการสมรสในระดับค่อนข้างสูงกว่า แม้ว่าความคิดเห็นในอีกหลายเรื่อง จะมีส่วนที่คล้ายคลึงกับผู้ตอบในกลุ่มที่มีการศึกษาน้อยกว่าก็ตาม

อายุแรกสมรสที่ทุกกลุ่มเห็นว่า เหมาะสมสำหรับชายนั้น ควรอยู่ในช่วง 26-30 ปี และสำหรับหญิงนั้นควรอยู่ในช่วง 21-25 ปี ซึ่งเป็นอายุเฉลี่ยที่นิยมในหมู่คนไทยที่จะแต่งงานกัน อย่างไรก็ตามผู้ตอบส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุสมรสขั้นต่ำของชายและหญิงที่ระบุไว้ในกฎหมายไทย อาจจะเป็นเพราะโดยปกติอายุแรกสมรสของสตรีในเขตเมืองสูงกว่าอายุขั้นต่ำ ที่กฎหมายกำหนดไว้อยู่แล้ว

สำหรับความคิดเห็นที่ว่า เด็กวัยรุ่นปัจจุบันมีอิสระมากเกินไปในการคบเพื่อนต่างเพศนั้น ผู้ตอบส่วนใหญ่ยอมรับคำกล่าวนี้ แต่ผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทจำนวนมากที่สุด ที่เห็นว่า พฤติกรรมดังกล่าวของเด็กวัยรุ่นปัจจุบันยังเป็นที่ยอมรับได้

การที่จะให้พ่อแม่เข้ามามีส่วนรับรู้และเกี่ยวข้องเมื่อมีคนรักนั้น ผู้ตอบที่มีการศึกษาสูงกว่า (ปริญญาโทและเอก) เห็นว่า ยังไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องจนกว่าจะตัดสินใจแต่งงาน แต่ทุกกลุ่มการศึกษาและกลุ่มอายุเห็นพ้องต้องกันว่า เมื่อจะแต่งงานต้องให้พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ของทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายยอมรับ อันนี้แสดงให้เห็นถึงความคงอยู่ของอิทธิพลภายในครอบครัวไทย ที่หนุ่มสาวยังต้องให้ความสำคัญค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตามในกรณีที่พ่อแม่ ไม่ยอมรับการตัดสินใจที่จะแต่งงานส่วนใหญ่

จะแก้ปัญหาโดยการรอเวลา แต่ผู้ตอบซึ่งมีอายุต่ำกว่า 30 ปี ของทุกกลุ่มการศึกษา ส่วนใหญ่ จะ "แต่งงานโดยไม่พึงค้ำค้ำคืน" ในขณะที่กลุ่มที่มีอายุมากขึ้นไปตัดสินใจว่า "จะไม่แต่งงาน" หากไม่เป็นที่ยอมรับ

เมื่อให้เปรียบเทียบ การอยู่เป็นโสดกับการแต่งงาน ผู้ตอบจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ตอบที่จบระดับปริญญาโท เห็นว่า อยู่เป็นโสดน่าจะดีกว่า และเมื่อใช้สถานภาพสมรสเป็นตัวแปรควบคุมถึงเห็นชัดเจนว่า ผู้ตอบที่เป็นโสดและที่ เคยหย่าร้างมา จำนวนมาก เห็นว่า การอยู่เป็นโสดดีกว่า แต่ผู้ตอบที่แต่งงานแล้ว เห็นว่า ผู้หญิงที่แต่งงานน่าจะดีกว่า

ผู้ตอบทุกกลุ่มอายุส่วนใหญ่ ถือว่าไม่ควรมีการจำกัดอายุของหญิงโสด หากจะตัดสินใจแต่งงาน แต่ผู้ตอบที่จบการศึกษาค่ากว่าระดับปริญญาตรีมีส่วนร้อยละ สูงสุดที่ตอบว่า หากอายุเกิน 35 ปีก็ไม่ควรแต่งงาน ในขณะที่ผู้ตอบระดับปริญญาโท ถือว่าหากมีการจำกัดอายุก็ควรให้โอกาสถึงอายุ 40 ปี ซึ่งความแตกต่างในความคิด นี้อาจได้รับอิทธิพลมาจากประสบการณ์จริงของผู้ตอบในด้านการสมรสก็เป็นได้ เมื่อถามถึงการแต่งงานใหม่ของผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้วว่าเป็นสิ่งที่สมควรหรือไม่ นั้น แม้ส่วนใหญ่ของผู้ตอบจะเห็นว่าไม่ควรจำกัดโอกาส แต่ก็มีผู้ตอบจำนวนไม่น้อยที่ แสดงความไม่แน่ใจกับกรณีดังกล่าว และหากจะแต่งงานใหม่อีกครั้งก็ไม่ควรจะให้ มีอายุเกิน 50 ปี ซึ่งถือกันว่าเป็นผู้หญิงที่ค่อนข้างสูงอายุแล้ว

ผู้ตอบส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท ยอมรับ ว่าผู้หญิงในกรุงเทพฯ ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะอยู่เป็นโสดมากขึ้น และคิดว่าสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นนี้ไม่น่าจะเป็นปัญหาสำคัญสำหรับสังคมแต่ประการใด แต่กลุ่มผู้ตอบที่มีการ ศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ในอัตราส่วนร้อยละค่อนข้างสูงที่คิดว่า การที่มีหญิงโสด มากขึ้นน่าจะเป็นปัญหาสังคม

ทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อการสมรส: ส่วนที่สอง

ตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุมที่นำมาวิเคราะห์ทัศนคติที่มีต่อการสมรส ในส่วนนี้ คือ อายุปัจจุบันและสถานภาพสมรสของผู้ตอบ พบว่าโดยทั่วไป สถานภาพ สมรสของผู้ตอบมีส่วนมากกว่าอายุปัจจุบัน ที่ทำให้เกิดความแตกต่างในทัศนคติของผู้ ตอบที่มีต่อคำถามต่าง ๆ ในชุดที่สองนี้

ผู้ตอบส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า ผู้หญิงสมัยนี้ไม่จำเป็นต้อง แต่งงาน ในขณะที่ผู้ตอบอีกส่วนหนึ่ง คือผู้ที่แต่งงานแล้วและคนโสดไม่เห็นด้วย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบกลุ่มหลังนี้ตอบโดยอาศัยประสบการณ์ของตนและผู้ที่ เป็นโสดส่วน หนึ่ง อาจถือว่า ตนเองยังมีโอกาสที่จะแต่งงานได้ในอีกไม่นาน

แม้ว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่จะเห็นว่า สังคมให้การยอมรับผู้หญิง โสดมากขึ้น กว่าแต่ก่อนก็ตาม แต่มีจำนวนไม่น้อยที่ไม่แสดงความเห็นต่อเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ เพราะอาจไม่แน่ใจว่าสังคมให้การยอมรับความสามารถ และการดำเนินชีวิตแบบผู้ ครองโสดของผู้หญิงจริงหรือไม่ เมื่อผู้วิจัยถามต่อไปถึงว่า ผู้หญิงสมัยนี้ยังจำเป็นต้อง แต่งงานแม้ว่าจะหึงตนเองได้ก็ตาม ปรากฏว่า ผู้ตอบที่แต่งงานแล้วเห็นด้วยมากที่สุด กับคำกล่าวนี้ แต่เห็นด้วยน้อยที่สุดในกลุ่มคนโสด อย่างไรก็ตามจากการประมวล ผลโดยทั่วไปที่ได้จาก 3 คำถามแรก จะเห็นว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่คิดว่า ผู้หญิงสมัยนี้อาจไม่จำเป็นต้องแต่งงานก็ได้ และอีกคำตอบหนึ่งที่ได้จากผู้ตอบมายืนยัน ความคิดข้างต้นก็คือ ผู้ตอบส่วนใหญ่(ยกเว้นกลุ่มที่แต่งงานแล้ว) เห็นด้วยกับคำกล่าว ที่ว่าสถานการณ์เกี่ยวกับชีวิตคู่ในปัจจุบันนี้ ทำให้คำว่าแต่งงานสูญเสียความหมายที่แท้ จริง

สำหรับคำถามหนึ่งที่ทำให้เห็นความแตกต่างกันมากในทัศนคติของผู้ตอบ ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน คือ "ความสัมพันธ์ทางเพศมีความสำคัญต่อชีวิตสมรส" ผู้ตอบโสดจำนวนมากไม่แสดงความคิดเห็น แต่ผู้ตอบที่หย่าร้างกลับเห็นด้วยมากที่สุด ในขณะที่ผู้ตอบที่แต่งงานส่วนมากเห็นว่า องค์ประกอบอื่นนอกเหนือจากความสัมพันธ์ ทางเพศก็มีความสำคัญ ทำให้การครองเรือนราบรื่นได้

ที่น่าสนใจคือ ผู้ตอบจำนวนมากของทุกกลุ่มสถานภาพสมรส ยอมรับว่า สถานการณ์ปัจจุบัน การแต่งงานและการมีครอบครัว เป็นเรื่องที่สร้างภาระค่อนข้าง มาก ความรู้สึกดังกล่าวเกิดขึ้น และพบมากในสังคมกำลังพัฒนา โดยเฉพาะในหมู่ สตรีที่ต้องออกทำงานนอกบ้าน และอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สตรียุคใหม่จำนวนไม่ น้อยเลื่อนการแต่งงานออกไป เพื่อเลื่อนความรับผิดชอบในงานบ้าน ซึ่ง เคยถือว่าเป็น งานหลักในชีวิตของผู้หญิงในสมัยก่อน และมีผู้ตอบจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ปฏิเสธ ความคิดที่ว่า ผู้หญิงส่วนหนึ่งทำงานเพื่อเกียรติมิใช่เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เพราะอาจคิดว่าผู้หญิงกลายเป็นผู้ผลิตที่สำคัญของ เศรษฐกิจในสังคมปัจจุบัน

สำหรับประเพณีการให้สินสอดทองหมั้นนั้น ปรากฏว่า คนรุ่นใหม่เช่น ผู้ตอบที่ยังเป็นโสดและอายุต่ำกว่า 30 ปี และผู้ที่หย่าร้างส่วนมากเห็นว่า ยังควรมี อยู่ ขณะที่ผู้ตอบที่ยังโสดและอายุ 40 ปีขึ้นไปและผู้ที่แต่งงานแล้ว เห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีสินสอดทองหมั้นก็ได้

ส่วนความคิดที่ว่า จำเป็นหรือไม่ที่ชายต้องบวชเรียนก่อนแต่งงาน คำตอบที่ได้มาจากผู้ตอบนั้น ไม่มีแบบแผนที่แน่นอนว่าเป็นอย่างไร ข้อมูลเหล่านี้อาจบ่งชี้ให้เห็นถึงค่านิยมใหม่ของประชากรในสังคมเมืองหลวงที่อยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตหลายอย่างรวมทั้งประเพณีปฏิบัติ เช่น การบวชเรียนอาจลดความสำคัญลงไปในสังคมยุคใหม่ อย่างไรก็ตามผู้ตอบที่หย่าร้าง และมีอายุ 40 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่ยังเห็นว่า ผู้ชายควรบวชเรียนก่อนการครองเรือน

เมื่อถูกถามเกี่ยวกับคำกล่าวที่ว่า การแต่งงานและการมีครอบครัวทำให้ชีวิตของบุคคลมีความหมายมากกว่าการอยู่เป็นโสดนั้นพบว่า ยกเว้นกลุ่มที่แต่งงานแล้ว (ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวนี้) ผู้ตอบที่เป็นโสด และหย่าร้างมีแนวโน้มที่แสดงว่า นิยมการครองตนเป็นโสดมากกว่า

ผู้ตอบส่วนใหญ่ ให้การยอมรับกับความคิดที่ว่า ไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรที่หญิงอาจอยู่เป็นโสดได้ตลอดไป มากกว่าให้การยอมรับการอยู่เป็นโสดถาวรของชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ตอบคิดว่า หญิงอาจมีโอกาสที่จะต้องอยู่เป็นโสดมากกว่าชาย เพราะมีปัจจัยหลายอย่างมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น อายุพันวัยที่ควรแต่งงาน การขาดโอกาสที่จะพบเพื่อนต่างเพศ หรือข้อจำกัดทางคุณสมบัติภายนอก เช่น รูปร่างหน้าตา ซึ่งหากเปรียบเทียบกันชายแล้ว ข้อจำกัดเหล่านี้ก็อาจไม่มีส่วนสำคัญเท่า

ทัศนคติที่มีต่อการเลือกคู่และการสมรส

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะผู้ตอบที่ยังคงสถานภาพโสดเท่านั้นเป็นผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการเลือกคู่และการสมรส คำถามต่างๆ ในส่วนนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งอาจนำมาอธิบายถึงสาเหตุ หรือปัจจัยที่ทำให้ผู้ตอบกลุ่มนี้ยังคงครองตนเป็นโสดจนถึงปัจจุบัน

แบบจำลองที่เสนอโดย Dixon (1971) อธิบายว่ามีปัจจัย 3 กลุ่ม เข้ามามีส่วนในการตัดสินใจของบุคคลว่าจะแต่งงานหรือไม่ แต่ง ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ 1) การมีคู่ที่เหมาะสมกันให้เลือกหรือไม่ 2) มีความสะดวกหรือความเป็นไปได้หรือไม่ที่จะให้มีการแต่งงานเกิดขึ้น และ 3) บุคคลมีความปรารถนาจะแต่งงานหรือไม่ พบว่าแบบจำลองนี้สามารถนำมาอธิบายการตัดสินใจของกลุ่มสตรีไทยที่ตกเป็นตัวอย่างได้มาก นอกจากนี้ ปรากฏว่าพื้นฐานด้านครอบครัว เช่น ความเข้มงวดของพ่อแม่ ภาระด้านการเงินที่ผู้ตอบต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว มิได้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการตัดสินใจแต่งงานของผู้ตอบกลุ่มนี้เท่าใด รวมทั้งการครองคนเป็นโสดจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ผู้ตอบก็ถือว่า มิได้มีแรงกดดันที่ทำให้ตน หรือแม้แต่ครอบครัวของตน เกิดความกังวลหรือไม่สบายใจ ทั้งนี้อาจมีความรู้สึกว่าการครองคนเป็นโสดในปัจจุบันไม่ใช่เรื่องแปลก รวมทั้งเพื่อนสนิทของผู้ตอบเองส่วนใหญ่แต่งงานเมื่ออายุมากพอควร ซึ่งนับว่าเป็นพฤติกรรมการสมรสใหม่ที่เกิดขึ้นในหมู่ผู้หญิงรุ่นใหม่

ปัจจัยที่ถูกระบุว่าเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ผู้ตอบต้องอยู่เป็น โสดจนทุกวันนี้ มีหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น ยังไม่พบคนที่ถูกใจ หोजใจที่จะอยู่เป็นอิสระตัวคนเดียว ต้องการหาความก้าวหน้าในอาชีพการงานมากกว่าการใช้ชีวิตคู่ รวมทั้งไม่ต้องการรับภาระจากการมีครอบครัวและการเลี้ยงดูลูก ฯลฯ ซึ่งอาจจะถือได้ว่า สิ่งเหล่านี้เป็นค่านิยมแบบใหม่ และเป็นทัศนคติของคนยุคใหม่ที่แปรเปลี่ยนจากที่เคยเป็นมาในอดีตที่ถือว่า หน้าที่และบทบาทของสตรี คือการแต่งงาน และการรับผิดชอบงานภายในบ้าน

สิ่งสำคัญและน่าสนใจ คือ คำตอบของผู้ตอบซึ่งได้จากคำถามส่วนอื่นๆ ยังชี้ให้เห็นว่า หญิงยุคใหม่ต้องการสวมบทบาทแบบใหม่ที่ตนเองจะมีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งในระบบเศรษฐกิจและสังคม และมีแนวโน้มว่าต้องการความเป็นอิสระมากขึ้นจากการผูกพันของระบบเก่าในสังคมและครอบครัวในหลายๆ เรื่อง เช่นการตั้งครัวเรือนเป็นอิสระภายหลังการแต่งงาน

ทัศนคติที่มีต่อบทบาทของเพศ และสถานภาพสตรี

การวิเคราะห์ในบทนี้ รวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบทุกสถานภาพสมรส โดยใช้อายุปัจจุบันและระดับการศึกษาเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุม ค่าตามในบทนี้เกี่ยวกับทัศนคติของผู้ตอบที่มีต่อบทบาทของเพศ (Sex-Role) และสถานภาพสตรีไทยโดยทั่วไป และทัศนคติของผู้ตอบที่มีต่อฐานะของตนเอง ทั้งในระดับครอบครัว และในระดับสังคม

ผลโดยทั่วไป พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า ควรให้หญิงมีสิทธิที่ทัดเทียมชายในการรับการศึกษา การทำงานที่ได้ค่าตอบแทนที่ทัดเทียมกัน รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม แต่ผู้ตอบยังมีความลังเลใจสำหรับการที่จะให้หญิงเข้ารับตำแหน่งสำคัญทางการเมือง เช่น การเป็นรัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรี เพราะอาจคิดว่าชายควรรับหน้าที่เหล่านี้มากกว่า

จากการวิเคราะห์ข้อมูลอีกส่วนหนึ่ง พบว่า แม้อายุผู้ตอบจะมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นในเรื่องต่างๆบ้าง แต่ระดับการศึกษาของผู้ตอบมีอิทธิพลมากกว่าที่ทำให้เกิดความแตกต่างในทัศนคติที่มีต่อบทบาทของเพศ และสถานภาพสตรี กล่าวคือผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า เช่น ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีทัศนคติที่มีแนวโน้มในอันที่จะยอมรับว่า ชายควรมีบทบาทสำคัญกว่าหญิง ไม่ว่าจะเป็นในระดับครอบครัว หรือระดับสังคม รวมทั้งยังคงยึดถือค่านิยมแบบเก่าที่สังคมกำหนดการแบ่งบทบาทของเพศหญิง และเพศชาย เช่น หญิงควรเป็นผู้รับภาระงานภายในบ้าน ผู้ชาย (หรือสามี) ไม่ควรต้องช่วยงานบ้านเพราะต้องทำงานนอกบ้าน สามีควรเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆในบ้าน หรือแม้แต่ยอมรับให้ชายมีอิสระในการออกเที่ยวนอกบ้านอย่างเสรี ซึ่งค่านิยมแบบเก่าเช่นนี้ พบว่าเป็นที่ยอมรับกันน้อยมากในกลุ่มผู้ตอบที่มีการศึกษาระดับสูงขึ้นไป โดยเฉพาะกลุ่มผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท ซึ่งมีค่านิยมแบบใหม่ที่ถือว่า หญิงควรมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ที่ทัดเทียมชายมากพอสมควร เท่าที่สังคมและวัฒนธรรมแบบใหม่จะเปิดโอกาสให้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

แม้จะถูกจำกัดด้วยงบประมาณ และเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลก็ตาม ผู้วิจัยได้พยายามที่จะให้การศึกษาครั้งนี้ได้ตอบสนองวัตถุประสงค์ ซึ่งวางไว้แต่แรกเริ่ม นับว่าได้บรรลุผลพอสมควร กล่าวคือ

1) ได้เข้าใจถึงทัศนคติ และค่านิยมของสตรีไทยในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อการเลือกคู่ การสมรส และการสร้างครอบครัว ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไรบ้าง

2) ข้อมูลที่รวบรวมได้ในครั้งนี้ ช่วยเสริมความรู้ เรื่องการสมรสในแง่ต่างๆ ที่ยังขาดอยู่จากการศึกษาที่ผ่านมาในอดีต

3) ข้อมูลที่รวบรวมได้ในครั้งนี้ ช่วยเสริมความรู้ เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อบทบาทของเพศ (Sex Role) และสถานภาพสตรี (Status of Women) และได้ใช้เปรียบเทียบับผลการศึกษาของโครงการอื่นๆ ที่ดำเนินการแล้วในอดีต

4) เชื่อว่า ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากโครงการนี้ จะได้ใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาเปรียบเทียบในอนาคตกับประเทศอื่นที่มีลักษณะ หรือโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมใกล้เคียงกับของประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้เก็บรวบรวมจากกลุ่มสตรีในเขตกรุงเทพมหานครอันเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษกว่าเขตอื่น ผลที่ได้จากการวิเคราะห์จึงไม่อาจจะนำไปอธิบายพฤติกรรมการสมรสของประชากรสตรีในเขตอื่นๆ ของประเทศ หรือแม้แต่การอธิบายพฤติกรรมการสมรสของประชากรสตรี ในเขตกรุงเทพมหานครแต่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อื่นลักษณะหนึ่ง เช่น เขตชุมชนแออัด ฯลฯ ได้ เพราะความแตกต่างกันอย่างมาของภูมิหลังผู้ตอบ รวมทั้งโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ต่างกันด้วย ดังนั้นหากงบประมาณและเวลาอำนวย น่าที่ผู้วิจัยควรจะได้ขยายขอบเขตการวิจัยออกไปให้ครอบคลุมพื้นที่กว้างขึ้น ไปยังเขตเมืองอื่นนอกกรุงเทพมหานคร เขตชนบท และในเขตชุมชนแออัด เพื่อจะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและช่วยให้เข้าใจมากขึ้น เกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมของสตรีในเขตต่างๆ ที่มีต่อการสมรสและสถานภาพสตรี รวมทั้งเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยซึ่งเข้ามามีส่วนอธิบายแบบแผนการสมรสที่ต่างกันออกไป นอกเหนือจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่างกัน

การเข้าใจทัศนคติ ค่านิยม และปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม
การสมัคร ช่วยให้ผู้ที่วางแผนสามารถเปลี่ยนแปลงและควบคุมปัจจัยเหล่านั้นให้เป็น
ไปในทิศทางที่ต้องการ ไม่ว่าจะให้เกิดผลในทางลบหรือทางบวกต่อการเปลี่ยนแปลง
ในระดับภาวะเจริญพันธุ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

✓ ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, รศ.ดร.

2528 มาตสตร์ในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สารมวลงชนจำกััด.

✓ ดำรง ธรรมรักษ์, พิชัยศัคดี หรยางกูร และ สุนันหา สุวรรณโฒคม

2523 "สถานภาพครอบครัวและสวัสดิการสังคม" กฎหมายกับประชากร
เอกสารวิจัยหมายเลข 37. สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. หน้า 49-63.

✓ พีชนี ฉัยราวงษ์

2521 "จริยศึกษาของสตรีไทยในสุภาชิตสอนหญิงค้ำกลอน" วิทยานิพนธ์หลัก
สูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัฒศิต, แผนกวิชาภาษาไทย, บัฒศิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

✓ บุญเต็ม โพเราะ

2519 "สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย" วิทยานิพนธ์ ปริญญามหา-
บัฒศิต, แผนกวิชาสังคม, บัฒศิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

✓ พิชิต พัทธ์เทพสมบัฒศิต, ภัสสร ลิมานนั และ สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์

2526 ทัศนคติของผู้นำสตรีต่อสถานภาพ บทบาทของสตรีในการพัฒนาและภาวะ
เจริญพันธุ์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ภัสสร ลิมานนท์

2525 "สตรี: สถานภาพ การพัฒนา และภาวะเจริญพันธุ์" จดหมายข่าว
ประชากร ฉบับที่ 27 (ธันวาคม). สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

2527 "การศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของเพศ และสถานภาพสตรี" รายงาน
เสนอในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การพัฒนาสถานภาพสตรีไทย:
งานวิจัยและนโยบาย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (30 พฤศจิกายน).

มนัสวี

2529 "หญิงยุคใหม่ กับการแต่งงาน" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 33 ฉบับที่
7 (วันที่ 3 สิงหาคม).

ราชบัณฑิตยสถาน

2524 พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา (อังกฤษ-ไทย) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.

วันทนา กลิ่นงาม

2528 "ภาวะการหย่าร้างของประชากรไทย ระหว่างปี พ.ศ.2512-2521:
การศึกษาจากทะเบียนการหย่า (เอกสารทางวิทยาการหมายเลข 64-
2525)". ใน ประชากรและการพัฒนา ฉบับที่ 5 ปีที่ 5 (มิถุนายน-
กรกฎาคม). สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

2526 "5 นาทีกับปัญหาประชากร" ประชากรและการพัฒนา ฉบับที่ 6 ปีที่ 3
(สิงหาคม-กันยายน).

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

- 2528 "ชีวิตสมรสเป็นชีวิตที่ทุกคนปรารถนาจริงหรือไม่?" ประชากรและการพัฒนา
ฉบับที่ 5 ปีที่ 5 (มิถุนายน-กรกฎาคม).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี

- 2504 สามะโนประชากรและเคหะ 2503. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
2517 สามะโนประชากรและเคหะ 2513. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
2525 สามะโนประชากรและเคหะ 2523. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

อภิชาติ จาริสถุทธิรงค์, กัสสร ลีमानนท์ และ กองวิชาการและแผนงาน กรมการ
ปกครอง กระทรวงมหาดไทย

- 2528 รายงานวิจัยผู้นำท้องถิ่นสตรี. กรุงเทพมหานคร: กองวิชาการและแผน
งาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

อุทิศ เชาวลิต

- 2521 "ทัศนคติเกี่ยวกับการสมรส ของนักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่างในเขต
กรุงเทพมหานคร" วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล, แผนกวิชา
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Anuman Rajadhon, Phya.

1954 The Story of Thai Marriage Custom. Bangkok: The Thai Wathana Panich.

1961 Life and Rituals in Old Siam: Three Studies of Thai Life and Customs. William J. Gedney (translated and edited). New Haven: HRAF Press.

Chamrathirong, Apichat.

1978 Thai Marriage Pattern: An Analysis of the 1970 Census Data. Bangkok: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.

Chamrathirong, Apichat and Chintana Pejranonda.

1985 Nuptiality: 1980 Population and Housing Census (Subject Report No.5). Bangkok: National Statistical Office, Office of the Prime Minister.

Davis, Kingsley and Pietronella van den Oever.

1982 "Demographic Foundations of New Sex Roles," Population and Development Review, 8 No.3 (September), pp. 495-511.

Dixon, Ruth B.

1971 "Explaining Cross-Cultural Variations in Age at Marriage and Proportions Never Marrying," Population Studies, 25 (July), pp.215-254.

✓ Graham, Henry M.

1959 Some Changes in Thai Family Life. Bangkok: Institute of Public Administration.

✓ Guskin, Alan E.

1964 "Changing Value of Thai College Students," Research Report. Faculty of Education, Chulalongkorn University.

Institute of Population Studies, Chulalongkorn University.

1972 "The Rural and Urban Population of Thailand: Comparative Profiles," Research Report No.8. Bangkok: Thai Watana Panich Press Co. Ltd.

1984 "A Survey of the Status and Role of Women: Chonburi Province," รายงานเสนอในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการพัฒนาสถานภาพสตรีไทย: งานวิจัยและนโยบาย ห้องประชุมสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (30 พฤศจิกายน).

✓ Lesthaeghe, R.

1971 "Nuptiality and Population Growth," Population Studies, 25, No.3(November), pp.415-432.

Limanonda, Bhassorn.

1979 "Mate Selection and Post Nuptial Residence in Thailand," Research Report no.28. Bangkok: Institute of Population Studies, Chulalongkorn University.

Limanonda, Bhassorn.

1983 "Marriage Patterns in Thailand: Rural-Urban Differentials," Paper No.44. Bangkok: Institute of Population Studies, Chulalongkorn University.

✓ Salaff, Janet W.

1976 "The Status of Unmarried Hong Kong Women and the Social Factors Contributing to Their Delayed Marriage," Population Studies, 30. No.3 (November), pp. 392-412.

UNFPA.

n.d. "Women, Population and Development" Population Profile (7).

✓ Westoff, Charles F.

1978 "Some Speculations on the Future of Marriage and Fertility," Perspectives, Vol.10, Number 2 (March/April).

Yap, Mui Teng.

1985 "Role Orientations and Timing of Family Formation in Central Thailand," Unpublished Ph.D. Dissertation, Department of Sociology, University of Hawaii.

✓ Young, Ernest.

1898 "Courtship and Marriage," Kingdom of the Yellow Robe. Westminster: Archibold Constable & Co.

ภาคผนวก ก.

ชื่อหน่วยงานที่เลือกเป็นตัวอย่าง และจำนวนแบบสอบถามที่ส่งออกและได้รับคืน

ชื่อหน่วยงานที่เลือกเป็นตัวอย่าง	จำนวน แบบสอบถาม ที่ส่งออก	จำนวน แบบสอบถาม ที่ได้รับคืน
1) สำนักงานสถิติแห่งชาติ หัวหน้าฝ่ายงานบริหารทั่วไป กองสำรวจประชากร กองวิชาการสถิติ เขตปฏิบัติกิจการสถิติ กทม.	68	52
2) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการกรม กองโครงการและประสานงานวิจัย กองทะเบียนการวิจัย กองนโยบายและวางแผนการวิจัย กองบริหารเอกสารและห้องสมุด กองแปลและวิเทศสัมพันธ์ กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล กองการส่งเสริมการวิจัย กองสำรวจทรัพยากรธรรมชาติฯ	82	69

ชื่อหน่วยงานที่เลือกเป็นตัวอย่าง	จำนวน แบบสอบถาม ที่ส่งออก	จำนวน แบบสอบถาม ที่ได้รับคืน
3) สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม เลขานุการสำนักเลขานุการกรม กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กองวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม กองมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม	59	48
4) กองสารสนเทศ - สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา	23	20
5) กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง	21	15
6) กองวางแผนประชากรและกำลังคน	24	23
7) กองพัฒนาสตรีและเด็ก กรมพัฒนาชุมชน	31	27
8) องค์การอาหารสำเร็จรูป (อ.ส.ร.)	21	19
9) ธนาคารไทยทุน จำกัด (ฝ่ายการพนักงาน)	31	26
10) ธนาคารกรุงไทย (ฝ่ายการพนักงาน)	39	30
11) สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน	79	65
12) การประปาส่วนภูมิภาค		
กองบัญชี		
กองการเงิน		
กองการเจ้าหน้าที่		
กองงบประมาณ		
	50	43

ชื่อหน่วยงานที่เลือกเป็นตัวอย่าง	จำนวน แบบสอบถาม ที่ส่งออก	จำนวน แบบสอบถาม ที่ได้รับคืน
13) การไฟฟ้านครหลวง ฝ่ายการเจ้าหน้าที่ ฝ่ายการบัญชีและการเงิน	95	75
14) องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย กองอำนวยการ ฝ่ายธุรการ กองสวัสดิการ ฝ่ายธุรการ กองบุคคลลาธิการ ฝ่ายธุรการ	81	69
15) การประปานครหลวง ฝ่ายการพนักงาน ฝ่ายการบัญชีและการเงิน ฝ่ายจัดหาและพัสดุ	71	52
16) สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล	92	74
17) กองการเจ้าหน้าที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	31	19
18) กองการเจ้าหน้าที่ ศาลาว่าการ กทม.	34	33

ชื่อหน่วยงานที่ตกเป็นตัวอย่าง	จำนวน แบบสอบถาม ที่ส่งออก	จำนวน แบบสอบถาม ที่ได้รับคืน
19) ทบวงมหาวิทยาลัย		
สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี กองกลาง กองการเจ้าหน้าที่ กองแผนงาน กองวิชาการ กองสถาบันอุดมศึกษา เอกชน กองบริการการศึกษา กองวิเทศสัมพันธ์	80	67
20) กรมการศึกษานอกโรงเรียน		
กองแผนงานและวิจัย กองพัฒนาการศึกษา	32	28
21) กรมการฝึกหัดครู		
กองคลัง กองการเจ้าหน้าที่ กองส่งเสริมวิทยฐานะครู กองแผนงาน กองการฝึกหัดครู	76	63

ชื่อหน่วยงานที่ตกเป็นตัวอย่าง	จำนวน แบบสอบถาม ที่ส่งออก	จำนวน แบบสอบถาม ที่ได้รับคืน
22) กรมอนามัย		
กองคลัง		
กองการเจ้าหน้าที่		
กองทันตสาธารณสุข	41	39
23) ธนาคารกรุงเทพ สุรวงศ์	50	49
รวมทั้งสิ้น	1,211	1,005

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

แบบสอบถาม

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการวิจัย

เรื่อง

การศึกษา ทัศนคติ และค่านิยมของสตรีไทย เกี่ยวกับการสมรส

A Study of Thai Women's Attitudes Toward and
Values of Marriage

(พ.ศ. 2529)

ในราชการสถาบันประชากรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสำรวจครั้งนี้ จะเก็บไว้เป็นความลับ การนำ
เสนอข้อมูลจะอยู่ในรูปผลรวม มิใช่ข้อมูลของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตอบแบบสอบถาม

เมื่อท่านตอบคำถามแล้ว กรุณาบรรจุแบบสอบถามลงในซองสีน้ำตาลที่แนบ
มาพร้อมนี้ เพื่อให้ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมด้วยตนเองในภายหลัง ตามวันที่ระบุ
ไว้หน้าซอง

สำหรับผู้จบที่เสร็จแล้วารุณคอบค้ำถามในส่วนที่ 1, 2, 3 และ 4

สำหรับผู้จบที่ยังเป็นใส่การคอบค้ำถามในส่วนที่ 1, 2, 3, 4 และ 5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 1: ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิลำเนาของตัวผู้ตอบ

โปรดกากบาท (x) หรือเติมข้อความในคำถามข้างล่างนี้

1. ท่านเกิดเมื่อปี พ.ศ. อายุเมื่อครบวันเกิดครั้งสุดท้าย ปี
2. สถานที่เกิด
 - กรุงเทพมหานคร (หรือกรุงเทพ-ธนบุรี)
 - เขตเทศบาลจังหวัดอื่น/เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ กี่ปีแล้ว.....ปี
 - นอกเขตเทศบาลจังหวัดอื่น/เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ กี่ปีแล้ว..... ปี
 - ต่างประเทศ/กลับมาอยู่กรุงเทพฯ กี่ปีแล้ว ปี
3. เชื้อชาติ
 - ไทย
 - จีน
 - อื่น ๆ (ระบุ)
4. ศาสนา
 - พุทธ
 - คริสต์
 - อิสลาม
 - อื่น ๆ (ระบุ)
5. สถานภาพสมรส
 - โสด
 - สมรส อายุเมื่อแรกสมรส ปี
 - ท้าวมร/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ - อายุเมื่อแรกสมรส ปี
6. ระดับการศึกษาสูงสุด
 - คำว่าปริญญาตรี/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ
 - ปริญญาตรี
 - ปริญญาโท
 - ปริญญาเอก

7. อาชีพ
- (สำหรับข้าราชการ) ตำแหน่ง
 - (สำหรับพนักงานรัฐวิสาหกิจ) ตำแหน่ง
 - (สำหรับหน่วยงานเอกชน) ตำแหน่ง

8. รายได้จากตำแหน่งปัจจุบัน
- เดือนละ
- ต่ำกว่า 3,000 บาท
 - 3,000-5,000 บาท
 - 5,100-7,000 บาท
 - 7,100-9,000 บาท
 - 9,100-15,000 บาท
 - 15,000 บาทขึ้นไป

9. รายได้อื่นนอกเหนือจาก
งานประจำ เดือนละ
- ไม่มีรายได้อื่น
 - 1,000-2,000 บาท
 - 2,500-5,000 บาท
 - 5,000 บาทขึ้นไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 2: ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิลำเนาของครอบครัวผู้ตอบ

คำถามข้อที่ 1 ถึง 6 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับบิดามารดาของท่าน โปรดทำเครื่องหมายกากบาท (x) หรือระบุรายละเอียดลงในช่องว่างที่เหมาะสม

ข้อมูลเกี่ยวกับ	บิดา	มารดา
1. สถานที่เกิด	☐ กทม. ☐ เขตเทศบาลอื่น ☐ นอกเขตเทศบาล	☐ กทม. ☐ เขตเทศบาลอื่น ☐ นอกเขตเทศบาล
2. ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเดียวกับท่านหรือไม่	☐ อยู่ ☐ ไม่อยู่/อยู่ที่อื่น ☐ ถึงแก่กรรมแล้ว	☐ อยู่ ☐ ไม่อยู่/อยู่ที่อื่น ☐ ถึงแก่กรรมแล้ว
3. อายุ (หากถึงแก่กรรม โปรดระบุอายุที่ถึงแก่กรรม) ปี ปี
4. อายุแรกสมรส ปี ปี
5. ระดับการศึกษาสูงสุด	☐ ไม่มีการศึกษา ☐	☐ ไม่มีการศึกษา ☐
6. อาชีพ (หากเกษียณ หรือถึงแก่กรรมแล้ว โปรดระบุอาชีพสุดท้าย)

7. ท่านมีพี่น้องร่วมมารดากี่คน พี่ชาย คน น้องชาย คน
พี่สาว คน น้องสาว คน

8. ในบรรดาพี่น้องร่วมมารดา ตัวท่านเป็นบุตรลำดับที่เท่าไร
9. ปัจจุบันท่านพักอยู่ร่วมกับพี่น้องหรือไม่
[] พักอยู่รวมกัน [] ไม่ได้อยู่รวมกัน
จำนวนพี่น้องที่อยู่ในบ้านเดียวกับท่าน
10. จำนวนพี่น้องร่วมมารดาของท่านที่สมรสแล้วมีกี่คน
[] ยังเป็นโสดทุกคน
[] พี่ชาย คน น้องชาย คน
[] พี่สาว คน น้องสาว คน
11. รายได้ของท่านมีส่วนสำคัญมากน้อยเพียงใดในการช่วยเหลือจนเจียมใจความารดา และ/หรือ พี่น้อง
ของท่าน
- ก. ปัจจุบัน [] สำคัญมาก
[] สำคัญพอสมควร
[] ไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือ จนเจือ
- ข. เมื่อ 5 ปีที่แล้ว [] สำคัญมาก
[] สำคัญพอสมควร
[] ไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือ จนเจือ
[] ยังไม่มีรายได้เป็นของตัวเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3: ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ และค่านิยมที่มีต่อการสมรส

1. ท่านคิดว่า ผู้ชาย-ผู้หญิงควรแต่งงานเมื่ออายุเท่าใด
 - ผู้ชาย ปี
 - ผู้หญิง ปี

2. ท่านทราบหรือไม่ว่า กฎหมายไทยอนุญาตให้ผู้ชายและผู้หญิงแต่งงานได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากพ่อแม่ เมื่ออายุเท่าใด
 - ผู้ชาย ปี
 - ผู้หญิง ปี

3. ท่านคิดว่า เด็กวัยรุ่นปัจจุบันนี้ มีอิสระมากเกินไปหรือไม่ในการคบเพื่อนต่างเพศ
 - มากเกินไป
 - กำลังพอดี
 - ไม่ทราบ ไม่สนใจ

4. ท่านคิดว่า การที่หญิงหรือชายมีคนรัก พ่อแม่ควรรับรู้และมีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่
 - ควรรับรู้ และเกี่ยวข้อง
 - ควรรับรู้ แต่ไม่ควรเกี่ยวข้องจนกว่าจะตัดสินใจแต่งงาน
 - ไม่จำเป็นต้องรับรู้
 - ไม่มีความเห็น

5. การที่หญิงและชายจะแต่งงานกัน ควรให้พ่อแม่ของแต่ละฝ่ายยอมรับหรือไม่
 - ควรให้การยอมรับ
 - ไม่จำเป็น เพราะเป็นเรื่องของคุณสองคน
 - ไม่มีความเห็น

6. สมมุติว่า ท่านตกอยู่ในสถานการณ์ที่พ่อแม่ของท่าน หรือของคนรักไม่ยอมรับ ท่านคิดว่าจะทำอย่างไร
- ไม่แต่งงาน
 - แต่งงานโดยไม่ฟังคำอุทธาน
 - รอเวลา จนกว่าสถานการณ์จะดีขึ้น
7. ผู้หญิงบางคนเลือกที่จะครองตนเป็นโสดตลอดไป ท่านคิดว่าผู้หญิงเหล่านี้โดยทั่วไป คิดว่า หรือเสียเปรียบกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว
- ผู้หญิงที่ครองตนเป็นโสด น่าจะดีกว่า
 - ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว น่าจะดีกว่า
 - จะอยู่เป็นโสด หรือแต่งงานก็ไม่ต่างกันมากนัก
8. ท่านคิดว่า โดยทั่วไป ผู้หญิงโสด ควรเลิกคิดถึงการแต่งงานเมื่ออายุประมาณเท่าใด
- ควรเลิกคิดเมื่ออายุ ปี
 - ไม่ควรถูกจำกัดด้วยอายุ
9. ท่านคิดว่า ผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้ว ควรแต่งงานอีกหรือไม่
- ไม่ควร
 - ควร หากมีโอกาส
 - ไม่มีความเห็น
10. ท่านคิดว่า โดยทั่วไปผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้ว ควรเลิกคิดถึงการแต่งงานเมื่ออายุประมาณเท่าใด
- ควรเลิกคิดเมื่ออายุ ปี
 - ไม่ควรถูกจำกัดด้วยอายุ
11. ท่านคิดหรือไม่ว่า ผู้หญิงกรุงเทพฯ ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่ครองตนเป็นโสดมากขึ้น
- คิดว่าใช่
 - คิดว่าไม่ใช่
 - ไม่แน่ใจ
 - ไม่ทราบ

12. ท่านคิดว่า การที่ผู้หญิงอยู่เป็นโสดมากขึ้นในปัจจุบันนั้น เป็นปัญหาทางสังคมหรือไม่
- ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร
 - คิดว่าเป็นปัญหา
 - ไม่ทราบ
13. ท่านคิดว่า ปัจจัยใดที่มีผลทำให้ผู้หญิงกรุงเทพฯ ในปัจจุบันแต่งงานช้าลงกว่าในอดีต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ผู้หญิงออกหางานหาเงินใช้ให้เอง
 - สังคมยอมรับการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงมากขึ้น
 - ผู้หญิงมีการศึกษาคึกว่าแต่ก่อน
 - อื่น ๆ (ระบุ)
14. ท่านเห็นด้วยกับความคิดต่อไปนี้หรือไม่
(โปรดคอมทุกข้อ โดยการกากบาทในช่องที่ท่านต้องการ)

ความคิดที่ว่า	เห็นด้วย	เฉย ๆ / ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย
14.1 ผู้หญิงสมัยนี้ไม่จำเป็นต้องแต่งงานเพราะพึ่งตัวเองได้ ทั้งในทางสังคมและเศรษฐกิจ			
14.2 ผู้หญิงที่อยู่เป็นโสดในปัจจุบันได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้นกว่าแต่ก่อน			
14.3 ผู้หญิงยังจำเป็นต้องแต่งงาน แม้ว่าผู้หญิงจะพึ่งตนเองได้ในเกือบทุกด้านก็ตาม			
14.4 สถานการณ์เกี่ยวกับชีวิตคู่ในปัจจุบัน ทำให้คำว่า <u>แต่งงาน</u> สูญเสียความหมายที่แท้จริง			
14.5 ความสัมพันธ์ทางเพศ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในชีวิตแต่งงาน			
14.6 ในสถานการณ์ปัจจุบัน การแต่งงานและการมีครอบครัว เป็นเรื่องที่สร้างภาระก่อนข้างมาก			

ความคิดที่ว่า	เห็นด้วย	เฉย ๆ/ ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย
14.7 ผู้หญิงส่วนหนึ่ง ทำงานนอกบ้านเพื่อเกียรติ และการยอมรับทางสังคมมากกว่าเพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ			
14.8 เมื่อแต่งงาน ควรมีสินสอดและทองหมั้นตามประเพณี			
14.9 ก่อนแต่งงาน ผู้ชายจำเป็นต้องบวชเรียนเสียก่อน			
14.10 การแต่งงานและการมีครอบครัว ทำให้ชีวิตของบุคคลมีความหมายมากกว่าการอยู่เป็นโสด			
14.11 หากผู้ชายจะอยู่เป็นโสดตลอดไป ก็ไม่ใช่เรื่องผิดแปลกอะไร			
14.12 หากผู้หญิงจะอยู่เป็นโสดตลอดไป ก็ไม่ใช่เรื่องผิดแปลกอะไร			

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 4: ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ เรื่องบทบาทของเพศ และสถานภาพสตรี

บุคคลแต่ละคน อาจมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องบทบาทของแต่ละเพศ และสถานภาพของสตรี ผู้วิจัยจึงเกรงขอทราบว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับคำกล่าวต่อไปนี้ (โปรดกากบาทในช่องที่ท่านต้องการและโปรดตอบทุกข้อ)

ความคิดเห็นที่ว่า	เห็นด้วย	เฉย ๆ / ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย
1. ผู้หญิงและผู้ชาย ควรได้รับค่าตอบแทนเท่ากัน เมื่อทำงานชนิดเดียวกัน			
2. ผู้หญิงควรได้รับสิทธิในการศึกษาเท่าเทียมกับผู้ชาย			
3. ผู้หญิงควรมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้เช่นเดียวกับผู้ชาย			
4. ผู้หญิงควรมีสิทธิที่จะดำรงตำแหน่งผู้นำในระดับสูง เช่น รัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรีได้เช่นเดียวกับผู้ชาย			
5. สถานภาพของผู้หญิงไทย ปัจจุบันเท่าเทียมกับสถานภาพของผู้ชาย			
6. ความก้าวหน้าในงานอาชีพของสามีย่อมมีความสำคัญมากกว่าความก้าวหน้าของภรรยา เพราะสามีเป็นผู้นำครอบครัว			
7. สามีควรเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ภายในครอบครัว (เช่น การใช้จ่ายเงินของครอบครัว การให้การศึกษาบุตร)			

ความเกิดขึ้นที่ว่า	เห็นด้วย	เฉย ๆ/ ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย
8. งานบ้านและการดูแลบ้าน ควรเป็นหน้าที่ของภรรยา			
9. ภรรยา ควรออกจากงานหากมีความจำเป็นต้องดูแลบุตรที่ยังเล็กอยู่			
10. ภรรยาไม่ควรคาดหวังที่จะให้สามีช่วยทำงานบ้านมากนัก ในเมื่อสามีต้องออกทำงานหนักนอกบ้านแล้ว			
11. สังคมไทยปัจจุบันไม่เปิด โอกาสให้ผู้หญิงแสดงความสามารถเท่าที่ควรจะเป็น			
12. ไม่ควรถือว่า การที่ผู้ชาย (สามี) ออกเที่ยวนอกบ้านเป็นเรื่องเสียหาย			
13. หากสามี-ภรรยามีความขัดแย้งกันจนไม่อาจอยู่ร่วมกันต่อไปได้ ก็น่าที่จะหย่าร้างกัน			
14. การเลี้ยงลูกควรถือเป็นหน้าที่ร่วมกันของสามีและภรรยา			

คำถามส่วนที่ 5 ในหน้าถัดไป
สำหรับผู้ที่ยังเป็นโสดเท่านั้น

คำถามส่วนนี้สำหรับผู้ที่ยังเป็นโสดเท่านั้น

ส่วนที่ 5: ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของตัวผู้ตอบที่มีต่อการสมรส

1. พ่อแม่ของท่าน เข้มงวดมากน้อยขนาดไหนในการเลือกคบเพื่อนสนิท(ทั้งหญิงและชาย)
 - ก. เมื่อท่านยังเป็นวัยรุ่น
 - เข้มงวดมาก
 - ค่อนข้างเข้มงวด
 - ปล่อยตามใจ จะคบกับใครก็ได้
 - ไม่เข้าข่าย (เช่นไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ฯลฯ)
 - ข. ปัจจุบัน
 - เข้มงวดมาก
 - ค่อนข้างเข้มงวด
 - ปล่อยตามใจ เพราะถือว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว
 - ไม่เข้าข่าย (เช่นไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ฯลฯ)

2. เพื่อนหญิงสนิทที่สุดของท่านปัจจุบันอายุประมาณ ปี

3. เพื่อนหญิงคนนี้แต่งงานแล้วหรือยัง
 - ยังไม่แต่งงาน
 - แต่งแล้ว เมื่ออายุประมาณ ปี

4. ตัวท่านมีหรือเคยมีคนรักหรือไม่
 - มี
 - เคยมี
 - ไม่เคยมี

5. ตัวท่านมีแผนการที่จะแต่งงานภายใน 5 ปีข้างหน้าหรือไม่

- มี เมื่อใด
- ยังไม่มีแผนการ

↓
(สำหรับผู้ที่เลือกคำตอบนี้ ให้ตอบคำถามข้อ 6 ด้วย)

6. หากท่านยังไม่มีแผนการที่จะแต่งงานในอนาคตอันใกล้นี้ ท่านคิดว่า เหตุผลใดมีส่วนในการตัดสินใจของท่าน

(กรุณาให้ความเห็นทุกข้อ โดยกากบาทในช่องที่ท่านต้องการ)

ยังไม่อยากแต่งงานด้วยเหตุผลที่ว่า	ใช่	ไม่ใช่
6.1 <u>ไม่มีโอกาส</u> พบปะคนที่อยู่ในข่ายของความสนใจ		
6.2 <u>มีโอกาส</u> พบปะเพศตรงข้าม แต่ก็ยังไม่พบคนที่ถูกใจ		
6.3 ยังมีภาระที่ต้องดูแลพ่อแม่/หรือยังต้องส่งเสียพี่น้อง		
6.4 ยังไม่มีบ้าน และที่ดินเป็นหลักฐาน		
6.5 พอใจที่จะอยู่เป็นอิสระ ตัวคนเดียว		
6.6 ต้องการหาความก้าวหน้าในอาชีพการงานมากกว่าการใช้ชีวิตคู่		
6.7 เคยมีประสบการณ์ไม่ดี/ผิดหวังกับคนรักเก่า		
6.8 ไม่ต้องการมีภาระจากการมีครอบครัว หรือการดูแลบุตร		

7. ปัจจุบันพ่อแม่ของท่าน หรือคนใกล้ชิดภายในครอบครัว เป็นห่วงหรือไม่ ที่ท่านยังไม่แต่งงาน

- ไม่ห่วงเลย
- คิดว่าเป็นห่วงบ้าง แต่ไม่มาก
- เป็นห่วงมาก
- ไม่ทราบ เพราะไม่เคยมีใครพูด

8. ท่านเบื่อหน่ายหรือไม่กับการอยู่เป็นโสดในปัจจุบันนี้
- ไม่กังวลเลย
 - กังวลค่อนข้างมาก
 - ไม่สนใจที่จะแต่งงาน
9. ท่านมีแนวคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการแต่งงานและการสร้างฐานะครอบครัว
- เมื่อเริ่มทำงาน ก็คิดแต่งงานได้
 - ควรทำงานแล้ว 1-3 ปี จึงค่อยแต่งงาน
 - แต่งงานก่อน เรื่องอื่นค่อยคิด
 - ยึดเวลาออกไปจนกว่าทุกอย่างจะพร้อม
 - อื่น ๆ (ระบุ)
10. หากให้ออกอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน กับการมีครอบครัว ท่านจะเลือกอย่างไร
- การงานสำคัญกว่า
 - ครอบครัวสำคัญกว่า
 - คัดสใจไม่ได้
11. หากทำตัดสินใจแต่งงาน, ท่านคิดว่าหลังแต่งงานท่านจะ
- ยึดคงทำงานนอกบ้านเช่นเดิม
 - ลาออกจากงานเพื่อทำหน้าที่แม่บ้านและดูแลลูก
 - เลิกขูดเงินโต แล้วค่อยหางานทำใหม่
12. เมื่อแต่งงานแล้ว ท่านคิดว่า
- ทุ่มสุดตัว ควรแยกอยู่ต่างหาก
 - ควรอาศัยอยู่กับพ่อแม่จนกว่าจะตั้งตัวได้
 - แล้วย้ายเหตุการณ์
 - อื่น ๆ (ระบุ)